

LAISVĖ

Laisvinimo politikos ateitis

Rašo

JUOZAS BRAZAITIS, MEČYS MACKEVICIUS, VINCAS RASTENIS, VACLOVAS SIDZIKAUSKAS, ANTANAS TRIMAKAS, ALGIS GEČIAUSKAS, VYTAUTAS KAVOLIS, TOMAS REMEIKIS:

ANDRIUS BALTINIS

Lietuvos laisvės kovos prasmė

ADOLFAS DAMUŠIS

Apie Juozą Brazaitį

JULIUS VIDZGIRIS

Demokratijos ateitis Lietuvoje

ANTANAS MUSTEIKIS

Apie lietuvių būdą

T u r i n y s

Andrius Baltinis: Lietuvos laisv s kovos prasm	1
Adolfas Damušis: Prof. J. Brazai iui Laisv Paliekant	10
Vytautas Vardys: Kersteno komitetas	15
J. Brazaitis, M. Mackevi ius, V. Rastenis, V. Sidzikauuskas, A. Trimakas: Lietuvos laisvinimo problemos	17
A. Ge iauskas, V. Kavolis, T. Remeikas: Jaunosios kartos atstovai jaunimo ir politikos klausimu	27
Julius Vidzgiris: Okupacijos padariniai lietuvi visuomeninei raidai	45
Antanas Musteikis: Lietuvi kult ros pavidalai	52
DARBAI IR ID JOS: Lietuvoje (M. Musteikis). Lietuvi bendruo- men je: Kult rinio bendradarbiavimo pagunda? Studentai kult rinio bendradarbiavimo klausimu. Opera ir kult rin rek- lama (VI. B-s). Litanistin mokykla. LB Tarybos suvažiavi- mas. Studij ir poilsio savait . Chicagos LFB iškyla. Id jos spaudoje (J. B.) Vardai vykiuose	60-80

“ LAISV ” RAŠ :

V. V. Adamkavi ius, dr. K. Ambrozaitis, dr. M. Anysas, R. Ba kis, kun. K. Bal ys, dr. A. Baltinis, St. Barzdukas, K. Brazauskas, dr. Z. Brinkis, K. Bružas, kun. V. Dabušis, dr. A. Damušis, St. Daunys, A. V. Dundzila, A. Ge iauskas, dr. J. Grinius, A. Grinien , dr. Z. Ivinskis, V. Jonikas, P. Jurkus, V. Jurkuvien , kun. St. Yla, V. Kavolis, dr. J. Kazickas, kun. D. Kenstavi ius, F. Kopyryva, A. Krikš i nait , dr. A. Ku as, K. Kudžma, dr. A. Maceina, dr. V. Maci nas, prof. M. Macke- vi ius, A. Mažiulis, dr. A. Musteikis, M. Musteikis, P. Narutis, dr. K. Pakštas, A. Pocius, L. Prapuolenis, dr. J. Puzinas, dr. A. Ram nas- Paplauskas, V. Rastenis, inž. A. Sabulis, V. Sidzikauskas, K. Skrups- kelis, S. Sužied lis, A. Šal ius, R. Šomkait , A. Trimakas, Ed. Turaus- kas, V. Vaitiek nas, dr. V. Vardys, B. Vaškelis, dr. J. Vidzgiris, dr. V. Vygandas.

ADMINISTRACIJOS PRANEŠIMAS

Pasiekite “ Laisv ” Redakcijos ir Administracijos adresai. Adresus skaitykite tre iame viršelio puslapyje.

“ Laisv ” skaitytojai, pakeit savo adresus, tuojau praneškite administracijai.

NUO ŠIO NUMERIO “ LAISV ” LEIDIMAS PERKELTAS CHICAG .

“ LAISV ” IŠEIS REGULIARIAI KAS TRYS MENESIAI.

NR. 18 (55)

1959 M. LIEPA

LIETUVOS LAISVĖS KOVOS PRASMĖ

ANDRIUS BALTINIS

Tremties gyvenimo pergyvenimai ir patyrimai, istoriniai vyki eiga yra pažadinusios daugel iš mūsų prie tam tikr išvad ir sudariusios pažiūrą, kad jau yra atėjęs laikas pervertinti visas vertybes ir paklausti, ar yra dar reikalo laikytis senj pažiūrą ir ideal gyvenime apskritai, o ypa tautin s laisv s srityje. Mes ia ir norime sustoti prie ši „vis vertybi “ pervertinimo, lie ian io mūsų Lietuvos laisvinimo kov . Ateina nauji laikai, sakoma, visa, kas pasen , keičiasi ir nustoja vert s ir prasm s. Turime prisitaikyti prie nauj gyvenimo s lyg , kurti nauj gyvenim ir šiuo atžvilgiu galima klausti, ar mūsų tautiniai siekimai n ra pasen , ar mes savo užsispyrusiais norais atgauti savo laisv ir gyventi savo ypating gyvenim , nesame atsilik nuo laiko dvasios, kuri reikalauja persiorientuoti ir visai kitaip šiuos klausimus žiūrėti.

PRAEITIES UŽSTATAS IR PRIPAŽINIMAI

Iš tikro, laikai keičiasi ir mes keičiam s su jais. Tik klausimas, kas turi keistis ir kiek turi keistis. Nes, nors viskas keičiasi, nors mums atrodo, kad šie pasikeitimai yra tokie dideli, kad lie ia pa ius mūsų gyvenimo pamatus, esm je ta iau jie yra maži ir nereikšmingi, sulyginant juos su žmogaus gyvenimo pagrindiniais reikalavimais, kurie yra lik nepasikeit nuo neatmenam laik , nes jie remiasi pa ia žmogaus prigimtimi. Tod l kalbant apie Lietuvos laisv s kovos prasm , pirma turime išsiaiškinti, kokių atžvilgiu ir kokiais kriterijais mes norime š klausim spr sti.

Norime š laisv s kov prasm s klausim spr sti keturiais atžvilgiais. Pirma, išskeldami, kad buvome jau k r savo nepriklau-

som valstyb ir tuo prasmin laisv s kov , antra, kad žmonijos politiniai ir visuomeninio gyvenimo idealai atitinka m s laisv s kovas, tre ia, kad istorijos raida vystosi taut laisv s atstatymo kryptimi ir ketvirta, kad laisv s kov paneigimas reiškia dorin primityvizm ir m s pažeminim .

D l laisv s visais amžiais daug kovota, daug kent ta, daug kilni gyvybi paaukota, daug kraujo pralieta. šias laisv s kovas ryžtingai sijung ir m s tauta. Giliai sitikin laisv s kov teisingumu ir j prasmingumu, mes pasiek me savo did j tiksl : išlaisvinome savo taut iš tarnavimo kitoms tautoms, k r me ir sutvark me savo valstyb — tai mus žav jo ir pilni vil i žvelg me ateit . Mums atrod , kad istorija, prad jusi eiti teisingumo ir dorinio tobulumo keliu, negali sustoti, žengti atgal ir kristi barbarizm . Tod l su ypatingu pasitik jimu žvelg me kult ros pažangos priekyje žengian ias Vakar Europos valstybes, iš kuri pasisavinome id jas ir joms tarnavome visa siela, b dami dažnai europietiškesni už pa ius vakar europie ius. Nors tur jome tam tikr tr kum ir dažnai aiškiai vieni kitus kritikavome, ta iau visumoje buvome savo valstybe patenkinti ir gal jome ja net didžiuotis. Tai pripažino ir užsienie iai ir net m s priešai. Vokie i antropologas ir sociologas Uexkuel rašo šveicar laikrašty Die Tat: „Trys balt tautos, kurios 1918 m. atgavo savo nepriklausomyb ir kurias 1940 m. Soviet S-ga neteis tai okupavo, neturi g dytis d l savo laisv s per dvidešimt met . Taut apsisprendimo teisi skelb j viltis jos pateisino labiau, negu kitos Wilsono metu kurtos valstyb s. Jos pražydo tiek politiškai, tiek kiškai, tiek kult riškai... Ši trijų Baltijos valstybi kiškas pražydimas yra stebuklas, jei prisimename, kokiose nepalankiose s lygose jis prasid jo. Pirmasis karas joms buvo palik s tik neturt ir sunaikinim . Be to, joms tr ko nat ralaus užnugario ir preki pirk jos Rusijos. Vienintelis išsigelb jimas buvo eksportas Vakarais ir ši galimyb buvo energingai ir s kmingai išnaudota. Sek kiškas pražydimas amerikonišku tempu. Visame pasauly Baltijos valstyb s tur jo geriausi vard , kaip prekybos partneriai. Jei dar Rusija b t atvira, kaip žaliav šaltinis ir preki pirk ja, tai šis pražydimas b t buv s greitesnis ir sp dingesnis“.

Bet ne tik kišku, bet ir teis s ir sociališkumo atžvilgiu mes buvome pralenk daugel valstybi . Ypa socialini statym ir socialinio teisingumo atžvilgiu mes buvome arti skandinav ir pralenk me daugel krašt , k dabar aiškiai matome patek sociališkai atsilikusius kraštus. Visos m s valdžios r pinosi, kad sociali-

n s neteisyb s b t pašalintos ir neb t žmoni , ken ian i neda- tekli ir bad . Tod l pas mus nebuvo nei dideli turtuoli nei dide- li vargš , ir gerov buvo visuotina. Ir tautiniu atžvilgiu pas mus buvo teisingumas ir tolerancija. Tai pripaž sta ir Uexkuel: „La- biausiai stebino tai, kad Baltijos valstyb s elg si tolerantiškai ir išmintingai su tautin mis mažumomis. Mažumos tur jo savo mo- kyklas ir bažny ias, gal jo dalyvauti seimo rinkimuose ir b ti iš- rinktais. Dvar išdalinimas nebuvo toks radikalus ir be atlyginimo, kaip dabartin je 'Liaudies demokratijoje', ta iau buvo neišvengia- mas ir dav ger vaisi .“ Panaši pripažinim užsienio spaudoje b t galima rasti daug. Jie visi rodo, kad m s meil savo kraštui ir m s kovos d l laisv s n ra iliuzija, bet turi objektyv pamat ir gili prasm .

M s tik jim g rio laim jimu ir laisv s kov prasmingumu pažeid Hitlerio riksmi radiofone, kai jis visas puses skleid mel , neapykant ir grasinimus, o minia ekstaz je jam pritar . Mums atrod keistai, kad tokia tauta, kaip vokie i , kuri mes laik me kult ringa, gal jo pritari tokiems nežmoniškiems darbams, kurie buvo daromi naci valdymo metu. Daugelis prad jo galvoti, kad Vakaruose iš tikro kai kas yra netvarkoje ir mes, m gdami Vakar kult r , klystame.

Rus pirmoji okupacija buvo baisus sm gis m s tautai, bet jis m s nenustebino ir nepribošk , nes mes nieko gero iš rus nelauk me. Mes rusus gerai pažinome ir žinojome, kad turime reikalo su barbarais, kuriems svetimi Vakar kult ros idealai, ir kurie spec- ialiai buvo lavinti nežmoniškume. Tod l, neži rint visk , mes likome tvirti ir tik jome, kad iš vakar ateis pagalba ir m s nelai- m tik laikina. Radijo žinios, kad Vakarai mums padaryt prievart aštriai pasmerkia ir nepripaž sta, mus moraliai labai stiprino, ir viltis išsilaisvinti dar si nepalaužiama. Ir iš tikro, pagalba at jo iš Vakar , ir vokie iai mums j atneš . Ta iau vakarie iais mums te- ko skaudžiai apsvilti. Pasirod , kad naciai yra labai panaš s bol- ševikus, tik su tuo skirtumu, kad buvo labiau išdid s ir nereikalavo iš okupuot taut su džiaugsmu juos pripažinti, kaip tai dar klas- tingieji aziatai visur, kur tik ženg . Ta iau daugeliui tai buvo di- delis moralinis sm gis, tik jimas g r ir laisv buvo pažeistas — pas ta abejojimo dvasia ir nuodinga mintis — ar iš viso verta tik ti idealams ir kovoti d l laisv s. Jei tokia kult ringa tauta, kaip vo- kie iai, kurie skleid idealizmo ir laisv s id jas, patys kit laisv su- mindžiojo.

Taip suabejoj Vakar kult ros idealais ir laisv s kov pras-

me mes atsid r me tremtyje. Kad Vokietija kar pralaim s, vi- siems buvo aišku. Ta iau buvo stiprios viltys — Vakarai. Buvo juk pasirašyta Atlanto charta vis keturi didži j . Keistai tik veik tai, kad mes nors su dideliais pavojais klaus me Londono radio, ta- iau ten nei vienu žodžiu neprisimindavo, kad trys Pabaltijo tautos yra pavergtos ir naikinamos aziat valdžioje. Pergal s džiaugsmas nustelb pavergt j šauksm . Pagal sen barbarišk princip , atei- ties laim s r m buvo bandoma statyti ant nekaltai naikinam la- von .

O ilgieji tremties metai, kurie savo nuotykiiais ir išgyvenimais prilgsta šimtme iams, mus savotiškai nuteik . Iš vienos pus s m s gyvyb buvo išlaikyta, kas rod , kad vakar žmoniškumas ir idealizmas dar n ra visai žlug s. bet ši malon s duona tur jo dažnai labai stor plut . Duodami mums išlaikym , priskyr mus prie ma- žaver i žmoni , moraliai pažemino ir padar mums didesni ar mažesni skriaud .

Taip mums, nukritusiems visuomen s sluogsnio žemiausi ly- g , pasaulis atsiskleid visai kitokioje šviesoje, negu anks iau, ir mes pamat me toki dalyk , koki anks iau visai nepasteb jome. ia mes sitikinome, kad ir moderniam amžiuje vyr vertina pagal kepur , apdar , pinigini s storum , pagal populiarum , išorin spin- d jim , reklam , o ne pagal turin ir asmenin vert . ia mums at- siskleid Vakar kult r gilusis materializmas ir pirkliškumas, pa- gal kur labiausiai vertinama tai, kas teikia malonum ir medžiagin gerb v , kurio siekti yra moderniojo žmogaus gyvenimo turinys ir uždavinys. Ir aišku, kad m s idealai, m s ankstyvesn s paži ros, kad reikia r pintis daugiau savo tauta ir jos laisve, negu asmeniška gerove, buvo pa iais savo pagrindais pažeista.

ŽMONIJOS IDEALAI IR M S LAISV S KOVA

Užtenka tik pasekti žmoni viešai pasakytas mintis ir oficia- lius pareiškimus, ir mums išryšk ja, kad yra didelis sutarimas d l žmoni politini ir visuomenini ideal . Pirmoje vietoje statoma laisv . Modernioji m s dien filosofija — egzistencializmas, — es- m je yra žmogaus laisv s filosofija. Žmogus nenori b ti vergas, ne- nori prievartos ir pavergimo, nori laisvai gyventi ir vykinti savo gyvenimo reikalavimus. Kadangi šie laisvo gyvenimo reikalavimai gali b ti vykdomi tik tada, kai tauta yra laisva, kuriai žmogus pri- klauso, tai visi žmon s kovoja d l savo tautos laisv s. Kova tat d l

tautos laisv s kyla iš pa ios žmogaus prigimties ir tod l visada yra prasminga, kaip prasmingas yra pats gyvenimas. Antra, žmogus nori gyventi savo dvasiai artimoje visuomen je, kuri vartoja t pa i kalb , turi tuos pa ius papro ius ir moral s reikalavimus, tuos pa ius idealus, t pa i praeit ir ateities tikslus, žodžiu, žmogus nori gyventi tautin je bendruomen je savo tautoje, dalyvaudamas jos kult ros k rime ir jai b ding vertybi ugdyme. Ta iau, kad žmogus be to dar nori b ti pavalg s, apsireng s, tur ti pastog , šie reikalavimai paprastai stovi paskutin je vietoje ir normaliose s lygose yra savaime suprantami. Išskilti pirm viet ir nustelbti kitus idealus šie reikalavimai galimi tik nenormaliose s lygose, kokios yra tremtis, bet tai yra praeinantys dalykai ir n ra pagrindo prie j ia ilgiau sustoti.

Žmonijos visuomeninio ir politinio gyvenimo idealai tad bendrais bruožais nesunku nustatyti. Nesunku taip pat suprasti, kad karai labiausiai trukdo ši ideal vykdyt . Ieškodami t priežas i sociologai randa, kad jos gl di tautin je ideologijoje. Atskiros tautos, nor damos užtikrinti savo egzistencij ir gerb v , puola kitas tautas ir sudaro nuolatinis karus.

Tie, kurie m gsta radikalius sprendimus, mano, kad karams išvengti, reikia paneigti tautin princip , sunaikinti visus tautinius skirtumus, visas tautas pavesti vienai valdžiai, ir bus pasiekta amžina taika.

Š metod ta iau sugriauna pats gyvenimas. Pagal j veik ir tebeveikia tokie vyrai, kaip Hitleris, Stalinas ir dabartinis Kruš iovas. Jie m gino pateisinti taut pavergim kilniu tikslu: pasiekti amžin taik , sujungiant tautas po viena valdžia. Nors esm je noras, sujungti visas tautas po viena valdžia, yra ne kas kitas kaip taut pavergimas ir j pajungimas kokia nors vienai galingai tautai, ta iau, ir taip padarius, karai neišnykt .

Nereikia ilgai galvoti, kad suprastum m, kad pats taut pavergimas reiškia ilg ir bais kar . Kad sujungt tautas po viena valdžia, vokie iai suk l du baisius karus. J viltis ta iau sugriuvo. Bolševikai yra praliej daug kraujo ir paverg daug taut . Ar su tuo jie artinosi prie taikos ? Deja, n ra nieko panašaus. Dar n ra pasibaig s j karas su tautomis, kai viduje vyksta dar baisesnis karas: valdan iosios grup s prieš valdomuosius, kur vadina klasi kova. Jei pavykt tautas ir klases sunaikinti, reik t nuolatos bud ti ir kariauti, kad neatsirast naujos tautos ar klas s. Taigi, kovos prieš atskiras tautas nepanaikint karo bet padaryt j dar baisesn ir nuolatin .

Pagaliau, jei ir pavykt visas tautas sujungti po viena valdžia ir steigti didžiul imperiją, ar ji tada būtų pastovi ir ilgai tvirta? Istorija rodo, kad didžiosios imperijos turi trumpą amžių. Jose visada veikia griaujančios jėgos, kurios su laiku ima viršyti ir jas sugriauna. Žmonės, kaip tvirtina vienas filosofas, sutverti gyventi mažesnę grupę. Jie patenkinti savo valdžia ar miesto valdžia, bet didesni valstybės piliečiai savo valdžia dažnai nepatenkinti, nes tokioms valstybėms retai atsiranda atitinkami valdovai.

Kad tai tikra, rodo gyvenimas. Kiek Sovietų Sąjungos piliečiai patenkinti savo valdžią, apie tai liudija faktas, kad jie turi milžinišką politinę policijos armiją, kuri kulkosvaidžiais, tankais ir lėktuvais palaiko meilę „didžiajai tvynei“. Jei tik ši spauda susilpsta, tuoj pradeda griūti imperija. Kai už jo vokiečiai, ukrainiečiai, baltarusiai, totoriai, kaukazičiai, nekaltant jau apie Pabaltijo tautas, stengiasi išsilaisvinti, tik naci neprotingoji politika sulaukia šios imperijos griuvimą.

Tokios pat irimo tendencijos matomos ir kitose imperijose: iš Britų imperijos liko tik faktiškai nepriklausomų valstybių grupė, Prancūzija, Olandija ir Italija netenka savo kolonijų, ir arabai laisvinasi iš savo pavergtųjų. Taigi, kovos dėl tautų laisvės vyksta ir šiandien pilnu tempu, todėl ir kovos dėl Lietuvos laisvės sujungia šį bendrą srovę ir tuo tampa giliai prasminga ne tik mūsų tautininkams, bet ir plačiu pasauliniu mastu.

LAISVĖS KOVOS DIDINGUMAS IR MODERNIEJI LAIKAI

Po to, kai jau išaiškinta, kad kovos dėl tautų laisvės sutampa su moderniojo žmogaus gyvenimo politiniais ir visuomeniniais idealais, lieka dar klausimas, ar faktiškai istorijos eiga eina laisvės kovų kryptimi ar atsisuka prieš jas. Ji vyksta dviem kryptimis. Iš vienos pusės matome, kad iš tikrųjų yra vietos, kur tautų laisvė užgniaužiama ir naikina. Šios vietos sutampa su Sovietų Sąjungos tokios sferomis. Prievarta ten tautos pavergiamos ir laikomos rusiškojo nacionalizmo priespaudoje.

Visai priešingai reiškinį matome ten, kur nėra prievartos, kur gali pasireikšti natūralūs tautų troškimai: ten jos laisvinasi iš svetimų valdovų ir kuria savo nepriklausomas valstybes. Tai vyksta visur, kur iki šiol buvo ar Anglijos, ar Prancūzijos, ar Olandijos, ar kitų valstybių valdžia. Ir šis paskutinis reiškinys yra svarbesnis ir būdingesnis, nes siekia plačiau ir yra spontaniška tautų laisvės

troškim išraiška. Tod l galime tvirtinti, kad m s laikotarpis n - ra taut laisv s nykimo ar j atmetimo laikotarpis, bet, priešingai, j pražydimo laikotarpis. Taut pavergimo planai neatitinka nei žmogaus gili j troškim , nei objektyvi vertybi norm . Jie reiškia vis žmogaus ideal pavergim .

Iš vis priekaišt taut laisvei ir savarankiškumui galioja tik tai, kad ši laisv s troškim perd jimias gali vesti prie nesantaikos tarp taut ir kar . Tod l jau ir Europoje yra prasid j s labai gyvas jud jimias d l valstybi suverenumo apribojimo ir vis valstybi sujungimo tarsi po viena valdžia. Šis suverenumo apribojimas, kiek galima pramatyti, liest tik ypatingas valstybinio gyvenimo sritis, turin ias reikšm s tarptautiniams santykiams, bet visus vidujinius reikalus palikt tvarkyti pa ioms tautoms.

Negalima sivaizduoti, kad Europos jungtin s valstyb s gal t išsivystyti pagal Šiaur s Amerikos pavyzd , nes Europoje yra kitos s lygos: atskiros valstyb s ia kartu yra ir etnografiški vienetai, su savo kalba, šimtmetine istorija ir tradicijomis, kai tuo tarpu Amerikos Jungtin s Valstyb s buvo daugiau ar mažiau vienodos, tod l ir susijungimas gal jo vykti lengviau ir giliau.

Tikrumoje karams išvengti Europai šiokios s jungos visai nereikt , nes jos visos yra jau pasiekusios gerb v , augšt kult r ir nori tik ramiai gyventi ir naudotis kult ros laim jimais. Jos yra taik mylin ios ir apie naujus užkariavimus nei nori, nei gali sva-joti, jos net laisvai atsisako kitas tautas valdyti, kai jos tos valdžios nebenori. Tai ypa ryškiai matyti Britanijoje, kuri atsisak nuo Airijos ir kit sen kolonij , bet panašiai daro ir kitos Europos valstyb s. Europos jungtin s valstyb s daugiau tur t apsigynimo bruožus, ir rusai teisingai ži ri jas, kaip prieš juos nukreiptas, nes tik rusai šiandien grasina pasaulinei taikai. Taigi, Europos apjungimo planus skatina visai specialios s lygos, bet jokiu b du ne paži r pasikeitimas d l taut laisv s vert s, d l galimyb s gyventi tautoms nepriklausom gyvenim . Taut laisv s id ja yra tokia pat stipri, kaip visada, gal dar tvirtesn . Šia prasme, kaip dvasin vertyb , kaip žmogaus gyvenimo pilnatv s reikalavimas, tautin s laisv s principas yra ryškus ir tvirtas, ir tod l, jei vykt Europos jungtini taut k rimas, galime b ti tikri, kad bus viskas padaryta, kad tautin s laisv s vert neb t paneigiama. Išvengti karui iš agresyvi taut pus s užtenka kit apsaugos priemoni , o visai tam n ra reikalo aukoti tautin s laisv s princip .

Dažnai yra iškeliami kiti motyvai prieš taut laisv : b tent Europos gerov , jos kio išplanavimas ir jos gyventoj medžiagin s

gerov s pak limas. Ekonominis motyvas vartojamas, kaip pateisinimas taut laisv s pavergimui. Šis motyvas juk yra rusiškojo bolševizmo teoretiškojo pateisinimo motyvas. Pasiryž s b ti žmonių geradariu, vesdamas ekonomin s sistemos pakeitim , komunizmas, neži r damas nei išorinio, nei vidujinio pasipriešinimo, nori prievarta visiems primesti savo sistem .

ia tat iškyla pagrindinis principinis klausimas: ar iš tikro kiškieji tikslai gali tur ti toki svarb ir reikšm , kad gal t b ti pateisinama, jog jiems aukot ne tik keli žmoni , bet ištis taut laisv ir gyvyb ?

Ar tod l, kad prekė kainos nukrist kokiais 3% — 5%, ar tod l, kad darbininkas gal t gyventi ne dvejuose, bet keturiuose kambariuose ir kitais, panašiais motyvais gal tum m pateisinti taut užgniaužim , kas t ra teoretinis apskai iavimas, bet baisiausia tikrov . Ši tiksl galima pasiekti kitais žmoniškais b dais ir galima rodyti, kad ramiu b du jie daugel kart buvo pasiekti, nes Vakar kult ros pasauly paprastas darbininkas geriau gyvena, negu “žemiškojo rojaus” ribose. Ar visa tai aiškiai nerodo, kad kova prieš taut laisv ir j pavergimas n ra pažangos ženklas, bet kritimas atgal senuosius prievartos ir despotizmo principus?

Iš tikro, tai yra didžiausias marksizmo ir kartu su jo visos žmonių tragizmas, kiek jis nori prievarta marksizm vesti, kad marksizmas yra pasen s. Marksas, kurdamas j prieš šimt met , nepramat tos technikos pažangos, pagal kuri darbinink gyvenimo lygis daug aukš iau pakil s, negu komunistiniuose kraštuose. Iš ia matyti, kad ir istorijos eiga vystosi taut laisv s kov kryptimi ir n ra joki motyv , kuriais b t galima pateisinti šios laisv s atim arba kovas d l jos nuprasminti.

TAUTOS LAISV S KOV NEIGIMO ETINIS PRIMITIVEZMAS

Nesunku suprasti, kad visuose tautos laisv s neigimuose išryšk ja nepaprastas etinis primitivizmas. Žmogus ia n ra niekas kitas, kaip ekonominis veiksnys — arba dar grubiau — j ži rima kaip pilv , kaip maiš , kur reikia prikimšti. Tai n ra pripuolama, kad šios teorijos prigijyo ypa Rusijoje, nes rusas visada yra buv s alkanas, ir jo dvasia visada buvo prisirišusi prie papras iausi medžiaginio gyvenimo reikalavim , nes j jis niekad negal jo patenkinti. Net Tolstojus šia prasme yra materialistas ir vis gyvenimo svor nukreipia medžiagines g rybes. Tik labai nenorma-

liose s lygose šios teorijos gali rasti pritarimą. Bado metu dėl duonos kėsnio žmonės gali vienas kitą užmušti. Tačiau šiomis nepaprastomis slygomis negalima remti ekonominių teorijų ir jas atremti vis gyvenimui. Tai gerai žino ir šios ekonominių teorijų šalininkai, todėl visa daro, kad gyvenimo slygos nepagerėtų.

Panašiu doroviniu primityvizmu remiasi visi tie, kurie nors ir nėra komunistai, tačiau nori, kad tautinis laisvės principas būtų užgniaužtas, kad patogiau galėtų tvarkyti kiškinį gyvenimą. Ir šis ekonominis veiksnys pastatomas augščiau už žmogiškinį vertybų ir todėl galutinėje išvadoje veda prie nežmoniško gyvenimo, kuriame žmogžirima, kaip prekių vartotojų. Didiesiems pirkliams nepatinka, kad yra daug vairių valstybių su vairiais žmonėmis, kurie turi savo ypatingus reikalavimus, prie kurių reikia prisitaikyti ir jų pažinimas reikalauja laiko, darbo ir išlaidų. Daug patogiau būtų, kad būtų tik vienodi žmonės — gamyba ir pardavimas būtų daug paprastesnis ir patogesnis. Iš šių dviejų šaltinių tatykla visos kalbos apie tautinį laisvės kovą beprasmiškumui ir raginimui atsisakyti nuo jų. Šis prileidžiama, kad pasaulis ir tautų bendruomenė neturi kito tikslo ir prasmės, kaip tik būtų milžinišku fabriku medžiaginėms gėrybėms gaminti, kuriame žmonės yra tik darbo rankos.

Iš tikro, ko gi mes norime kovodami dėl savo tautos laisvės? Tikrumoje šis kovos niekada nėra buvusi agresinga, nukreipta prieš kitas tautas. Mes kovojame dėl savo valstybės tik todėl, kad nenorime būti prievartos aukomis, nenorime kas valandą būti verjami meluoti ir save prievartauti, bet norime gyventi žmoniškai, kuriant savo gyvenimą tokį, kokio reikalauja giliausieji mūsų sitikinimai, gyvenimo pajautimas ir mūsų nusistatymai, nes kitaip mes būtume degraduoti savo žmoniškume ir nepajęsime gyventi žmogaus verto gyvenimo. Ar tai būtų tokie neteisėti reikalavimai, kurie turėtų būti mums paneigti? Ar mes neturime teisę žmoniškai gyventi, kuris šalia savo tautos ir valstybės yra ne manomas, kas mums tremtyje visiems paaiškėjo.

Žmogus nėra akmuo, kur galima perkelti nuo vienos krūvos kitą, bet organiškai būtybė, kuri leidžia šaknis ir gali gyventi pilnutinai gyvenimui tik suaugęs su savo fizine ir kultūrine aplinka. Tik šiose slygose jis gali kurti ko nors vertingo ir pagerinti visos žmonijos kultūrą. Perkeltas svetimą žemę, tikrumoje jis yra nykstantis svetimšalis, ir tokiose slygose paprastai lieka kelios imigrantų kartos, nes suaugimas su nauja aplinka nepareina nuo geriau vien, bet reikalauja ilgo laiko, o per šį laiką reikia būti mažaverčiu

PROF. JUOZUI BRAZAI IUI LAISV PALIEKANT

ADOLFAS DAMUŠIS

LAISV redaktori pasikeitimas sudaro prog bent trumpai paminėti prof. Juozą Brazaitį, vien iš svarbiausių asmenybių lietuvių tautos rezistenciniame kovoje.

Vadovaujantios padaties užmimas rezistencijoje vykstante balsavimo keliu. Vadovu pasida-

rotas, kuris drisiai ir sugebanties pajgia ir ryžtasi atlikti uždavinius, kuriuos sunkios priešpaudos slygos stato. Rinkimo ar paskyrimo keliu rezistencijos kovą nesijungiama — įeinama savanoriškai, pagal savos žinios balsą. Ta prasme ir tuo keliu Juozas Brazaitis lietuvių antinaciniame rezistencijoje, ypatingai iš lietuvių katalikų tarpo, buvo tapęs centriniu ir pačiu svarbiausiu asmeniu.

žmogumi svetimoje aplinkoje. Ir kodėl mes turėtume atsisakyti nuo savo laisvės ir nepriklausomo gyvenimo? Mes visada buvome pirmieji tarptautini sutarimų vykintojai ir mes būtume pirmieji, kurie sujungtume Europos valstybes į jungtą ir apribosime savo suverenumą, kaip tai darys ir kitos valstybės.

Iš to matome, kad pagal objektyvius pažiūrą, nėra jokių motyvų, kuriais būtų galima paneigti mūsų teisę laisvą savo tautos gyvenimą. Todėl mūsų kova dėl Lietuvos laisvės ir šiandien yra giliai prasminga. Mūsų laisvės kovos idealas, nepriklausoma valstybė — jau buvo pasiektas, tai principu galima. Jo pasiekimo galimybą padidina dar ir tai, kad jis atitinka politiniams šiandien žmonių idealams ir istorinio vyksmo raidai ir remiasi mūsų prigimties giliausiais troškimais. Laisvės kovos vertė ir prasmė yra patvirtintą kstanties lietuvių, paaukodami savo gyvybę dėl šio idealo kovos lauke ar Sibiro plotuose. Atsisakymas nuo kovos dėl Lietuvos laisvės, būtų šiandien kankinys išdavimas ir savęs pasmerkimas. Tik eidami į pėdomis — kovodami dėl Lietuvos laisvės ir išlaikydami savo lietuviškąjį monarcho, mes šias kovas prasminsime laisvo gyvenimo ir nepriklausomos valstybės atstatymu.

VADOVAUJAN IO ASMENS

Treji antinacin s rezistencijos metai pra jo kaip akimirka. Kiekviena diena atnešdavo netik tum . Veiksmingumu ir budrumu reik jo užpildyti spragas, vis netenkant eil s artimiausi draug iš rezistencijos tinklo.

ia nešal jo b ti nei atostog , nei sekmadieni . Diena vijo dien n , uždavinys gimd nauj uždavin . Du pagrindiniai organizaciniai veiksniai gelb jo tame darbe: parinkimas darbo antrinink ir pažadas neišduoti savo bendradarbi su mimo metu. Tod l su mimai darbo nestabd , ir rezistencijos tinklas stipr jo. Prie to stipr jimo labai prisid jo vadovaujan io asmens aukos dvasia, žvilgsnio platumas, neribojamas prietaringo nusistatymo prieš žmog , linijos aiškumas ir griežtumas j vykdant, o be to b do švelnumas — Brazaitis nebuvo išdidus savo pad timi ar užgaulus savo bendradarbiams. Diktat rinio tipo vado rezistencija neprisiimt . Aukos ir darbo tipo vadui rezistencijoje dirbantieji jaut s žin s pareig pad ti. Toks vadovavimas visus cementavo ir jung .

REZISTENCIJA IR
VALSTYBINGUMAS

Trys veiklos sritys prof. J. Brazai io rezistencin je veikloje buvo tipingai esmin s:

SKAITYTOJAMS IR
BENDRADARRBIAMS

Malonu atkreipti skaitytoj d mes , kad nuo šio nr. pasikeit ir Laisv adresas ir redaktorius. Laisv sutiko prisiimti savo rankas dr. Vytautas Vardys.

Dr. Vytautas Vardys turi visas kvalifikacijos pasireikšti ne tik su nauja energija, bet ir su naujais sumanymais, atremtais dabar gyvenam tikrov . Jis yra teoriškai ir praktiškai pasiruoš s dvilypiam naujos kartos gyvenimui, kuriame susiveja lietuviški ir amerikiniai interesai.

Link damas s km s naujam redaktoriui dr. Vytautui Vardžiui ir naujam administratoriui Viktorui Naudžiui, jau iu nuoširdži pareig pad koti savo buvusiams artimiausiems talkininkams redakcijoje dr. Juozui Kazickui ir dr. Antanui Musteikiui, o taip pat pareikšti pasig r jim r pestingumu, su kuriuo tvark laikraš io administravim Irena Mikulskyt bei Vytautas Vaitiek nas.

Mano pad ka priklauso taip pat bendradarbiams, kuri Laisv tur jo daugiau kaip penkiasdešimt. Negal damas ia j surašyti nei pavard mis, galiu betgi sumin ti džiug fakt , kad n vienas neatsisak talkinti, kada tik juos kreipiausi. Be j paramos laikraštis neb t gal l j s pakilti t lyg , kuriame jis yra šiuo metu.

A i ligšioliniams talkininkams, kurie man našt lengvino; a i dabar tiems bi iuliams, kurie j sutiko prisiimti ant sav pe i .

J. Brazaitis

tikslinga rezistencin kova prieš okupantus, siekiant išlaikyti tautin savigarb ir lietuvi tautos savarankiškum ;

lygus vertinimas vis lietuvi grupi rezistencin je kovoje;

valstybinio gyvenimo problem iš limas minties dinamizmo plotm ir siekimas progreso, ieškant geresni politinio gyvenimo form negu buvusiosios.

kiekvien iš t trij sri i Juozo Brazai io asmuo yra visu pilnumu sijung s.

REZISTENCIN S KOVOS

S KURIUOSE

Rezistencin je kovoje per plaiiai išsišakojusi Lietuvi Fron-to pogrindžio spaud dar prieš VLIKo sudarym prof. J. Bra-zaitis formavo visuomen s nuo-mon ir v liau, b damas VLIKo politin s komisijos pirmininku, t darb s kmingai t s . Pagrin-din vedamoji rezistencijos kryptis buvo kova už Lietuvos Nepriklausomyb , demaskavi-mas okupanto k sl , kolaboravi-mo paneigimas, apsaugojimas lietuvi nuo naikinimo. Paprastai rezistencija siejama su tilt sprogdinimu, okupanto transpor-t užpuolimu, naikinimu ir žu-dymu. Tokia rezistencija lietu-vi pad tyje b t tarnyba kom-unizmui ir tod l buvo nepriim-tina. Lietuvi pad tyje daug

svarbiau buvo išlaikyti tautin garbingum ir sarankiškum , paneigiant barbariško nacizmo metodus. Tuo tikslu jaunimas buvo sulaikomas nuo naci SS legijon . Ir j Lietuvoje vokie-iams nepavyko suorganizuoti. Suniekinta buvo ir naci ras s teorija. Okupantas aiškiai juto, kad lietuviai klauso ne j po-tvarki , bet pogrindžio spaudos.

Profesoriaus Brazai io inicia-tyva siek dar toliau — jis su-geb jo surasti keli , kad oku-pantas b t klaidinamas ir ne-tiesioginiai taigojamas nesi-griebti žudymo akcijos prieš Lie-tuvos žmones. Jeigu auk nebu-vo pilnai išvengta, tai j skai-ius ryškiai buvo apmažintas.

Okupantas J. Brazai io tak juto ir d jo pastang profesori likviduoti. Per sekimo tinkl pa-jutus su mimo planus, daug kar-t jam reik jo keisti gyvenam - j viet . Jis buvo Gestapo gau-dom j VLIKo veik j s raše. Tardymo kameroose suimtieji po-grindžio veiklos nariai sakmiai buvo Gestapo klausin jami apie ryš su Brazai iu kaip pogrind-žio vadu.

B damas Juozo vienu iš ar-timiausi bendradarbi ir susi-tikdamas su juo rezistencin s veiklos reikalais beveik kasdien, steb jausi jo sugeb jimu pašv s-ti tam darbui vis laik ir ener-gij . Pokalbiai su apygard va-

dovais, pasitarimai su Taryba principiniams sprendimams gauti, VLIKo politinis komisijos posėdžiai ir darbai, pasimatymai su specialiais ryšininkais, nuolatinis kontaktas su rezistencijos skyri vadovais ir karini sektoriumi sudarė nepatraukiamą darbą virtinį. Bet jei pridėti dar pagrindžio spaudą, tai didžiausioji našta gulėjo ant Juozo pečių. Spaudos srityje jis turėjo aktyvų pagelbininką kadrą, jam nereikėjo rūpintis nei spausdinimu, nei paskirstymu. Nei Juozui, nei daugeliui štabo narių spaustuvas vietovė net nebuvo žinoma. Bet visas rūpestis nustatant ir pravedant pagrindinį spaudos liniją, didesnioji dalis vedamajam buvo Juozo darbo vaisius.

Lietuviškoji antinacinė rezistencija Juozo Brazaičio tokos ir linijos dėka buvo tikslinga ir neiššaukianti, bet kaip galinga pagrindžio srovė brandinanti lietuvių tautą tautiniais savigarbos ir savarankiškumo troškuliais ir laisvės meile, atmesdama nacizmą ir komunizmą ir remdamasi lietuvių tautoje gyvais krikščioniškos principais. Tai buvo gandinio tipo rezistencija, ugdanti lietuvių tautos vidinį atsparumą prieš vieną niekšybę bangą, nes ji ateinaniosios darbaizmo niekšybę.

LYGYBĖS PRINCIPAS VLIK SUDARANT

Lygus vertinimas vis lietuvių grupių, sujungusi rezistenciją buvo principas, J. Brazaičio iškeltas ir praveistas, organizuojant centrinį lietuvių rezistencinį organą. Pradžioje Brazaitis buvo pasiūlyęs sudaryti Lietuvos Tarybą nepartinio pagrindu, visiems sutariant dėl asmenybės, pajūgiškai reprezentuoti lietuvių visuomenę. Kairiosioms partijoms tas mąstymas nepatiko. Jis tuo atžvilgiu parėmė ir tautininkai. Skubos keliu į iniciatyva buvo sudarytas Lietuvių Laisvės Komitetas, kur buvo sutelktos visos tos partijos ir tie kovos sąjūdžiai, kurie turėjo antikatalikišką nusistatymą, dar tiksliau kalbant, kurie norėjo matyti katalikišką pasaulį ir sutaptinti su politine partija. Būdamas septyni su aštuntuoju iš šalies pasikviestu pirmininku, jie bandė pasikviesti vieną katalikų atstovų tarybą. J. Brazaitis buvo pakviestas pirmiausia. Jis kvietė užklausyti, ar jie turi savo komitete protestantų, pravoslavų bei ateistų atstovus, jei kviečiasi katalikų atstovus. Tuo klausimu buvo paryškintas kvietimo nedžentelmeniškumas ir tam tikra prasme diskriminuojantis momentas. Tai buvo domus pasaulį rinkiančių kovos

politinis varijantas sunkios rezistencijos metu. Po Brazaiio tuo vienu katalik atstovu buvo kvieiamas dr. Zenonas Ivinskis ir šio straipsnio autorius. Visi kvieiamieji atsisak, tvirtindami, kad Lietuvi Frontas, Vienybės Sąjūdis, Krikščionys Demokratai, Darbo Federacija ir kinink Sąjunga negalėtų sudėduoti tiksliai vien atstov tiksliai todėl, kad jie nėra antikatalikiški. Jie turi piln teis laisvinimo organe būtų atstovaujami lygiai kiekvienas per savo atstov kaip liaudininkai, socialdemokratai, tautininkai bei kiti.

Pusantr met atskirai veik Lietuvos Taryba ir Lietuvi Laisvės Komitetas, ir tiksliai pasunkėjus padariai, J. Brazaiio pasiūlytas lygybės principas buvo priimtas ir Vyriausias Lietuvos Išlaisvinimo Komitetas buvo sudarytas, duodant lygi atstovavimo teis visoms partijoms ir kovos sąjūdiams.

UŽ PILNUTIN DEMOKRATIJA

Dr. J. Brazaitis labai aktyviai pasireišk valstybini problem iškilime svarstymo ir minties plotm. Tuo jis siek sveikesni santyki visuomenėje ir palankesni karybini sąlyg žmogui.

Ar „Naujosios Romuvos“ pokalbiuose, ar dar Lietuvoje pa-

skelbtam atsišaukime „Organinis Valstybės Kėrimas“, ar visoj eilėj straipsni bei Laisvė leidiny „pilnutin Demokratij“, — visur ryškiai atsispindi progreso troškimas valstybiniuose santykiuose. Šie dokumentai buvo naujėj inteligent — kultūrinink, visuomeninink, meninink, profesjonal veiklos rezultatai. J. Brazaitis buvo ir yra vienas iš aktyviųjų tos veiklos ir t svarstym iniciatorių bei organizatorių.

Nepriklausomybės antruoju dešimtmėiu troškimas progreso ir šviesesnių sąlygų bei pasipriešinimas negerovms politinėje srityje subrendo pas tuos, kurie patyr daug neteisybės iš valdanios partijos pusės dėl savo pasaulžiūros, arba kurie buvo nuvarginti nemandagiu švent žmogaus sitikinimo ideal niekinimu partiniuose ginuose.

Progresui pasiekti ir padariai pakeisti tobulėjimo kryptimi patiekiami gana konkretūs ir neeiliniai pasiūlymai. Dr. siausias ir ryškiausias pasiūlymas yra išplėsti demokratijos princip kultūrin ir ekonominė srityje neriboti jo vien politinė srityje.

Kultūroje ir religijos srityje asmeniui pripažįstama pirmenybė ir paneigiama teis valdančiajai partijai pažeisti asmens laisvę: „demokratija neleidžia asmens pavergti valdančiąją paži-

KERSTENO KOMITETAS

ARBA

KOD L JAV ATMET LAISVINIMO POLITIK

vytautas vardys

Lietuviškajai visuomenei gerai pažstama Komunist Agresijai Tyrin ti Komiteto veikla. Kongresmano Charles J. Kersten vadovaujamas, šis JAV Kongreso komitetas tyrin jo ir Lietuvos

okupacij , o savo studijas baig s, pasi l Kongresui ir Prezidentui priimti Ryt Europos taut laisvinimo politik . Gerai žinome ta iau, kad toji politika nebuvo JAV priimta. Šiame apžvalginiame straipsny bandysime pasiaiškinti, kod l Kersteno komiteto si lytoji laisvinimo politika nebuvo gyvendinta.

roms“. Iš kitos pus s pabr žiama, kad pilnutin s demokratijos supratimu „asmuo yra tiek laisvas, kiek jis pats laisv s visuotinum pripaž sta ir vykdo kit atžvilgiu“. (Laisv leidinys „Pilnutin Demokratij“, pusl. 7, 64).

Ekonomin je srityje yra siekiama asmens pirmenyb s kyeje, kin gerov padarant visos tautos, o ne vien išrinkt j dalyku. Prat siant ši mint , siekiama kuo platesnio nuosavyb s teisi pasiskirstymo dirban i j tarpe.

IA T RA tik kelios nuotrupos iš veiklos, kurioje reiškiasi,

ir iš min i , kuriomis gyvena, prof. Juozas Brazaitis.

Jis yra netiktai rezistentas prieš okupant , bet taip pat kovotojas už nauj Lietuv , kuri eit nuolatinio progreso keliu. Vieniems tokios mintys yra svajon , nereali fantazija, kitiems tai yra veiklos tikslas ir laim dirbti visiems savo tautos žmon ms, bet nevien „išrinktiesiems“.

Linkime Juozui Brazai tui ir toliau išlaikyti t minties dinamizm . Nors tas kartais sukelia ir taip vadinam „audr“, bet daug baisnesnis yra sustingimas ir visuomeninio gyvenimo k rybos bei nauj tikslesni form baim .

KAS SI L LAISVINIMO
POLITIKA?

Ryt Europos laisvinimo politikos š kiai pirmu kartu buvo paleisti per 1952 m. prezidentini rinkim kampanij , š k paskelb respublikonai, ir, atrodo, kad š kio pažadas pad jo jiems surinkti dideles mases Ryt Europos kilm s amerikie i bals : toki balsuotoj apgyventi miestai ir valstijos ne prasta dauguma pasisak už generol Eisenhower .

Tartum pilydami rinkimin pažad , respublikon vadai Kongrese ir Baltuosiuose R muose leido steigti Atstov R muose Special Komitet Prievartinei Baltijos Valstybi Inkorporacijai Soviet S jung Tyrin ti. Šiam komitetui kurti didžiausios reikšm s tur jo Amerikos Lietuvi Tarybos pastangos. Su komitetu surišta veikla Tarybai kainavo apie 43,000 doleri ,¹ taigi, daugiau nei vien met ALT pajamos. Komitetas buvo steigtas 1953 m. liepos 27 d., respublikon dominuojamo 83-jo Kongreso pirmajai sesijai besibaigiant. kurtas jis buvo vienbalsiai, abiem partijom pritariant.

Antros Kongreso sesijos metu (1954) Kersteno komiteto jurisdikcija buvo išpl sta ir jam leista tyrin ti ne tik Baltijos Vals-

tybi prievartin jungim ir okupacij , bet bendrai „subversij ir laisv visuomen s institucij bei žmogišk j laisvi su-naikinim visuose tarptautinio komunizmo tiesiogiai ar netiesiogiai kontroliuojamuose kraštuose, o taip pat ir gyventoj š itokiose teritorijose traktavim “. Komiteto vardas buvo pakeistas Komitet Komunistinei Agresijai tyrin ti. Šis komitetas konkreiai ir suformulavo laisvinimo politik .

Ilgesnysis komiteto vardas rodo , k kongresin grup tyrin s. Tasai vardas skamb jo sekant: Specialus Komitetas tyrin ti Komunistinei Agresijai prieš Lenkij , Vengrij , ekoslovakij , Bulgarij , Rumunij , Lietuv , Latvij , Estij , Ryt Europ , Rusij ir nerusišk sias Soviet S jungos tautas“. Komitetui taip pat buvo leista tyrimams vykti Vokietij ir kt. Europos kraštus. Grup egzistavo apie pusantr met , iki 1955 m. sausio 3 d., ir per t laik apklausin jo 355 liudininkus, j tarpe 42 lietuvius, išleido dešimt vieš pos dži protokol knygy , 2 raportus ir 15 istorini aprašym apie pavergt sias šalis, j tarpe ger studij apie Baltijos kraštus. Darbui finansuoti Komitetas buvo gav s 180,000 dol., kuri visus ir išleido. Iki

(T sinys 33 psl.)

LIETUVOS LAISVINIMO PROBLEMOS

15 MET PERSPEKTYVOJE

ILGAS IR AUDRINGAS MET TARPAS skiria mus nuo 1944 m. vasaros, kada dauguma palikome gimtą kraštą. Per tą laiką matėme bolševizmą išaugant tarptautinį grėsmę, o Vakarų Pasaulis — susiorganizuojant tai grėsmę sulaukyti; matėme toliau beaugant tautinį nacionalizmą, vainikuojamą naujų valstybių steigimu, nors kartu buvome liudininkais vis stipriam ir virštutiniam ryšiui, galutinai pranašaujaniam atjimui suvienyto — laisvėje ar vergijoje — pasaulio. Per praėjusius 15 metų radikaliam pasikeitimui ir tarptautinis bendravimas ir karinė strategija. Atėjome atomine amžiumi.

Lietuviškajame gyvenime pasikeitimai buvo nemažiau radikalūs. Tauta prie Baltijos buvo pilnai sugrįžta Sovietų Sąjungos vergijai. 1944 m. vasarą kompaktiškai pasitraukė ir keletą metų kompaktiškai gyveno Europoje, išsisklaidė į naujus mažesnius būrelis ir pavienius po laisvuosius pasaulio kraštus. Tokiu būdu susidūrėme su emigracijos fenomenu ir su laisvam pasauliui sigyvenusia lietuviška emigracija. Iškilę eiliniai nauji reiškiniai ir problemos. Augo naujas kartas, — Lietuvos jau nebemačiusi ar jau mažai beprisimenanti; karta skirtinga savo kultūriniais, o iš dalies ir tautiniais nusiteikimais. Per tą laiką iškilę reikalai naujam bendravimui būd: su vyresniais emigracija, su jaunimu, o ir tarp savęs, nes mūsų organizavimosi pobūdis ir bendravimo charakteris keitėsi laiko takoje. Suatomėjome, susmulkėjome. Vis sunkiau — o vis labiau tai buvo reikalingiau — mums darytis surasti ir sujungti gyvą lietuvišką bendruomenę išliekančią tautinei kurybai.

Per šiuos 15 metų vienas tautinis idealas išliko tas pats — tai Lietuvos laisvės idealas. Kaip ir kitas bedarbiai, visi savo veiklą dedikuojame Lietuvos laisvės atgavimui. Savo tarpe todėl vis labiau ir garsiau keliame klausimą ar mūsų vartojami būdai ir metodai laisvinimo kovai vesti yra pakankami, ar atsiekiame didžiausiojo efekto, ar suprantame naują laiką reikalavimus. Per penkiolika metų pasaulis pasikeitė. Ar pakankamai pasikeitėme ir mes, kad sugebėtume didį laisvės idealą nešti ilgoje mūsų bėties estafetėje nepavargę, naujomis, pagerintomis priemonėmis? Taip pat vis labiau keliame klausimą — ir baugiai laukiame atsakymo — ar ateinan-

ios kartos su mumis, ar jos nenueis svetimu, Lietuvos laisvei ne-naudingu keliu?

LAISV redakcija šiame numeryje patiekia kelet atsakym degamuosius klausimus. Teiravom s vyresni j ir jaunesni j , bandydami apr pti galimai, žurnalo r muose manomai, platesn paži r vaivorykšt . Klaustiesiems gražiai bendradarbiaujant, skaitytojas ras pasisakymus autoriteting Lietuvos Laisv s Komiteto, Lietuvi Fronto Bi iuli , Nepriklausomyb s Talkos ir Vyriausio Lietuvos Išlaisvinimo Komiteto veik j . Jiems klausimai buvo nevienodi, bet vienu ar kitu b du juos visus praš me pasisakyti, kaip reikt organizuotis - burtis laisvinimo darbui, pasimokant iš 15 met patirties išeivijoje. Alfabetine tvarka, po profesoriaus Juozo Brazai io, Lietuvi Fronto Bi iuli pirmininko, atsakym , rasime pasisakant prof. M. Mackevi i , Vliko ir liaudinink veik j ; Vinc Rasten , autoriteting tautinink veik j ir Nepriklausomyb s Talkos pirminink ; minister Vaclov Sidzikausk , ilgos patirties diplomat ir dabartin Lietuvos Laisv s Komiteto, afilijuoto prie Laisv s Europos Komiteto, pirminink ; Dr. Antan Trimak , diplomata , taking krikš ioni demokrat sparno vyr , VLIKo pirminink .

Jaunesniosios kartos darbuotojams dav me skirtingus klausimus. Mums r p jo j pasisakymai, kaip spr sti jaunimo ir lietuviškosios politikos santykio problemas. J atsakymai yra ne tik dom s, bet ir svarb s. Nei vienas iš klaust j n ra perženg s 30 m. slenkis io, nei vienas j n ra jau gimnazijos (kiti nei mokyklos) baig Lietuvoje. Jie priklauso trim pagrindin m akademinio jaunimo organizacijom: ateitininkams, skautams, Santarai. Visi trys yra aktyv s ne tik sav organizacij , bet ir bendrin s lietuvi Student S jungos veik jai, taip pat aktyviai besireiški ir bendriniame lietuviškajame gyvenime. Algimantas Ge iauskas yra energingas ateitininkas, buv. Student At-k S jungos pirmininkas, šiais metais išrinktas Lietuvi Student S jungos JAV Valdyb . Filadelfijoje jisai dirba inžinieriaus darb , o kartu lanko Drexel technologijos institut . Vytautas Kavolis — sp j s pla iau pasireikšti jaunos kartos intelektualas, bebaigi s sociologijos daktarat Harvardo un-te, d st s Tufts kolegijoje, yra Santaros ir Lietuvi Student S jungos veik jas, buv s abiej pirmininkas. Tomas Remeikis šiuo metu ruošiasi politini moksl doktorato preliminariniams egzaminams Illinois universitete, yra aktyvus skaut ir Lietuvi Student S jungos veik jas, gerai jaunimui paž stamas.

Šiomet sukanka 20 met kaip prasid jo antrasis pasaulinis karas, atneš s Lietuvai nelaim po nelaim s, o mus, poeto žodžiais, išskaid s po pasaul vieteliaut. Taip pat jau penkiolika met , kaip dauguma m s esame apleid gimt j krašt . Laiko perspektyvoje, Profesoriau, kaip vertinate šituos vykius ir j s lygot dabartin m s j egzistencij ? Kokia, J s nuomone, m sosios išėivijos pad tis, prasm , uždaviniai?

Tas klausimas pareigoja vertinti praeit ir rodyti ateit .

Ži r dami praeities neilg , bet vyki ir žygi perpildyt laikotarp , regime, kaip daug klydome. Klydome, apskai iuodami santykius j g , kurios l - m pasaulio, taigi ir m s t vyn s, likim . Klydome, tik dami t j g iškilmingais pareiški- mais ir pagal juos organizuodami savo veikimo krypt t vyn je ir tremtyje... N ra paguoda, kad kiti taip pat klydo. Klydo tie, kurie tik jo kuri t kstan io met imperij ir tar si visk jos s k mei „iš anksto kalkuliav “. Klydo tie, kurie raš Atlanto chart , jei chartos žodžius rašydami, jais tik jo... Visa nauj j vyki eiga yra palyd ta ironijos ir pasišaipymo iš žmogišk j pastang , nes vyki ratas sukosi visai ne taip, kaip didieji žmon s buvo nor j ir suplanav .

Ateitin ži rint, n ra taip pat didelio pagrindo tik ti, kad jie ried s pagal m s nor ir vali . Bet tai nereiškia, kad verta moti ranka ir pasyviai laukti. Tereiš-

kia grei iau, kad nereikia dramatizuoti ir desperuoti, jei plan vykdyti nepasisek . Nors savo žygiais nepasisiek m norimo rezultato, jie veltui nenu jo — jie dav kitoki vaisi . Sakysim, Lietuvoje palik organizavo pasipriešinim ir laisv s nepasisiek . Bet j auka paliko gilius p dsakus tenyšk io jaunimo pas monyje. Akyse kartos, kuri atmins tas aukas, okupantas nevirš lietuvio broliu. Okupantas ir siekia laisv s kovotoj atminim ištrinti, pristatydamas juos kaip žudikus ir pl šikus. J vietoj augan ios kartos akyse nori sudaryti sovietini partizan kult . Siekia priaugan i kart atpalaiduoti nuo tautos religini tradicij , atmiešti svetimaisiais. Kas desperatiškai ims manyti, kad tom baisiom priemon m ilgainiui okupantas sunaikins taut , turi atsiminti, jog ir šis okupantas gali b ti ištiktas tos pa ios ironijos — susilaukti visai kitoki rezultat .

Tie patys ženklai su atsid rusiais tremtyje. B gom vaka-

rus ir tik jom po m nesi , po met gr ši . Negr žom. Bet ilgas buvimas svetimuose kraštuose nebus be vaisi Lietuvai. Gal po dešimties ir dvidešimties met Amerika pajus dabartin s imigracijos jaunosios kartos buvim . Tos generacijos žmon s papildys Amerikos intelektualinius kadrus, kuri ruošimas lig šiol daug kur buvo duotas rankas žmoni , mažai susir pinusi pa ios Amerikos tikr ja pažanga, jos minties, mentaliteto sveikata. siliej mokslo staigas, naujos generacijos imigrantai intelektualai negal s nedaryti pozityvios takos. Tai išganomoji tos imigracijos veikimo prasm Amerikos jaunimui atitiesti pamažu sveikesnes mintis.

Jaunosios intelektual generacijos buvimas Amerikoje bus reikšmingas ir tuo atveju, kada Lietuva bus laisva. Buvimas ne

tik Amerikoje. Buvimas ir tuo se Europos kraštuose, su kuriais Lietuvos likimas bus labiau susij s. Pirmoje eil je gal tai bus Vokietija. Už tat prasminga, jei ten yra žmoni , galin i eiti intelektualines virš nes.

Tai ilgos distancijos kelias.

Kas tokia me kelyje reikia daryti? Niekas kitas, man rodos, taip taigiai n ra formulav s tremtinio uždavini tame kelyje kaip dr. Antanas Maceina. Jo eil s straipsni sugestijas galima b t sutraukti du pagrindinius „sakymus“: neužsidaryti tik išsinešt vertybi kiaute, o jas pl sti nauja k ryba — moksle. mene, visoje gyvenimo pažangoje; antra, b ti tarpininku tarp Ryt ir Vakar , šiuo konkre iu metu — tarpininku tam, kad Vakar žmogus geriau suprast ateinan i Vakarus Ryt agresijos dvasi .

Per pastar j dešimtmet , kokie buvo didesni laim jimai ir pralaim jimai Lietuvos laisv s reikale, pasiekti lietuviškomis pastangomis ar pralaim ti d l m s pa i kalt s?

Šis klausimas reiškia žvelgim artim praeit Lietuvos laisv s siekiant... Tame Lietuvos laisv s kelyje yra žingsni atgal ir žingsni pirmyn. Atgal, nes laisv net toliau pasitrauk , nei pradžioje atrod . Pirmyn, nes pradžioje mes buvom laikomi

daug kur jau palaidoti. Mes buvom daug kur išbraukti iš kit pavergt eil s. Reik jo met pastang ir atkaklumo, iki mus pri m Europin S j d , vadinasi, palaik gyva Europos tauta. Antras tos pa ios prasm žygis buvo eiti Pavergtos Eu-

ropos seim lygiateisiu nariu. Tai didžiausias, mano akyse, per t laik žingsnis pirmyn (bet Laisvosios Europos Komitetas tebevykdo diskriminacij pabaltieiam, jiem lygi teisi su kitais pavergtais kraštais nepripažinti

radijo transliacij srityje!). Pavergtosios Europos seimas gali b ti ilgainiui paleistas. Bet jau bus sunkiau tas tautas, taigi ir Lietuv , išbraukti iš opinijos, negu visai t opinij ne sileisti.

Kuria kryptimi tur t b ti nukreiptos m s laisvinimo pastangos dabar ir artimoje ateityje, norint išvengti praeities klaid ir geriau prisitaikyti prie dabarties reikalavim ?

Mažiausiai prasmingas yra r pestis d l laisvinimo aparato organizavimosi, persiorganizavimo. Labiausiai prasmingas r - pestis d l veiklos turinio laisv s reikalu.

Pagunda kalb ti apie laisv s aparato organizavim lengvai pagauna žmones, nes tai nereikalauja k rybin s iniciatyvos, pastang , nusimanyimo. Reikalas numatyti konkret veiklos turin reikalauja nuolatinio minties budrumo ir gyvumo — sekti vykius, pagal juos pramatyti naujus š kius ir metodus. Ir d l to tas klausimas labiau priven-giamas.

Organizacija Lietuvos laisv s id joms reprezentuoti šiose s lygose yra patenkinama. Tai Lietuvos delegacija Pavertos Europos seime. Ji yra vienintel institucija, sudaryta iš Lietuvos pilie i . Jos žmon s yra vieninteliai, kurie yra galinti daugumas

atsid ti tik šiam darbui. Esamomis aplinkyb mis ji padaro, kas artimoje distancijoje manoma padaryti. Jei galima b t pageidauti dar geresnio laisv s reikalui aparato, tai daug daugiau tekt pageidauti r pes io d l pa- ios laisv s ir jos supratimo m - s emigrantin je visuomen je. B tent:

B t nat ralu artimos distancijos kovoje, jei laisvinimo aparato ar aparat užnugaris (žmon s, organizacijos, laikraš iai) vienodai laisv s id j suprast ir vieningai j pareikšt . B t normalu, jei pasikeitusios s lygos rast v l viening tos visuomen s atsakym . Tai nat ralu kovojan iame fronte. Lietuv i šiame užnugaryje taip lig šiol buvo, bet dabar taip n ra. Pakrikimo ženkl Lietuvos laisv s priešas yra pasteb j s ir apie j viešai prabil s.

B t nat ralu tolimos distan-

cijos kovoje, jei naujosios imigracijos dvi generacijos išmokt savo tarpe s kmingai bendradarbiauti. Vyresniosios generacijos rol kukli — pad ti jaunesnei išskilti, pab ti tai generacijai pakopa. Jei didesni ambicij norime priskirti jaunesniajai generacijai ateities amerikiniame ir lietuviškame gyvenime, tai ji tas ambicijas pateisins ir savo buvim prasmins, kai mok s sunderinti savo siekimuose Amerikos ir Lietuvos interesus. O pas-

taruosius ji nat raliai gal t perimti iš vyresniosios.

B t perdidelis optimizmas tik ti, kad viena ir antra generacija visuotinai eis tokiu „bendradarbiavimo“ keliu. Vien didel dalis nesugeb s „duoti“; kit tokia pat dalis nenor s „imti“. „Bendradarbiavimo“ galimybi nei vieni nei antri nestengs visuotinai realizuoti. Bet taip visada buvo ir yra. Gyvenimo priekyje eina ne mas s, bet asmenys, b riai, kolonos.

ME YS MACKEVI IUS

Kaip Laikinosios Vyriausyb s ministeris 1941 m., J s nekart esat m siškei visuomenei pavyzdžiu nurod s tos vyriausyb s vieningum . Leiskite paklausti, ar panaši vienyb galima atstatyti dabartin je Lietuvos laisvinimo kovoje, ir kaip ji atsiektina?

L. L. Vyriausyb s sutarimo pagrind sudar vis patriotinis sitikinimas, kad Lietuva išgyvena nepaprast , lemting met , kuris visus vienodai pareigoja ir saisto su tauta tais paiais atsakomyb s ryšiais. Bes lyginis tautos laisv s siekimas buvo

vis pasireiškusi skirtum lygintojas.

Turint galvoj, kad Lietuvos pad tis n ra pasikeitusi, min tas vis sutarimo — vienyb s pagrindas pasilieka tas pats. D l to tenka j neignoruoti, bet visokiais b dais ryškinti ir stiprinti.

Matant radikalius pasaulin je politikoje persitvarkymus ir pritaikym dabar iai, ar b tina m s laisvinimo organizacijos pagrindinis reformavimas ar paliktinas jos tradiciškumas, nors jis ir mažiau besuprantamas emigracijoje mokslus iš jusiai jaunajai kartai?

Yra nuomoni, kad vis žmonių istorij sudaro prisitaikymas prie aplinkybi. Esame liudininkai, kaip laisvės ir teisingumo idealus atstovaujantys — valstybės lokajiškai ieško koegzistencijos su komunistine vergija. Tas demoralizuojantys veikia kovojantys dėl laisvės. Dėl to atsiranda perdėtas reformų siekimas. Mat, reforma yra mažiau grubi s voka, negu prisitaikymas. Mums, kovojantiems dėl tautos laisvės, reikia neužmiršti, kad kovos kelias yra priešingas prisitaikimui. Kovos tikslas yra sukurti reikalingą sąlygą, o ne prisitaikinti. Lietuvos laisvinimo organizacij esu linkęs stiprinti tradiciškumą. Konkrečiai manau, kad Lie-

tuvos išlaisvinimo kovai turi vadovauti vienas jungtinis organas, sudarytas iš organizuotą junginį deleguot atstov. Mano galva, esamos sąlygose, tinkamam darbui žmoniai atrankas kmingiausiai gali būti atsiekta per paskiras politines, ideologines, patriotines organizacijas, o ne visuotiniais lietuvi bendruomenės balsavimais. Principe esu už demokratinį procedūrą ir demokratiniu keliu sudarytas institucijas. Deja, tam reikalingos minimalios sąlygos, kuri nėra po vis pasaul išblaškytoje, politiškai ir kultūriškai silpnais bei pripuolamais ryšiais apjungtoje tremtinių masėje.

VINCAS RASTENIS

Dešimtmėiams būtą, o mums tebevartojant dar iš Lietuvos atsivežtas laisvinimo organizacijos formas ir metodus, — ar vadinamasis laisvinimo darbas nėra suemigrantų s ir praradęs tikslingumą, konkretumą, polką ir dinamiką; ar tas darbas netarnauja labiau emigrantinei psichologijai patenkinti nei Lietuvai vaduoti?

Deja, maždaug taip ir yra.

Kokiu būdu Lietuvos laisvinimo darbą pritaikyti dabar čia ir padaryti jį veiksmingą? Kokiu pagrindu lietuviškoji visuomenė turėtų organizuotis laisvinimo darbui, kad išlaikytų vyresnįjį lojalumą, ir kartu gytų jaunąją generaciją pasitikėjimui?

Laisvinimo darbas dabar iš viso dar ne manomas. T-

ra galima stengtis stiprinti dar neprarast sias Lietuvos pozicijas ir akyliai sekti bekintan i pad t. To sis moninimas nukreipt energij ir išteklus tikslingesniems veiksams.

Lojalum ir pasitik jim palaiko arba talentingas ir s kmingas vadovavimas, arba visiems suinteresuotiems prieinami periodiški rinkimai. Pirmojo neturim, antrojo nedr stam...

VACLOVAS SIDZIKAUSKAS

Kaip žinote, 1955 m. vadina-
masis Kersteno Komitetas buvo
pasi l s prezidento Eisenkowerio
Administracijai politik Ryt
t Europos kraštams išlaisvinti
taikiu, be karo b du. Kaip dide-
lio patyrimo diplomatas, Pone
Ministeri, ar sutinkate su šia
nuomone? Kaip pad tis atrodo
1959 m. vidury?

Tiesa, pasiremdamas jo pra-
vesto tardymo duomenimis ir
konstatav s, kad Estija, Latvija
ir Lietuva buvo Soviet S jung-
gos j ga okupuotos ir neteis tai
aneksuotos, ir kad besit sian io-
ji karin ir politin pavergt j
krašt okupacija yra pavojingos
tarptautin s tamos priežastim
ir tod l sudaro gr sm taikai,
Kersteno Komitetas pasi l Ei-
senhowerio Administracijai im-
tis iniciatyvos rašydinti t klau-
sim Jungtini Taut darbo-
tvark ir pateikti rezolucij ,
reikalaujan i , kad Soviet ka-
rin s j gos ir valdžios persona-
las nedelsiant pasitraukt iš Lie-
tuvos ir kit Soviet pavergt j

krašt . Nors, kaip tat v liau pa-
rod Vengrijos pavyzdys, tatai
dar neb t reišk klausimo iš-
sprendimo, ta iau tokia Jungti-
ni Taut revoliucija b t bu-
vusi tarptautinis aktas, naudin-
gas tolesnei Lietuvos bylos eigai.
Tod l Kersteno Komiteto pasi -
lym aš tuomet radau esant tiks-
ling ir j sveikinau. Gaila, kad
jam nebuvo duota eigos.

1959 m. vidury tarptautin pa-
d tis yra kiek kitokia, nes di-
dži j valstybi j g santykis
pasikeit Soviet S jungos nau-
dai, nors karini j g persvara
ir šiandien teb ra laisvojo pa-
saulio pus je. Aš laikau, kad ir
dabartin se s lygose Lietuvos ir
kit Soviet pavergt j Centro
ir Ryt Europos valstybi nepri-
klausomyb s ir laisv s atstaty-
mas yra galimas taikiu b du.
Reikia tik, kad didžiosios Vaka-
r valstyb s laikyt t klausim
savo pastovios ir teisingos tai-
kos Europoje gyvandinimo pro-
gramos esencialia dalimi, kad
toki savo program pateikt
Soviet S jungai, j viešai pa-

skelbt ir nuosekliai vykdyt, kad nesiliaut k lusia s pavergt j valstybi nepriklausomyb s ir laisv s atstatymo klausimo ir Jungtin se Tautose ir visose tarptautin se konferencijose. Suderintoj s veikoj su pa i pavergt j taut pastangomis, su

j neg stan ia išsilaisvinimo viltimi, su t krašt išeivi ir tremtini energinga veikla, tokia politika ir tokie taik s b dai tur t vesti, jei ir ne taip spar iai, kaip kad mes to norime, laisv s ir teisingumo laim jim .

Kokios takos (teigiamos ar neigiamos) turi Lietuvos atstovavimui Pavergtosiose Jungt. Tautose ir kituose tarptautiniuose forumuose lietuviškosios visuomen s politin diferenciacija ir vykstanti grupi ir veiksniai politin konkurencija? Kaip Lietuvos delegacijos Pavergtose JT pirmininkas, ar turite sugestij lietuviškajai visuomenei ir jos organizuotom grup m, kaip sustiprinti lietuviškosios reprezentacijos užnugar ?

Lietuviškosios visuomen s politin diferenciacija ir vykstanti grupi ir veiksniai politin konkurencija, bent šiuo metu, neigiamos takos Lietuvos atstovavimui Pavergtose Europos Tau-

tose ir kituose tarptautiniuose forumuose neturi. O tai labiausiai d l to, kad Lietuvos delegacij PET sudaro visi pasireiškę lietuviškieji visuomeniniai veiksniai ir kad joje atsispindi visam s tautos politin vaivorykšt . Ko mums tr ksta ir ko mes pasigendame, tai vadovaujan ios „kepur s“, kuri autoritetingai spr st besikei ian ios tarptautin s pad ties iškeliamas m s valstybines ir tautines problemas. Toki vadovaujan i „kepur “ tur t sudaryti m s valstybinio aparato liku iai, konsoliduota ir apjungta m s išeivija ir tremtis — šio krašto pilie iai ir apsijung egzilai, Lietuvos pilie iai.

ANTANAS TRIMAKAS

Atsižvelgiant per 'paskutiniuosius 14 met vykusius pasaulin s politikos l žius ir persigrupavimus, ar n ra b tina radikaliai perži r ti Lietuvos lais-

vinimo politikos metodus ir tos politikos organizavim ? Jeigu taip, kaip reformuoti metodai ir organizacija, atsižvelgiant dabarties tikrov ?

Laisvinimo politikos metodai turi būti tikslūs, efektingi ir ypatingai taiklūs, kad geriau išnaudojus Lietuvos reikalui nuolat besikeičianči tarptautinai politikai. Netikslūs šiuo metu šiuo metu pakartotinai kiekviena proga aiškinti, kad esame sena tauta, turėjusi žymi karali ir kunigaikštiai, o vėliau daug nukentėjusių nuo carų ir nacių. Tuo vargu kam beužimponuotume. Lygiai nekeičiant perdėtą dėmesį gavimas nepriklausomybei laikotarpio laimėjimais ir lyginimas su šiuo metu padėtimi krašte. Užsitęsusi Lietuvos okupacija yra daug pakėitusi, ir ne visada minėtą palyginimą naudai. Okupantas, kad ir savitais tikslais siekdamas, yra kaip padaras. Be to, jis turėjo laiko, o svarbiausia buvo visagalis reikalavimų tvarkytojas. Istoriai todėl prisiminimai, palyginimai ir dejonės nekėsusį jaudins, o gali sudaryti spūdį, kad gyvenime vien praeitimi, lyg neturėtume ateities.

Tokie metodai neabejotinai reikia keisti ir atsiremti daugiau dabarties tikrovę, išnaudojant šaltojo karo strategiją. Turime atskleisti visus melo, infiltracijos ir diversinius priešų tikslus, kaip subtiliai jie bebūtų prideng-

ti tariamos taikos ir bendradarbiavimo skraiste. Tada dar reikia traukti visas turimas įgaidas, jas apjungti ir suderintai smogti priešui.

Lietuvos laisvės kova yra visuotinė. Jai reikalingas ne vien notos, memorandumai, savoji spauda, radijas ir organizacijos, bet ir akcija tarptautinėje ir svetimoje mokslo, meno, politikos, kultūroje ir kitokiose organizacijose, spaudoje ir radijuje. Tai vykdysime, jei visi dirbsime kartu. Tam pasiekti yra reikalinga, kad visos politinės kovos už Lietuvos laisvės organizacijos sustiltų Vyriausiajame Lietuvos išlaisvinimo Komiteete ir sudaryt iš rinktinę įgaidų stiprią egzekutyvą. Nesvarbu, kokio dydžio jis bus, bet reikia, kad būtų pajėgus ir atstovautis visoms pagrindinėms politinėms srovėms, kurios eis išplėstą Vliką. Šalia pilnateisi atstovų, kuriuos deleguos politinės grupės — nariai, patariamuoju balsu ir bendradarbiavimo teisėmis galėtų būti pritraukti PLB bei centriniai jaunimo organizacijų atstovai. Kaip tai vykdyti ir kokius pakeitimus Vlike padaryti, tai jau jos apjungtosios sudėties reikalas.

Malonkite atsakyti sekant dažnai išskylančiam klausimui: Kaip suprasti lietuvišką grupių vie-

nybės atkūrimą, kurios reikal ir svarbūs su dažnomis progomis pabrėžiate, kai Vliką sudaranči

JAUNOSIOS KARTOS ATSTOVAI

JAUNIMO IR POLITIKOS KLAUSIMU

Kod l išeivijoje mokslus ein s jaunimas mažai domisi lietuviškuoju politiniu gyvenimu?

ALGIMANTAS GE IAUSKAS

Šiame klausime patiekt hipotetiz galima vertinti dvejopai. Jei lietuviškuoju politiniu gyvenimu nutariame laikyti jaunimo pastangas pakreipti pasaulio vykius ir svetimtau i vieš j opini j nepriklausomos Lietuvos kryptimi, tai teigimas, kad jaunimas nesidomi šiuo politiniu gyvenimu yra netikslus. LITUANUS žurnalas, Jaunimo Peticija, studentiški j organizacij reprezentaciniai leidiniai, lietuviškojo jaunimo atstovavimas skaut jamboree'se, USNSA, Pax Romanos kongresuose, parod l s, informacij par pinimas svetimtau i mokslo institucijas, reagavimas vairius Lietuv liecian ius pareiškimus protesto ar pad kos laiškais, teigim - prielai-

kaikuri grupi vadai viešai skelbia, jog ir trokšdami vienyb s jie nebendradarbiaus su iš Vilko pasitraukusiomis grup - mis?

Pasitaik kartais m s tarpgrupini santyki nesklandumai ir kaikuri grupi vad kietesni pareiškimai dažnai plaukia iš grupini id j ir nuotaik suvisuotinimo. Ta iau pakilusios nuotaikos išsilygina ir išsiliej programin s mintys gr žta savo tikruosius r mus, kai tie patys vadai nuoširdžiai sijungia didesnio masto ir platesnio akiraio tautin darb bendrin se

organizacijose. Toki pavyzdži turime Alte, Balfe ir PLB. Ten suranda bendr kalb priešing paži r ir skirting nuotaik veik jai, nes tikslai, kuriems jie dirba yra tautos išlaikymas ir kova už jos laisv . Jokia grupin , išskyrus komunist ir anarchist , priklausomyb tam darbui neprieštarauja. Tokios pat prigimties ir masto yra Vliko darbo tikslai. Jo siekimai yra visiems lietuviams bendri. Reikia tik noro ir pasišventimo — lietuvišk j grupi vienyb bus atkurta ir, kas ypatingai svarbu, išlaikyta atei iai.

d sugriauna. Ta iau, jeigu dom jim si lietuviškuoju politiniu gyvenimu mes suprantame aktyviu r mimu ir sijungimu m s politini s j dži veikl , klausimo hipotez yra visiškai teisinga. Vargu, ar daugiau negu penki procentai studijuojan io ar Amerikoje mokslus baigusio jaunimo yra sijung politinius s j džius ar priklauso t s j dži studijin ms sekcijoms. Studentijos nuotaikas su mažomis išimtimis atstovauja Stud. At-k S jungos dviejuose suvažiavimuose priimtos rezoliucijos ir Liet. Stud. Santaros komisijos rekomendacija, si lan ios jaunimui dom tis lietuvišk j partij problemomis, bet nepatarian ios jimui pa ius politinius s j džius, nes neesant išlygintiems tarptautiniams skirtumams n ra naudingumo jaunimo sijungimui. Yra manoma, kad atsid rus tarp partijos „vilk “, teks persiimti partin mis rietenomis, polemika spaudoje (dažnai palie ian ia ir asmenišk j individo gyvenim), sen j politik nuovargiu — atsidavimu politinei situacijai, bei nepaj gumu ieškoti prasmingos veiklos. Prie ši jaunimo sitikinim prijungus dar fakt , kad amerikietiš k mokykl baig s jaunuolis yra dalinai persi m s pragmatizmo filosofija, mažiau vadovaujasi ideologiniais principais, o daugiau savo veiksmus nustato praktiškumo ir reikalingumo poži iriais, tur t aiškiai atsispind ti priežastys, privedusios jaunim prie sprendimo pasilikti už politini s j dži rib ir per jaunimo organizacijas prisid ti prie konstruktyvaus politinio darbo.

VYTAUTAS KAVOLIS

Pirmiausia suabejo iau populiariu šio menko dom jimosi aiškiniu vadinamosiomis „politin mis rietenomis“. Nors šio reiškiniu itin džiaugsmingu ir nelaikau, bet visgi manau, kad didžiausias pavojus tremties lietuvybei — apsn dimo gr sm . Kiek partin kova žadina iš apsn dimo, tiek ji, nors ir griaudama toje kovoje dalyvaujan i j autoritet , galb t, daugiau atkreipia jaunimo d mes lietuviškojo politinio gyvenimo egzistavim , negu nubaido nuo dalyvavimo jame.

Pagrindine m s akademinio jaunimo menko dom jimosi politika priežastimi laikau aplinkybi konsteliacij , kuri visuose pažengusiuose industriniuose kraštuose prived prie t pa i pas k . Susidurdamas su vis stambesn mis j gos mašinerijomis, kurios apsprendžia vis jo reiškim si ir kurios yra dominuojamos vis senes-

ni politin s, ekonomin s, socialin s ar religin s galios žmoni , — jaunas žmogus praranda vilt ir vizij pats šias mašinerijas bent kiek apspr sti ir pasitraukia intymumo ir asmenini komfort ieškojim , šias dvi pagrindines šiandieninio jaunimo svajones. Ši konsteliacija b dinga ne tik anglosaks jaunimui, bet ir Vokietijai, kurios politin „jaunimo jud jim “ generacij jau visiškai yra pakeitusi „skeptiškoji generacija“ (šis vardas tikt ir m s jaunimui) . Šitoki pas k industrializacijos vyksmas yra pagaliau išauk s ir pa iuose Sovietuose.

Mums patiems b dingas jaunosios kartos nupolitišk jimo priežastis žvelg iau tris:

(1) Intelkto ir vaizduot s tr kumas lietuviškajame politinia-me gyvenime. Iš šios charakteristikos tik iš dalies galima išskirti kai kuriuos asmenis Lietuvi Fronte ir Lietuvos Nepriklausomyb s Talkoje. Šis tr kumas veda prie sen reikal kartojimo, kuris jaunajai kartai nei domus, nei prasmingas, ir — dar blogiau — prie bandym jaun j kart sprauti tas sen sias kategorijas ir j nesimpatišškai prievartauti, reikalaujant sek jiškos mažakraujyst s.

(2) Jaunimo politin iniciatyva sen j n ra nuoširdžiai priimama. Jaunimas pageidaujamas, jeigu ne bilietukams pl šyti, tai „t sti tradicijoms“, bet ne savam žodžiui tarti. Jei tokiu keliu vieni pritraukiami, tai kiti prarandami.

(3) Jaunimo dal nuo lietuviškosios politikos, kaip ir nuo kit lietuvišk reiškini , atstumia kai kur šioje kartoje sigal jusi demonstratyvi ir ne retai net kompulsyvi apatija viskam, kas lietuvišk . („Partin s rietenos“ kaip tik toki paprastai ir išmaršuojamos paaiškinti savo politiniam neinteresuotumui). Ši apatija lietuvybei m s jaunimo daliai išpildo tas pa ias socialpsichologines funkcijas, kaip amerikie i žemutin s klas s jaunimui jaunimo nusikaltimai, ir, galb t, prieš j reik t kovoti panašiomis priemon - mis, išskiriant, žinoma, policij . (Bet jaunimo stovyklose praktikuojama ir ši priemon).

TOMAS REMEIKIS

Š klausim atsakau suprasdamas „politin gyvenim “ siaur ja prasme, t. y. kaip dalyvavim politini partij gyvenime.

Politin gyvenim suprantant pla iai, b tent, kaip visuotin dalyvavim visuomeniniame procese, klausimas b t netikslus,

nes šia prasme jaunimas yra labai politiniai s moningas.

Pažvelg iševijos visuomen pasteb sime nepaprast bandym atkurti vis socialin , kult - rin ir politin nepriklausomos Lietuvos gyvenim . Atk rimas net toki dalyk , kaip sodeli , užima ryškesn viet , negu tokie dalykai, kaip mokslinio ir k ry - binio darbo pl tojimas. Žinoma, atk rimas tur to gyvenimo turi nepaprast sociologin ir psichologin funkcij išvietintam ir pažemintam individui. Bet kyla klausimas, ar tokios funkcijos yra reikalingos jaunam iševiuui, kuris naujoje aplinkoje yra organiškai išaug s ir surad s kitokius prisitaikymo b d us. Sprendžiant iš jaunimo taip labai mažo dom jimosi m s „senosiomis institucijomis“, peršasi atsakymas, kad daugelis vyresniosios kartos prisitaikymo b d jau - nojoje kartoje yra arba nereikalingi arba pakeisti kitais, išplaukianiais iš j , o ne t v , gyvenamosios aplinkos.

Š klausim baigiu dviem iš - vadom, kurios išplaukia iš k tik padarytos pastab l s. Šios išva - dos, ta iau, yra tik dalis atsa -

kymo. D l vietos ribotumo pil - nesnis atsakymas yra ne manomas.

1. Jaunosios ir vyresniosios kartos egzistencin s patirties skirtumai neleidžia prasmingai pirmajai grupei dalyvauti antrosios grup s sukurtose organizacijose. Tai elementarus sociologinis d snis, kur dažnai užmirštame ir, užmirš , nepagr stai kaltiname jaun j kart apatiškumu, politiniu nesubrendimu ar net nepatriotiškumu. Mesdami tokius kaltinimus jaunajai kar - tai dažnai nematome jos tikrai intensyvios politin s veiklos, kuri išplaukia iš jaunosios kartos egzistencin s patirties ir pad - ties.

2. Aplinkos ir iševijos visuomen s statomi reikalavimai jaunajai kartai susikerta ir ilgainiui šis konfliktas yra sprendžiamas gyvenamosios aplinkos naudai. Priežastis to — gyvenamosios aplinkos stipresni sankcij ir didesni atlyginim (rewards) tur jimas. Tod l ilgainiui jaunieji grei iau taps demokratais ar respublikonais negu krikš ionimis demokratais, tautininkais.

Tikint jaunosios kartos lietuviškumu ir patriotiškumu, kas, J s nuomone, reikalinga daryti, kad jaunimas aktyviai jungt si Lietuvos laisvinimo darb tiek politin je, tiek kult rin je srityje?

ALGIMANTAS GEIAUSKAS

Politinį vienybę, jaunimo sitikinimą, yra vienas iš svarbiausių ginklų laisvės ir nutautėjimo kovai laimėjimui. Atsiekus politinį vienybę, energiją, šiuo metu sudedamą politinius ginklus, būtų galima perkelti kultūriniais reikalais besirūpinančius Lietuvos Bėndruomenės darbo dirvonus.

Jei laisvinimo veiksnys, apjungiantis visus lietuvius, jaunimui yra būtinybė, tai, be abejojimo, mūsų politiniams įdžiū reorganizacijos reikalingumui jis stato antroje vietoje. Liet. Stud. Santara yra padėjusi gražiai pastangą siekdama vidurio srovių apjungimo, o krikščioniškojo bloko suskilimas stud. atkū yra smarkiai pergyvenamas. Nesuradus politinio vienybės, sąjūdžius laukia mirtis, nes žaidimtuo metu, kai šienapjūtis darbai laukia, jaunimas nepateisina ir didesniais kiekiais sąjūdžiū veiklnei ateityje nesusigundys sujungti. Šiandieniniam jaunimui nei vienas laisvinimo veiksnys nėra priimtinas dabartinės savo formos. Kyla klausimas, ar vykiai kaip Jaunimo Kongresas ar Jaunimo Peticija neprives jaunimo prie patapimo dar vienu politiniu veiksniumi ?!

VYTAUTAS KAVOLIS

Turbūt, nepakankamai tikiu jaunosios kartos lietuviškumu, nes manau, kad padaryti tegalima gana nedaug. Mano pagrindinis konkretus priemonės būtas :

(1) Duoti nuoširdžiai paramą jaunimo politinei iniciatyvai, nebandant „už tai“ sprauti jos savo partijos padalinius arba šimtanuošimtiškai priklausomas ir kontroliuojamas „nepriklausomas“ korporacijas. Už paramą, suteiktą lietuvybei dirbaniam jaunimui, neturėtų būti laukiama „atsilyginimo“ grupei, kuri turėtų paramą davę.

(2) Lietuvos laisvinimo darban, jo aptariman ir sprendimdariman, jo reprezentacijon kviesti, lygiomis teisėmis su politiniais sambūriais, ir jaunimo organizacijas, kurios tikrai egzistuoja (nes yra ir tik vardais egzistuojančios) ir kurios politiniu darbu interesuotos.

Kultūrinės srities visiškai nelaikau turinčios tarnauti Lietuvos laisvinimui ir ši dviejų sričių suplakimvien klausimū suvokiu kaip nesusipratimū. Yra viena problema skatinti jaunojoje kartoje

k rybin entuziazm , ir visiškai kita — šio entuziazmo vaisius panaudoti, kai jie tam tinka, politinei kovai. Tik antrasis uždavinys, kaip priklaus s politikai, tesvarstytiinas šiame kontekste.

TOMAS REMEIKIS

Pirmiausiai noriu išreikšti nesutikim su labai aiškia šio klausimo implikacija, t. y., kad jaunimas nesijungia Lietuvos laisvinimo darb . Tai b t tiesa, jei laisvinimo darbu laikytume tik politini partij ir j jungini veikl , šiose organizacijose, kaip jau min jau pirmame klausime, jaunimas mažiau reiškiasi pagrindinai d l sociologini ir psichologini , bet ne d l ideologini priežas i . Laisvinimo darbe n ra ypatingo skirtumo tarp kart : abi turi dar pilnai pirmusios laisvos Lietuvos ir lietuviškumo vertybes. Skirtum randame pri jime ir tam tikr veiklos aspekt pabr žime. Jaunoji karta yra gana tampriai išvys iusi savo politinio pasireiškimo organizacij . Ji vykdo savo užduotis savais metodais ir per savas organizacijas. Jaunoji karta taip pat linkusi pabr žti kult rin propagand ir apeliacij aplinkin s visuomen s elit .

Tokios, mano supratimu, yra tendencijos jaunojoje kartoje. J nereikt priimti labai griežtai — išim i rasime visur. Tos tendencijos, ta iau, yra užtektinai

ryškios ir stiprios sudaryti tam tikr tarpsn tarp kart . Š klausim , tad, tikslu b t taip formuluoti: kokiais b dais manoma pasiekti integracijos tarp kart darnesniame ir efektingesniame politiniam darbui? Nesiekiant tokios integracijos yra šio- kia tokia galimyb , kad jaunoji karta išvystys dar vien visuomenin j g ir reikšis per savo organizacij . To išvengti ir išlaikyti lietuviškos išeivijos organin vieningum sekantieji pasi lymai gal t b ti naudingi:

1. Mokslin sav s analiz . Yra klaidinga sivaizduoti jaun j kart senosios kartos priimtomis s vokomis. Jaunoji karta savo asmenybine strukt ra skirtinga negu Lietuvoj ar Vokietijoje, o jos nepaž stant, pri jimas yra nes kmingas. Vyresnioji karta turi pareig pažinti jaunim ir bendrauti su juo b dais, išplaukian iais iš socialin s ir psichologin s jaunimo pad ties ir partities. Vyresnioji karta, iš kitos pus s, turi vykdyti ir savo „psicho-analiz “ — kokios yra išeivio situacijos pasekm s visuomeniniame gyvenime. Tai pad t pataisyti nemaža m s visuome-

(atkelta iš 16 psl.)

83-iam Kongresui besibaigiant komitetas savo darbo kaip reikiant nepajėg užbaigti ir po Naujų Metų, 1955-taisiais, dar operavo iš Georgetowno un-to, kur pagal sutartį Kerstenas buvo sitais su savo staig. Georgetowno specialistai turėjo takos ir komiteto raport parengimui.

Komitetui, kaip žinome, vadovavo Charles J. Kersten. Iš viso komitetui priklausė 7 Atstovų Rm nariai: 4 respublikonai (jų tada Kongrese buvo dauguma) ir 3 demokratai. Be respublikono Kersteno, komitete dalyvavo kongresmanas Alvin M. Bentley iš Michigano. Bentley buvo portorikieš terorist su-

žeistas garsiojo Atstovų Rm apšaudymo metu ir jį kur laik pavadavo kongresmanas Walter Norblad iš Oregono valstijos. Kiti du respublikonai buvo Edward J. Bonin iš Pensilvanijos ir Fred J. Busbey iš ikagos. Bonin tuo metu buvo laimėjis didelio lietuvi draugo Daniel Flood kongresinietis. Busbey atstovavo 3-ji ikagos distriktą, kuris ima ir Marquette parką, ir kuris laikomas ikagos lietuviškiausiuoju. Demokratus komitete atstovavo Thomas J. Dodd iš Connecticuto (dabar pavergtiesiems palankus senatorius iš tos valstijos), Ray J. Madden iš Indianos (Madden yra buvęs pirmininkas komiteto, kuris tyrinėjo Katyno žudynes), ir Taddeus M. Machrowicz iš Detroito. Komiteto jurisdikciją praplėtus, jį buvo paskirti Pat-

ninio gyvenimo ligą (kraštutiną polemiką, pav.). Tik tokioje situacijoje simbiozas yra galimas.

2. Politinės ideologijos realumas. Akademinėje atmosferoje brestis jaunimas skeptiškai ar net ciniškai žvelgia iššius, politines hyperboles. Mūsų politinės institucijos, tačiau, tai gana plačiai naudoja ir tuo nesusilaukia paramos iš didesnių dalies jaunimo. Mažai jaunojoje kartoje tiki greitu Lietuvos išlaisvinimu. Kasmetinis kartojimas esant geresnei Lietuvos politinei padaliai ilgainiui nemotyvuoja, bet veda

pesimizmą ar net fatalizmą. Tad reikia turėti ilgą kovos planą. Reikia realiai nustatyti, ką mes galime ir ko negalime, kokia yra išėivijos rolė lietuvių tautos likimui sprendžiant. Net šiame klausime vartojame žodį „išlaisvinimas“ ar mes (išėivija) tai galime padaryti? Daugumas, manau, sutiks, kad ne. Tačiau vartodami šį žodį, iškraipome tikrovę. Atseit, mūsų politinė ideologija turi tvirtai atsiremti tarptautiniam ir gyvenamojo krašto politiniam tikrovėm.

rick J. Hillings iš Los Angeles ir Micsael A. Feighan iš Clevelando.

Charakterizuojant šį kongresmanų grupę, vis pirma metasi akis, kad ji dauguma buvo nauji kongresmanai, kuri tik retas tetur jo pripažint viet Atstov R m vadovyb je. Tokiu buvo tik Ray J. Madden, Taisykli Komiteto narys. Taip pat, reikia atkreipti dėmesį fakt , kad tik du kongresmanai, abu pirmame iai, buvo Užsieni Reikal Komiteto nariai. Taigi, svarbius ir opius užsieni reikalus, liečiančius Soviet Sąjungą ir Ryt Europą, svarstyti buvo paskirti tokie kongresmanai, kuri balsas Atstov R muose užsieni politikos reikaluose buvo labai nedidelis. Tai nereiškia, žinoma, kad patys minimieji kongresmanai buvo tik reikal ignorantai. Bentley, pav., buvo buvęs diplomatas ir savo akimis mat Vengrijos laisvi sužlugdym , Dodd dalyvavo Nuernbergo teisme, Machrowicz buvo buvęs Europoje ir net tarnavęs lenk kariuomenėje, kovojančioje už Lenkijos nepriklausomybę 1918 - 20 metais. Madden buvo apsipažinęs su Ryt Europos reikalais, vadovaudamas Katyno investicijai. Gi Kerstenas buvo žinomas, kaip besidomintis psichologiniu karu ir anti-komunistini pabėgimo organizavimu prieš So-

viet Sąjungą. Kerstenas buvo autorius statymo priedo, leidžiančio JAV finansuoti toki veiklą. Labiausiai tai jau šios kongresnų grupės dauguma buvo informavusis apie Ryt Europos reikalus iš savo distrikto piliečių. Patyrinėjus grupės sudėtį, taip pat pasidaro aišku, kad tie, o ne kiti kongresmanai buvo parinkti komitetui, kadangi jie atstovavo distriktus, sudarytus iš Ryt Europos kilmės žmonių, ir kadangi toks atstovavimas, buvo manoma, atnešt politinį naudą patiems atstovams. Tik dviejų kongresmanų distriktuose Ryt Europos kilmės piliečiai neturėjo jokios politinės reikšmės (Bentley ir Hillings). Kituose penkiuose daugiau kaip viena trečioji gyventojų dalis buvo Centrinės ir Ryt Europos kilmės (vokiečiai, lenkai, lietuviai, ekai, slovakai ir t.t.). Doddo ir Feighan distriktuose tos kilmės žmonės sudarė daugiau kaip 50% visų gyventojų. Kai kuriuose iš tų distriktų buvo nemaža lietuvių. Daugiausia (atrodė iki 20% viso distrikto) lietuvių buvo Busbey rajone, 3-iajame ikagos distrikte. Lietuvių nemaža buvo taipgi Bonino (dabar Flood) distrikte, Machrowicz rajone Detroite, Maddeno distrikte (Gary ir East Chicago), Doddo distrikte (Hartforde ir apylinkėse), Feighan distrikte Clevelande. Tie kongresmanai ir

TALKININKAI LAISVINIMO
POLITIK FORMUOJANT

buvo lietuviams palankesni nei kiti per pa ius tyrin jimus. Pirmininkas Kerstenas pa jo iš Wisconsin 5-jo distrikto, kur sudaro šiaurin Milwaukee miesto ir apskri io dalis. Ten ta iau lietuvi yra ant piršt suskaitomai. Šitas faktas tur jo didel s reikšm s ALT takos išlaikymui, kai Komitetas jau buvo sudarytas. Netur damas lietuvi rinkik , Kerstenas klaus lietuvi tik kada jis nor jo, bet ne kada mums reik jo, ir ALT jo taigoti ar kontroliuoti negal jo.

Ši komiteto sud ties apžvalga parodo, kad Komitetas buvo sudarytas ne iš žmoni , kontroliuojan i užsieni reikal formulavim Atstov R muose, bet iš kongresman su politiniais interesais savo distriktuose. Iš to buvo galima darytis išvad , jog Atstov R m . t . y. politini partij Atstov R muose vadai nelauk iš Komiteto naujos užsieni politikos formulavimo, bet grei iau siek sudaryti forum tautin ms grup ms patenkinti psichologiškai, leidžiant toms grup ms viešai pasisakyti, nors tuo skundimusi nieko konkretaus ir neb t atsiekta. Taigi, laisvinimo politik formulavotie, iš kuri jokio formulavimo nebuvo laukiama. Nesunku suprasti, kad šitokiose aplinkyb se si lomos laisvinimo politikos formul s negal jo tik tis didelio pasisekimo.

Komitetui talk at jo, o kar tu komitetui takos steng si daryti trylika Amerikos tautini mažum . Tos tautyb s buvo atstovaujamos 30 didesni grupi . Kai kurios iš j buvo milijonin s organizacijos, kaip pav. Lenkiškosios Amerikos Kongresas (Polish American Congress), tur s apie 2,000,000 nari . Kitos tur jo nari tik apie pusmilijon , kaip Amerikos žyd B'nai B'rith, ta iau savo taka krašte jos žymiai viršijo gausesni sias organizacijas. Lietuvius komite te neatstovavo vien tik Amerikos Lietuvi Taryba. ALT buvo pagrindin lietuviškoji organizacija. Su Komitetu ryšius steng si palaikyti min. Sidzikausko vadovaujamas Lietuvos Laisv s Komitetas, o taip pat ir Vlikas. Tarp lietuvišk j organizacij , pasirodžiusi prieš komitet taip pat randame Institute of Lithuanian Studies. Šitas institutas ta iau vargu ar egzistuoja. Jo titulu komitetui liudijo inž. Antanas Rudis ikagoje.

Tokiam gausiam tautybi skai iui stengiantis takuoti komitet , nat ralu, kad nevisos tautyb s ir nevienodu b du buvo komiteto pripažintos. Paegzaminavus komiteto knygas ir dokumentus, pasirodo, jog pirmosios Komiteto darbo faz s metu lie-

tuviai, latviai ir estai komitetui tur jo maždaug vienodos takos, nors komitetas ir rinkosi labiau latvi liudininkus savo žemesniems viešiams pos džiems. Antrosios komiteto darbo faz s metu lietuvi ir iš viso pabaltie i taka nunyko. Komitetui didesn s takos tur jo ukrainie iai. Savo interesus ten pilnai apsaugojo lenkai. Taip pat, komiteto darbo rezultatai rodo, jog antrosios tyrin jim dalies metu slovakai tur jo komitetui daugiau takos negu ekai, vengrai labiau nei rumunai, gudai labiau nei lietuviai, nors m s ALT r pes iu ir pats komitetas buvo buv s steigtas, žodžiu, Ryt Europos tautyb s, tur damos tarpusavio s skait ir atskir siekim , steng si išnaudoti komitet kit tautybi s skaiton ir iš komiteto išgauti pripažinim savo reikalams. Taip, pav., gudai piršo komitetui savo istorijos versij , kuri visus Lietuvos kunigaikš ius pavert gudais, o pa i Lietuvos kunigaikštij — Gudija (Krivija). Specialia studija ALT stipriai reagavo šitok komiteto elges , bet jau buvo perv lu bet k atitaisyti, o vis darb vadovas Kerstenas tokio atitaisymo noro nei nerod . Buvo ir kit panaši vyki . Reikia ta iau pabr žti, kad tautini grupi taka komiteto laisvinimo politikos sampratai susi-

daryti buvo gana ribota. Tautin s grup s, ypa ukrainie iai, teisingiau pasakius, Amerikos Ukrainie i Kongreso vadas prof. Lev Dobriansky, paveik komitet priimti ryt europie i vartojam Soviet S jungos samprat , kuri yra radikaliai skirtinga nuo angliškosios ir šiaip jau amerikietiškosios ar anti-komunistin s rusiškosios. Soviet S junga, liudijo Dobrianskis, „n ra Rusija, bet imperija imperijoje“.³ Taip pat, Dobrianskis pabr ž , tautyb s Soviet S jungoje n ra tik tautin s „mažumos“, bet tikros tautos. Komiteto nariai šitokiai sovietijos sampratai (kad sovietija yra komunist dominuojamas taut kal jimas, Rusijos valdomas) pritar ir vieš j pos dži metu kai kurie kongresmanai draud liudininkams Soviet S jungoje gyvenan ias tautybes vadinti tautin mis mažumomis. Šitokia samprata tur jo didel s reikšm s laisvinimo apimties supratimui. Jei Soviet S junga yra ir komunist ir Rusijos vestas kal jimas tautoms, tai reiškia, jog norint tas tautas išvaduoti, reikia jas vaduoti ne tik iš komunist , bet ir iš Rusijos dominacijos.

KOKI LAISVINIMO POLITIKA KOMITETAS SI L ?

Suprasdamas komunizm kaip

ginkluot s j d, aktingai siekiant Vakar civilizacijos sunaikinimo, o taip pat laikydama šis požiūris, kad laikas dirba Soviet Sąjungos ir tarptautinio komunizmo naudai, komitetas pasiūlydavo pagreitinti programą Soviet Sąjungos ir tarptautinio komunizmo sunaikinimui. Šita programa buvo pavadinta „laisvinimo politika (policy of liberation)“. Jos formulavimas buvo grynai komiteto narių, ypač jos pirmininko darbas. Ne visi liudininkai, buvę Ryt Europos valstybių politikai, pritarė visiems tos laisvinimo politikos punktam. Toji „laisvinimo politika“ s voka taipgi žymiai skiriasi nuo bendrai pabūginti priimtoms „laisvinimo“ sampratos.

Vis pirma, komitetas pasisakė už pavergtį krašt išlaisvinimą, teisingiau, už aktyvesnį JAV politiką prieš Soviet Sąjungą. Pasisakydamas už išlaisvinimą, komitetas atmetė iki šiol JAV (ir respublikono Eisenhewerio) vedamą soviet sulaikymo (containment) politiką, o taip pat ir naują sulaikymo politikos derivatą, George Kennan ir kitų siūlomą taikaus sugyvenimo su sovietais idėją. Kitaip tariant, komitetas pasiūlydavo nepriimti status quo 1954-ųjų metų Europoje, bet sovietus atstumti iki jų sunaikinimo. Sutarė su taikaus sugyvenimo po-

litika, komitetas sakė, reikėtų tyliai apriboti sovietų vergstovyklą ir terorą. Komitetas taip pat perspėjo, kad taikaus sugyvenimo politika sovietams duotų laiko taip išvystyti ekonomines, karines ir darbo pajogas, kad Soviet pasaulis pasidarytų nenugalimas. Komiteto nuomone, sovietai naudojo taikaus sugyvenimo politiką kaip didį priedangą laimėti laikui ir kad vistiek taikaus sugyvenimo politika baigsis karu.

Pasmerkdamas soviet sulaikymo ir taikaus su Sovietija sugyvenimo politiką, komitetas tačiau nepritarė preventyvaus karo idėjai, taigi, nesilaukė, kad soviet pavojui pašalinti Amerika eit soviet sunaikinti. Tokiu komitetas laikė esant žalingu amerikietiniam interesui. Atsisakydamas karo tačiau komitetas neatsisakė išlaisvinimo politikos. Jis tikėtai pasiūlydavo programą, kuri — jo nuomone — sužlugdyt tarptautinį komunizmą ir išlaisvint soviet pavergtas tautas be karo. Kitaip tariant, komitetas pasiūlydavo išlaisvinimą, atsiekiama taikiu, be karo būdu. Kongresmanai buvo tikėję, kad „drisi, atvira, pozityvi“ JAV akcija prieš Soviet Sąjungą neduos Soviet Sąjungai laiko suvirškinti Ryt Europos kraštą ir žymiai sulaukint soviet kariuomenės potencialo augimą. Toji nau-

ja programa ta iau turinti b ti priimta tuojau pat, nes tik paskubinta akcija gali Vakarus išgelb ti nuo komunizmo. Tod l komitetas pareišk sitikinim , kad su komunizmu susidoroti tur t dabartin Amerikos karta. Komitetas taip pat (neaišku betgi kod l) man , kad tas aktyvus, pozityvus soviet paspaudimas atitolint pasaulinio karo pavoj .

IŠLAISVINIMO PRIEMON S

Koki tad priemoni pasi l komitetas imtis taikaus išlaisvinimo politikai vesti?

Prezidentui komitetas pasi l , kad jisai formaliai paskelbt pasauliui, jog pavergt krašt komunistin s vyriausy b s nereprezentuoja pavergt taut . Komitetas toliau praš , kad prezidentas tikint nekomunistines tautas sutartinai atšaukti Maskvos kontroliuojam vyriausybi pripažinim ir nutraukti su sovietais ir kitom komunist dominuojamom šalim visus prekybinius ryšius. Komitetas taip pat rekomendavo, kad prezidentas deklaruot JAV draugiškum ir solidarum su komunist pavergtomis šalimis ir išdirbt dinamišk program tarptautinei komunizmo konspiracijai nugal ti. Toliau komitetas reikalavo, kad Prezidentas prad t naudoti

Kongreso autorizuotus 100 mil. doleri (Kersteno statymo priedas — section 101 (a) of the Mutual Security Act of 1951 as amended) steigti ir išlaikyti iš emigrant sudarytiems antiso vietiniams kariniams branduoliams.

Kongresui komitetas taip pat pasi l atitinkam program . Komitetas sugestijonavo, kad iš abiej Kongreso r m b t sudarytas komitetas JAV informacinei programai priži r ti ir vesti. Komitetas taip pat taigojo, kad b t paskelbta, jog pavergt j taut išlaisvinimas yra integralin JAV užsienio politikos dalis, pripaž stanti taut apsisprendimo teis laisvais ir slaptais rinkimais. Toliau Komitetas ragino Kongres JAV užsieni politikos pasisekimo kriterijumi laikyti tos politikos sugeb jim priartinti pavergt j išlaisvinimo dien , o taip pat ragino prad ti naudoti iki šiol laisvinimui skirtas pinig sumas. Komitetas taip pat si l , kad JAV valdžia remt visas tautybi organizacijas, kurios dirba savo prot vi kraštams išvaduoti. Kongresui toliau buvo si loma pravesti politinio azyliaus statym , pagal kur b t r pinamasi politiniais pab g liais ir skatinamas nauj pab g li pasitraukimas iš komunist valdom krašt . Kongresas taip pat buvo ragintas

remti JAV informacin agent - r , Laisvosios Europos radij ir kt. informacines organizacijos. Toliau komitetas reikalavo, kad Šiaur s Atlanto pakto organizacija sudaryt tarptautin teisin komisij komunist žiaurumams tyrin ti. Valstyb s Departamentas buvo paragintas perduoti komiteto raportus Jungtini Taut delegacijoms, o taip pat pasi lyti Jungtini Taut gen. asambl jai rezoliucij , paremt komiteto duomenimis, išvadamis ir rekomendacijomis. Šitoji rezoliucija b t tur jusi deklaruoti Soviet S jung esant agresore prieš eil pavergt j krašt . Pagaliau, Komitetas pasi l , kad jo darbas b t t siamas 84-tajame kongrese.

Kaip matome, komiteto pasi lytoji taikaus išlaisvinimo programa nesi l karo, bet si l politik , kuria labiausiai b t galima sumenkinti soviet karin paj gum . Visai suprantama taip pat, kad pirminis si lomošios politikos tikslas nebuvo pavergt j krašt išlaisvinimas, bet JAV saugumas. Tai saugumas galima užtikrinti, komitetas aiškino, numušant soviet karin , ekonomin , politin ir psichologin paj gum . Kadangi Ryt Europos tautos tam soviet paj gumui daug gali duoti, komitetas si l visom priemon m, išskyrus kar , susilpninti Mask

vos dominavim tuose kraštuose. Ryt Europos išlaisvinimas toliau — taip komitetas implikavo — neb t to taikaus išlaisvinimo pirminis tikslas, bet atsirast kaip tos politikos rezultatas.

Programa iš tikro domi ir verta d mesio. Nors JAV ilg laik nesidom jo jokia išlaisvinimo politika, šitai komiteto programai daug vietos paskyr takingasis The New York Times, aprašydamas j pirmajame laikrašio puslapy po didžiule antrašte. Reikia pasakyti taiau, kad komitetas neišryškino kokios Ryt Europos teritorijos tur t b ti išlaisvintos nuo komunizmo. Jugoslavijos komunizmo, pavyzdžiui, komitetas nenagrino, ir iš to reikt daryti išvad , kad komiteto politika neb t taikoma Jugoslavijai. Iš kitos pus s, pasisakydamas už taut apsisprendimo teis , komitetas vieš tyrin jim metu pasisak už tos teis s pritaikym nerusiškosioms Soviet S jungos tautoms. Kitaip tariant, komitetas atrod si l s ne tik Baltijos valstybi ir satelit išlaisvinim , bet taip pat pa ios Soviet S jungos padalinim atskiras nepriklausomas valstybes.

Aišku, kad šitokia toli siekianti programa susilauk plataus d mesio, taiau ne tiek JAV, kiek pa ioje sovietijoje, t. y. komunist tarpe. JAV, kaip min -

ta, The New York Times program apraš, bet nuo aiški komentar susilaik. Taip ir kita spauda ir didžioji visuomenės dalis. Nors jau gerokai ištyrusi komunizmo pavoj, Amerika dar nebuvo pasirengusi prisiversti imtis tokios gigantiškos atsakomybės už Vakar civilizacijos išlikimą. Vis dar tebebuvo manoma, jog sovietus bus galima paveikti kitais būdais. Dalis demokrat partijos atmetė siūlomą programą, kaip naują rinkiminę propagandą, primenančią 1952 metus. Administracija gi dar tebet svėrė, kad pradžioje ir geriau, bet jau pasenusi „sulaikymo“ politiką. Komiteto siūlymai nors Prezidento ir Administracijos ir nekritikavo, buvo tačiau stipriai priešingi prezidento ir sekretoriaus Dulles tuo laiku vedamai linijai. Pagaliau ir pats komitetas, nors ir labiau nei kiti nusiėmė teisę išlaisvinimo politikos keliu, buvo labai nuosaikus ir baugus kaip ir pati visuomenė, ir manoma, jog komunizmas galimas be karo. Dabar (o gal ir tada jau) komiteto nariams turėtų atrodyti, kad tai sunkiai bus manoma.

KAS ATSIDARYS SU PASIŪLYTAJA PROGRAMA?

JAV vyriausybės komiteto pasiūlytosios politikos nepriima.

Kas tad su ja nutiko? Kodėl ji buvo atmesta.

1954 m. rinkimuose galvas paklojo net trys buvę Kersteno komiteto nariai: Busbey ikagoje, Bonin Pensilvanijoje ir pats pirmininkas Kerstenas Milwaukee. Taigi, pirmininkas jau aktyviai Kongrese veikė už savo programą nebegalėjo. Komiteto darbas, aišku, dėl to nežuvo, gal net nenukentėjo, bet reikalai ištiesėjai išsivystė kitaip, nei jie būtų Kerstenui vadovaujant. Kai 1955 m. sausio mėn. susirinko naujas Kongresas, jame demokratams turėjo daugumą. Tad pritarė, jog demokratams imtis veikti Komiteto siūlymams gyvendinti. Tokia jau legislatyvinė tvarka, kad daugumos atstovai turi geresnį šansą statymams praveisti. Tad kovo 22 d. visi likusieji komiteto nariai pasiūlymą vienodai Komiteto siūlymų reikalui rezoliucijas. Šit viena,⁴ kaip ir pritarė, daugumos nario demokrato kongresmano Thomas J. Dodd (dabar senatoriaus iš Connecticut) buvo atiduota Užsienių Reikalų Komitetui. Taigi, rezoliucija gavo eigumą. Reikia tačiau tuojuo pat pažymėti, kad Dodd kaip ir kitas buvęs komiteto narys rezoliucija neįjungė visų komiteto darytų siūlymų ir reikalavimų. Nors privačiam pasikalbėjime kongresmanas Madden ir užginčijo šiuos eilinius auto-

riaus padaryt sugestij , kad komiteto likusieji nariai atsisk nuo nemažos dalies komiteto padaryt rekomendacij , faktas liko faktu, kad Dodd rezoliucija tesi l tik tris dalykus: pirma, kad Valstyb s Sekretorius teikt Jungtini Taut nariams komiteto raportus su padarytomis rekomendacijomis; antra, kad Valstyb s Sekretorius pasiremdamas komiteto surinkta medžiaga, išvadomis ir rekomendacijomis, formuluot rezoliucij , kurioje Soviet S junga b t pažym ta esanti komunizmo pavergt taut agresor ; ir tre ia, kad Amerikos atstovas Jungtini se Tautose tuoj pat t rezoliucij pasi lyt Jungtini Taut Generalin s Asambl jos darb tvark . Šios rezoliucijos kuklumas, j lyginant su komiteto padarytam rekomendacijom, duoda pagrindo manyti, kad pagrindinis komitetin s laisvinimo politikos si lytojas buvo kongresmanas Kerstenas ir kad jisai buvo susat s vis si lom j program . Kongrese tai yra galima, nes komitet pirmininkai turi labai didel gali . Šitai taip pat rodo galimyb , kad ne visi komiteto nariai sutiko su visom Kersteno si lomom rekomendacijom. Ištikr j gi, si lyti nutraukti santykius su Soviet S junga ir manyti, kad iš to rezultate neb t karo buvo gana nerealistiš-

kas galvojimas, kuriam matyti keletas komiteto nari nepritar .

Pasi lytoji rezoliucija buvo svarstoma Užsieni Reikal Komitete. Tame komitete buvo du Kersteno grup s nariai, Dodd ir Bentley. Jie rezoliucij stipriai gyn ir skyn jai keli . Tuo metu Užsienio Reikal Komiteto pirmininkas jau buvo demokratas James P. Richards. Jisai atsiklaus Valstyb s Departamentu nuomon s rezoliucijos klausimu, kaip tai paprastai daroma užsieni politikos reikalais. Departamentas ir pats sekretorius Dulles asmeniškai (o kartu prezidentas Eisenhoweris) buvo stipriai par m komiteto steigim respublikon dominuojamuose Atstov R muose. Tad logiškai b t buv galima laukti, kad Valstyb s Departamentas pritar bent sušvelnintiems Komiteto si lymams. Ta iau tai nepasitvirtino. Departamentas buvo pritar s komiteto steigimui, bet ne tam tikslui, kok jam nustat pirmininkas Kerstenas. Pirmininkas Kerstenas komitet padar naujos politikos si lymo rankiu, gi Valstyb s Departamentas komitetui teik tik aukl jamosios-propagandin s reikšm s. Laiške rašytam Užsienio Reikal Komiteto pirmininkui Richards, Valstyb s Reikal pasekretoris kongreso reikalams

Thruston Morton (dabar senatorius ir respublikon partijos pirmininkas) iš Kentucky valstijos paaiškino, kad JAV atstovo pastangos praversti si lom rezolucij Jungtin se Tautose greičiausiai nepasisekt , nes sutikt per daug pasipriešinimo, ir tokiu būdu vieton to, kad pad t kovai prieš sovietus, pakenkt Amerikos prestižui ir bereikalo sumažint paties komiteto atsiekt darbo vert . Jei rezolucija išvisob t Jungtini Taut priimta, tai tik labai maža dauguma, ir tai b t veik tas pat kas pralaim jimas. Jungtini Taut nariai nepasisakyt už rezolucij d l keturi priežas i . Pirma, jie sakyt , kad Jungtin s Tautos neturi teis s toki rezolucij svarstyti. Antra, daug delegacij toki rezolucij laikyt kišimusi Soviet S jungos ir kit komunistini valst. vidaus reikalus ir tod l atmestina. Tre ia, satelit krašt atstovai skelbt si, kar j kraštai yra laisvi ir jokia agresija prieš juos nebuvo pavartota. Ir pagaliau, Jungtin s Tautos atsisakyt dalyvauti šaltajame JAV — Soviet S jungos kare. Tam pat laiške Mortonas painformavo, jog Henry C. Lodge Jr., JAV atstovas Jungt. Tautose jau išdalino Jungt. Taut nariams komiteto raportus, išskyrus pat galutin (kuriame buvo išvardintos visos komiteto

rekomendacijos). Tod l Valstyb s Departamentas, Mortono žodžiais, laik , kad si lom rezolucij jau yra vykds .⁵

Ne buvo sunku atsp ti, kod l Departamentas pasipriešino Dodd rezolucijos pri mimui. Pagrindin priežastis buvo ta, kad Departamentas tebeved sulaikymo politik , kai tuo tarpu Kersteno komitetas si l daug aktyvesn linij . Nors Dodd rezolucija ir nereikalavo, kad Administracija vykdyt visas komiteto rekomendacijas, reikalavimas paskelbti Soviet S jung agresore tarptautinio forumo pagalba buvo per daug aštrus žingsnis Administracijos politikos r muose. Kita vertus, Dulles niekad Kersteno ir jo koleg nelai k pagelbininku užsienio politikai formuluoti. Valstyb s Departamentas iš komiteto lauk ne naujos politikos apybraiž , bet aukl jamosios — propagandin s medžiagos. Valstyb s Departamento pageidavimus komitetui buvo jau metais anks iau suformulav s generolas Walter B. Smith, Dulles pasekretoris. Jisai Kerstenui buvo raš s, jog iš komiteto laukiama, kad jis pad s Administracijai paskelbdinti rodom j medžiag apie soviet disrespekt maž j taut suverenumui, o taip pat, kad komitetas patvirtins pavergtoms tautoms už Geležin s Uždangos,

kad Amerika nepritaria j okupacijai. Toliau, Smith raš , iš komiteto laukiama, kad jisai pad s „aukl ti vieš j laisvojo pasaulio opinij , išaiškinant komunist vartojamus valdžiai užgrobti metodus ir nupiešiant baisi gyvenimo po komunizmu realyb “. ⁶ Mortonas laiške Richardsui šitai dar labiau paryškino, pasteb damas, kad didžiausias komiteto našas Amerikos kov prieš komunizm buvo „komiteto darbo pozityvioji propagandin vert .“ Mortonas taip pat paaškino, kaip komiteto surinktoji medžiaga buvo vartojama, Valstyb s Departamentas, jisai sak , „rado labai naudinga panaudoti komiteto surinktos medžigos ištraukas oficialiose kalbose Soviet S jungos tarp tautini susitarim laužymo ir blogo elgesio pailiustravimui“. Pats sekretorius Dulles raš kitam Užsieni Reikal Komisijos nariui, jog komiteto surinkta informacija esanti labai naudinga „demaskuoti agresyvi soviet komunizmo gr sm “. ⁷

Valstyb s Departamento argumentai ta iau negelb jo ir demokrat kontroliuojamo Užsieni Reikal Komiteto ne tikino. Demokratai grei iausiai nor jo „pamokyti“ Dulles. 1955 geg. 12 d. Dodd rezoliucija buvo komiteto priimta, 17—5. Komitetas Valstyb s Departamentui buvo

net tiek priešiška nusiteik s (taip kaip viena partija b t kitai), kad net atsisak išklausti Valstyb s Departamento atstov pasisakymo komiteto pos dyje. Su šiuo laim jimu ta iau rezoliucija dar nebuvo priimta. Jinai tik buvo perduota Atstov R m Taisykli Komitetui. Kongresmanas Dodd si l rezolucij priimti ir ypa tod l, kad 1955 m. Ženevoje buvo projektuojama šaukti Keturi Didži j konferencija. Priimdamas rezolucij , Dodd sak , Kongresas prad t aktyvi Amerikos ofensyv prieš komunistus, kuri itin anuo metu buvus reikalinga.

Ta iau taip ne vyko. Prieš balsavimus Atstov R muose, rezoliucija dar tur jo b ti patvirtinta Taisykli Komiteto. Rezolucijos priešininkai, vadovaujami giliai respektuojamo respublikono kongresmano John M. Vorys iš Ohio, suorganizavo talk , pasišaukdami pagalbon ir Vals tyb s sekretori Dulles, ir tikino Taisykli Komitet rezolucijos nepraleisti. Vorys argumentas buvo labai tikimas. Užsieni politika, jis sak , priklaus o Valstyb s Departamento žiniai. Valstyb s sekretorius yra užsieni politikos komandos kapitonas. Priimti Dodd rezolucij reikšt ir Kongres paskelbti užsieni politikos kapitonu. Gi dviej kapiton vadovaujama

komanda negalinti laimėti žaidynių.

Tokiu būdu rezoliucija buvo atmesta: ji niekad nepasiekė Atstovų Rūmų salės. Tai reiškia ir kersteninį laisvinimo politikos laidotuves Kongrese. Būtaliau neteislinga sakyti, kad Kongresas ar Prezidentas nenorėjo Rytų Europos matyti laisvos. Tiksliau būtų aiškinti, kad 1955 m. nei Kongresas nei Prezidentas nelaikė Rytų Europos išlaisvinimo degtinų uždaviniu, vertu dedamos rizikos. Tokiu būdu buvo tik pakartotas tradicinis JAV nusistatymas, pagal kurį Rytų Europos reikalai nebuvo laikomi esminiais, „vitaliniais“ JAV saugumui. Mums toks nusistatymas atrodo esantis klaida, tačiau nei Kongresui nei Administracijai 1955 m. (nei ištikrįj 1959 m.) šitai neatrodė klaida. Laisvinimo politikos siūlymams todėl buvo nepaprastai sunku laimėti. Galima spti, kad tos po-

litikos laimė būtų buvusi geresnė, jeigu ji būtų buvusi siūlyta kongresmanų su didesniu nei Kersteno autoritetu ir priimtinesnei nei Kersteno vardu. Kerstenas daugeliui buvo nepriimtina asmenybė. Dar daugiau, jo iniciatyva labai suradikalino laisvinimo politikos reikalavimus taip, kad ir norintieji aštresnės akcijos prieš sovietus nerado galimybės kersteninį politiką remti. Tačiau ir tuo atveju vargu ar kas teigiama būtų buvusi pasiekta: 1952 - 55 m. norėta tik apie laisvinimą kalbėti. Tais metais dar per mažai ir per mažai tiki amerikiečiai politikai pritarė.¹

¹ Plg. Amerikos Lietuvių Tarybos Suvažiavimas. Chicago, 1955, p. 5.

² H. Res. 438, 83 Kongr., 2 sesija.

³ Committee on Communist Aggression, Hearings, 8, p. 285.

⁴ H. Res. 183, 84 Kongr., 1 sesija.

⁵ Mortono laiškas Richardsui, 1955, bal. 18.

⁶ Smith laiškas Kerstenui, 1954 vasario 8.

⁷ Dulles laiškas kongresmanui Vorys, 1955 birželio mėn.

OKUPACIJOS PADARINIAI LIETUVOS VISUOMENINEI RAIDAI

JULIUS VIDZGIRIS

SOVIETIN OKUPACIJA NEAPSIRIBOJO nepriklausomos Lietuvos valstybinis santvarkos sugriovimu. Jos primestasis režimas pasikėlė pakeisti pačią pavergtojo krašto visuomenę su rangais. Tokio pasikėlimo šaknys glūdi oficialioje sovietinėje ideologijoje, kuri yra ne tik patogus idėjinis rėmimas vykdomajai politikai pridengti bei pateisinti, bet drauge ir mąstymų gėrimas sukurti naują, tariamai komunistinę visuomenę.

Per pirmąjį bolševikmet sovietai nesuspėjo giliau paveikti Lietuvos visuomenės su rangais. Šiuo laikotarpiu žymėjosi nepriklausomųjų institucijų likvidavimas, slaptosios policijos teroro veiksmai ir tariamai „spontaniškos liaudies valios“ vieši inscenizavimai. Nacionalizacijomis, sovietinės valiutos vedimu ir kitomis panašiomis priemonėmis kraštas buvo kiškai apiplėštas. Pravestoji žemės reforma specialiai siekė nuskurdinti bendrai kininkijai, plačiausiai visuomenės sluoksniams, ir kinio spaudimo keliu pagreitinti sukolektyvinimą. Visa tai nepasiekė gilesnės visuomenės pagrindo, tik ją nuteikė ir imunizavo prieš komunizmą.

Pirmąjį bolševikmet sekusieji treji vokiečių okupacijos metai, nors neleido atstatyti buvusios tvarkos, bent iš dalies likvidavo bolševikmečio padarinius. Šio fakto neneigia ir patys sovietai.¹

Antrą kartą kraštą okupavusios sovietų kariuomenės sugrąžintas režimas, tęsiamas nuo 1944 m., jau suspėjo sibrauti pačius visuomenės pamatus ir juos smarkiai sukrėsti. Pagrindinis tiesioginis visuomeninio pertvarkymo priemonės — tai prievartinis žemės ūkio sukolektyvinimas ir kraštui svetimais interesais vykdomas pramoninimas.

11

DAR M ŠIAMS LIETUVOJE TEBEVYKSTANT, 1944 rugpj. 30 d., LTSR Aukščiausioji Taryba priėmė statymą „dėl vokiečių

vusi „iš esmės atstatyta padėtis, egzistavusi iki karui prasidedant“. Komunistų statistikos duomenimis, 1945 m. pavasarį buvo sugrąžinta žemė 30.000 žemdirbių šeimoms, pridant žemę 15.000 šeimoms ir pirmą kartą žemę gavę 21.000 šeimoms. Ši sovietinė žemės reforma galutinai užbaigta 1948 m. Iš viso 1945–48 metų laikotarpyje išdalyta daugiau kaip pusantro milijono ha „suvisuomenintos“ žemės. Daugiau kaip 96.000 bežemių ir mažžemių gavo žemę „amžinai ir be jokio atlyginimo“. Reforma apribojo kius 20–30 ha dydžiu, o apkaltintiems sandarbiavimu su vokiečiais (buv. kaimo seniūnams ir pan.) iki 5 ha.²

Pradžioje režimo žemės politiką neva siekė padidinti vidutiniški ūkiai ir tenkinosi vad. kooperacijos draugijomis, kuri tikslas „padėti darbo valstiečiams geriau kininkauti ir išvystyti savo ūkį“. 1947 m. paskelbtais skaičiais, kooperacijos darybos apimtis 72.000 ūkių. Tačiau jau tais pačiais metais pasirodė ženkliai, jog nuosaiki politika tebuvo žanga griežto beatodairiško sukolektyvinimo. 1947 m. pradėti steigti kolchozai ir metų gale jų buvo 20.

„Stalininės linijos“ pradžia pavergtosios Lietuvos žemėje reikia laikyti 1948 III 24-jį, kada buvo paskelbtas oficialus sąlymas organizuoti kolchozus. Jau tą patį metų pabaigoje kolchozų okupacijos padariniams žemės ūkyje likvidavimo“. Juo remiantis buskai išpakilo iki 524 ir apimta daugiau kaip 12.000 ūkių. Per porą metų iki 1949 m. vasario jų skaičius padvigubėjo. Tuo metu vykęs LKP VI suvažiavimas paskelbė, kad Lietuvoje „susikuria sąlygos toliau masiškai kurti kolchozus laisvanoriškais pagrindais“. Iki 1950 m. pradžios jau beveik 65% Lietuvos ūkininkų buvo priversti stoti kolchozus.

Toks staigus kolektyvinimo tempas parodė, jog kolchozų kūrimas buvo nepaprastai prievartos priemonė vaisius. Vis kraštui nusiaubus pakartotinis masinis trėmimas bangos: 1947 m. gale, 1948 ir 1949 m. pavasariais. Taipgi pažymėtinas tuo metu partizaninio judėjimo padidėjimas, ko neslepia net bolševikai, kalbėdami apie tariamos „klasių kovos“ paaštrėjimą kaime. Partijos sekretoriaus Sniekaus liudijimu,³

Reakcijos į žemės ūkio išnaudojimą klasiškai likusių, visokie buržuaziniai nacionalistiniai gaivalai variais bėdais stengėsi stabdyti socializmo statybos darbą kaime, sutrukdyti kolektyvizavimą. Šitie niekšai mėgėsi dargi žiaurais teroro ginklais.

1952 m. rugs jo m nes kolchozai jau buvo apjung daugiau kaip 96% Lietuvos kinink . Ši data maždaug sutampa su lietuvi masinio aktyvaus pasipriešinimo veiks m nutraukimu. Ta iau su kolektyvinimas anaip tol nereiš k , kad tas pasipriešinimas, iš dalies palaužtas viena forma, b t visai paliov s. Priešingai, pati sovietin spauda liudijo apie kitais b dais vedam tolesn pasipriešinim režimui Lietuvos kaime.⁴

Matydami savo bej giškum , priešai keit kovos formas. Jie brov si kolchozus, leidosi renkami sand lininkais, s skaitininkais, arklininkais, o kai kur net kolchoz pirmininkais ir kenk iš vidaus.

Tolesnio aktyvaus pasipriešinimo buvimas buvo patvirtintas 1956 m 22, kai Valstyb s saugumo komitetas (KGB) kreip si „dar besislapstan ius asmenis“, kad jie pasinaudot SSSR prezidiumo amnestijos 1955 IX 17 galimybe ir „atvykt Taryb valdžios organus išpažinti savo kalt “. Ta proga buvo paskelbtos ir šeši asmen pavard s.⁵

Dar v lesn je apybraižoje taip vaizduojamas dabartinis gyvenimas K daini rajono Aristavos kolchoze:

„ ia pat, pašon je, gyvena ir veikia pasisl p kol kin s santvarkos priešai. Kai vietoj pab gusio Medzevi iaus ferm buvo paskirtas Pranevi ius, jis gavo raštel : 'Jei nemesi fermos, tavo vieta kapin se'. Ir jis met !“⁶

1958 m. paskelbtais duomenimis, kolektyvin sistem Lietuvos žem s kyje sudaro apie 1900 kolchoz , 98 sovchozai (pastar j skai ius tolydžio auga), 134 MTS (RTS) ir 20 MMS.⁷ Paleckio teigimu, didžioji krašto gyventoj dalis dirba žem s kyje.⁸

Kas gi yra savo esm je ši svetima, ne iš krašto s lyg išaugusi, bet jai prievarta primesta ir palaikoma kolchozin sistema? Vis pirma, tai trejopas sovietinio režimo užsimojimas atskirti kinink nuo žem s, nuo padarg (gamybos priemoni) ir darbo vaisi (gamin). Tai noras kinink paversti proletaru (kad „b sena“ iššaukt „s mon “), o žem s k „jav fabriką“. Pramon s metod pritaikymas žem s kiui reiškia vadovavimo ir darbo funkcij išskyrim ir atitinkam darbo organizacijos padalinim . Praktiškai tai veda kaimo visuomen s klasin suskaldym , j pavergiant vadovaujan iai „partini “ klasei.

Šis Lietuvai taikomas sovietin s Rusijos vidaus eksperimentas buvo prad tas apie 1930 m. Po penkeri met beatodairiško m gi-

nimo Stalinas buvo dalinai pripažinęs, jog komunistams nepavyko paversti žemės kio „jav fabriką“. Todėl nuo 1935 m. leista kolchozininkams naudotis asmeniniais sklypeliais, kuriuos gauna tik atidirb minimal metin darbdienų skaičių kolchoze. Reformos tikslas buvo tas, kad savo darbo jėgos nepajęgiant išmaitinti „jav fabriką“ papildyt feodalin baudžiava. Kaip baudžiauninkas už gaut iš pono žemės turėjo dėti laž dvarui, taip kolchozininkui darbdieniai yra pateisinimas gauti asmeniškam naudojimui žemės sklypą, kuris būtų tinas jo pragyvenimui. Tokios kolchozininkų sistemos primetimas Lietuvai praktiškai reiškia bandymą krašto visuomenininkų rangą sugrąžinti baudžiaviniams laikams. O tai reiškia mginimą sukurti istorijos ratą atgal. Pasipriešinimas tokiai sistemai jau vienu dalyku neišvengiamas, kad baudžiaviniai laikai skriaudosi - mon darbu prieš piln šimt metų išsilaisvinusioje kininkijoje yra nepaprastai gyva. Štai vienas toks liudijimas iš anapus:⁹

Jau žinote, kad mus suvarė kolchozus. Sunku jums išaiškinti, kas yra kolchozas. Mūsų kolchozininkas tai žemesnis už dvarioką, o šiam prilyginti neturiu ir supratimo... Kaip seni žmonės pasakoja, baudžiauninkai ir daugiau žemės turėj ir daugiau gyvulių. Tai mūsų gyvenimo sąlygos, kaip matote, yra blogesnės negu baudžiauninkų... Tai turime ir vargti. Šviesesnio rytojaus pragiedrulių taip ir nematyti... Savo sklypelius turime apdirbti anksti rytą, kol visi miega, arba sekmdien, nes tada esti laisvi arkliai, o brigadose jie mažai yra. Būdos mums nesibaigia. Dabar iš jo sakymas, kad kol kietis neturi teisės laikyti dviejų karvių, nežiūrėti šeimos didumo“. Skurdžios gyvenimo sąlygos verčia bėgti iš kaimo. Ypač baigiamą mokyklą nenori atgal grąžinti kaimą.

III

DARBININKO PADĖTIS SOVIETINĖJAM SANTVARKOJIMUI ne daug kuo skiriasi nuo kolchozininko. Darbininkas nėra tikra prasme proletaras, nes jis negyvena iš gaunamo užmokesio už savo darbą. Kaip kolchozininkui darbas kolchoze, taip darbininkui mon je (tarnautojui staigoje) yra tik būtina sąlyga, bet ne pagrindas pragyventi. Pragyvenimui sau užtikrinti jis turi iš kitų papildomų šaltinių. Pati sistema darbininką verčia vogti mon je, verstis amatu namie, laikyti sklypą. Šalia gaunamo atlyginimo už darbą, nepakankamo pragyvenimo minimumui užtikrinti, kitas pajam

šaltinis — mainai ir prekyvimas „juodojoje rinkoje“ (tipiškas „vidurini klasi“ užsi mimas!). Baudžiavinis darbininko statusas j daro pusiau prekybininku, amatininku ar žemdirbiu. Darbininkas nuo kolchozininko iki šiol skyr si tik tuo, kad jis tur jo iš anksto nustatyt atlyginim , ta iau pastaruoju metu pakeitus darbadieni atlyginimo tvark šis skirtumas išnyksta. Tiek darbininkas, tiek kininkas yra vienodai priversti užsiimti papildomu darbu pragyvenimui užtikrinti.

„Iš algos“, rašoma viename laiške, „ne manoma pragyventi. Reikia b tinai, kaip sakoma, kombinuoti. Ir kiekvienas tarnautojas ir darbininkas turi kombinuoti, jei ne nat ra, tai kitokiu b du, kaip pvz. prisirašydamas didesn skai i atlikto darbo. Šis kombinavimas yra prastas dalykas, pradedant nuo sargo iki aukš iausio pareig no“¹⁰

Lietuvos supramoninimas vykdomas pagal bendr Soviet S-gos plan . Tai savaime rodo, jog naujoji pramon pirmoje eil je ne krašto interesams tarnauja. Š fakt savo ruožtu patvirtina pramon s pob dis ir gamybiniai ryšiai.

Pirmasis penkme io planas Lietuvai pagal ketvirt j visas jungin penkme io (1946 — 1950 m.) plan buvo patvirtintas 1946 m. rugpi io m n. Jo tikslas — po vokie i okupacijos padarini likvidavimo priedanga suvalstybinti krašto pramon , prekyb ir likviduoti vad. privataus kapitalo k . Šalia atstatom j prad tos kurti kai kurios naujos pramon s šakos ir išpl stos buvusios. Bolševik daviniais, 1945 — 1955 m. m. Lietuvoje pastatyta 318 nauj pramon s moni , j tarpe 38 stambios. Penktojo penkme io metu 1950 — 1955 m. kapitalo d jimai krašto pramon siek pusanthro milijardo rb. Pl sta krašto energetin baz , durpi iškasimo pramon , sunkioji pramon . Per t pat laik darbinink skai ius paaugo 40.000 ir 1955 m. siek 120.000

1957 m. pramon s ir statybos valdymas buvo pertvarkytas pagal teritorin princip „s jungini respublik suverenumui“ sustiprinti.¹¹ Prieš tai pramon s mon s Lietuvoje priklausomumo atžvilgiu skirst si 4 grupes. Vienos j kiniu - finansiniu atžvilgiu buvo valdomos tiesiog bendras jungini ministerij Maskvoje (toki buvo net 13). Antra pati didžiausia moni grup buvo dvigubo pavaldumo: priklaus s jungini ir drauge respublikini ministerij . kiniu - finansiniu atžvilgiu jos buvo tvarkomos respublikini organ , ta iau bendras vadovavimas (planavimas) priklaus atitinkamos s jungin s ministerijos (toki s jungini - respubli-

kini min-j buvo 6). Trei grup sudar mon s, valdomos respublikini organ . Ketvirt j moni grup vald Vietin s ir Kuro pramon s ministerija. Jos daugiausia buvo sutelktos Vietin s ir kuro ministerijos žinioje.

steigus viening respublikos kio vadovyb , vad. Liaudies kio taryb (sovnarchoz), jai buvo pervesta 400 moni , nors prieš tai buvo numatyta perduoti 440.¹² Panaikinti trestai, kaip tarpin s grandys, smulkios mon s sustambintos. Pernai Lietuvos sovnarchozui priklaus 265 kiniai junginiai.¹³

1957 m. pabaigoje šios žinybos apimtyje dirban i darbinink ir tarnautoj skai ius sudar daugiau kaip 530.000 ir paaugo per metus beveik 35.000.¹⁴ Profs jungin s organizacijos Lietuvoje pernai tur jo daugiau kaip 520.000 darbinink ir tarnautoj .¹⁵

IV

SOVIETINIS REŽIMAS IŠNAUDOJA lygiai kinink ir darbinink . Versdamas juos nuo išnaudojamojo darbo likusi energij pašv sti pirmoje eil je b tiniausiam pragyvenimui užtikrinti, jis tuo pa iu prilaiko vieš j nepasitenkinimo reiškim si. Kasdieniu išsilaikymu susir pin s žmogus neturi kada svajoti apie revoliucij . Tokiomis s lygomis daugiau pasitenkinama mažesniais nepilietiš-kumo veiksmais — vogimu, kyšininkavimu, spekuliacij , saviva-liavimu. Su tuo reikia sieti išplitus girtavim ir juod j rink . LKP X-me suv-me Paleckis reikalavo kovoti už tarybini statym vykdym ir nurod , kad¹⁶

B tina sustiprinti kov prieš socialistin s nuosavyb s grobstytojus. Reikia padaryti gal tiems visuomen piktinan-tiems reiškiniams, kai spekuliantai ir vagys ver iasi vairiomis kombinacijomis, krauna sau turtus, reikia sustiprinti kov prieš chuliganizmo pasireiškimus. Šioje kovoje turi aktyviai dalyvauti ne tik milicija ir teismo organai, j privalo pla iau sijungti ir visuomenin s organizacijos, ypa profs jungos ir kj. Kiekvienas prieš chuliganus nukreiptas teismo nuosprendis turi b ti apsvarstytas tose mon se, tose organizacijose ir staigose, kuriose dirba prasiženg lis, kad jis pajust visuomen s pasmerkimo j g . B tina taip pat sustiprinti kov prieš girtuokliavim , prieš degtindarius.

Baudžiaunink darbas iš esm s neproduktyvus. Ir režimas tai

mato. Postalininis s Kruš iovo reformos nekei ia pa ios sistemos, tik m gina (panašiai kaip savo metu Stalinas žem s sklypu) kolchozininkus suvilioti, nukreipti j nepasitenkinim . Did janti sovchozinimo tendencija išduoda sen bolševikin svajon žem s k paversti „jav fabriku“. kininkija ir toliau su nepasitenkinimu vertina visas režimo naujoves. Šia prasme b dinga vieno laiško reakcija d l MTS reformos:¹⁷

Valdžiai prireik pinig , tai nori likviduoti MTS ir mašinas parduoti kol kiams. Kai pasirodys, kad negerai, v l steigs stotis, bus naujos mašinos...” (Neprikl. Lietuva 1958 III 19, 6).

Tarp Kruš iovo vest reform yra eil socialini pagerinim . Pastaraisiais metais sutrumpinta darbo diena poilsio dien ir šven i išvakar se, kai kur vesta ar vedama 7 val. darbo diena, padidintas mažai apmokam darbinink ir tarnautoj darbo užmokes tis, prailgintos dirban ioms motinoms n štumo ir gimdymo atostogos, pagerintas apr pinimas pensijomis, kolchozininkai, darbininkai ir tarnautojai atleisti nuo vis produkt privalom j pristatym valstybei iš asmeninio pagalbinio kio. Šitas ilgas tariam lengvat s rašas, deja, nekei ia iš esm s baudžiauninkiško kininko ir darbininko statuso.

V

NAGRIN TIEJI VEIKSNIAI greta visos eil s kit , be abejo, formuoja nauj visuomen s veid Lietuvoje. Bent pagrindiniams jo bruožams ap uopti reikia nuolatinio atidaus steb jimo, rimt ir išsami mokslini tyrin jim bei darb .

Tuo tarpu peršasi nuomon , kad sovietinio režimo prievarta palaikomi feodalizmo pradai negal s sulaikyti jau praeitam šimtetyje prasid jusios demokrat jimo eigos Lietuvos visuomenin je s rangoje. „Naujosios klas s“ (tiksliau: „senojo luomo“) dominavimas tolimesn je distancijoje yra pasmerktas ž ti visuomen je, kurios santykiai tampa vis labiau sud tingi pramon je, žem s kyje ir prekyboje, kurioje did ja specialybi ir profesij skai ius, auga miestai ir priemiestin s zonos, kei iasi kaimo gyvenimo b das. Naujai besiformuoj s gyvenimas tolydžio ardys sen j lygsvar , kels nauj reikalavim ir neabejotinai aštrins visuomeninio teisingumo klausim — priži r ti teisingesn g rybi paskirstym ir teisi bei pareig lygyb tarp atskir grupi ir visuomen s sluogsni .

Taiau šitai sakant, negalima išleisti iš aki besit sian ios okupacijos neigiamo poveikio kelyje demokratij . Sulaikytas nat raios raidos, nutraukimas savaimingos lietuviškosios visuomenin s tradicijos, o taipgi faktas, kad sovietin santvarka neugdo aukštesnio dorinio apsisprendimo, b tino demokratinei praktikai, visa tai bus slegiantis palikimas vien dien atgimusiai lietuviškajai demokratijai. Bene sunkiausias klausimas atrodo bus laisvas naujojo autoriteto prisi mimas, be ko n ra jokios tikros bendros gerov s ir tikro visuomeninio pagrindo. Panašiai kaip po šimtmetin s car priespaudos atkurtos nepriklausomyb s pradžioje autoriteto stoka nuved autoritetinio režimo klystkeliu s, taip ir ateityje lieka atviras pavojus demoralizuotoje visuomen je nesurasti reikiamo autoriteto. Tarp duodan i vilties pragiedruli pirmoje eil je yra švietimas, vienintel viešojo gyvenimo sritis, kuri Lietuvoje bent iki šiol savo augime nebuvo taip brutaliai sulaikyta, kaip visos kitos. Bet tai jau atskiras klausimas.

¹ Tiesa, 1958 rugpj. 16, p. 2.

² Plg. R. Žiugžda, A. Smirnov, Litovskaja SSR (Maskva, 1957), pp. 100, 105.

³ Komjaunimo Tiesa, 1957 kovo 23.

⁴ R. Žiugžda, A. Smirnov, op. cit., p. 109.

⁵ Tiesa, 1956 kovo 22, p. 2.

⁶ Pergal , 1958 m., No. 5.

⁷ Tiesa, 1958 kovo 7.

⁸ Komjaunimo Tiesa, 1957 balandžio 20, p. 2.

⁹ Laiškas iš Lietuvos, cit. Nepriklausoma Lietuva, 1958 birželio 18, p. 2.

¹⁰ Cit. Europos Lietuvi Fronto Bi ūli Vidaus Žinios, 1958 birž. 22, p. 7.

¹¹ Komjaunimo Tiesa, 1957 birželio 29.

¹² Komjaunimo Tiesa, 1957 birželio 5.

¹³ Tiesa, 1958 vasario 14.

¹⁴ Komjaunimo Tiesa, 1958 vasario 11.

¹⁵ Tiesa, 1958 vasario 13.

¹⁶ Komjaunimo Tiesa, 1958 vasario 16.

¹⁷ Laiškas iš Lietuvos, cit. Nepriklausoma Lietuva, 1958 kovo 19, p. 6.

LIETUVI KULT ROS PAVIDALAI

PAGAL TAUTINIO CHARAKTERIO BRUOŽUS

ANTANAS MUSTEIKIS

KULT ROS APTARIMAS

Retai užtiksimė žodži , kurie yra taip dažnai vartojami ir taip vairiopai aptariami, kaip kult - ra. Pirmoji populiarė to žodžio vartoseną siejama su gražiausi gyvenimo dakt vertinimu. Juos užtikiname rinktin j literat roj, muzikoj, dail j, toliau filosofijoj ir moksle. Žmogus gali b ti apšauktas nekult ringu, jei nežinosi, kas yra Rafaelis, Kafka ar egzistencializmas. Šiek tiek platesn yra antroji to žodžio prasm , suvokiama m s paži rose, pvz., primityvias tautes. Kai sakome—„Neb k laukinis“, mes implikuojame tam tikras poelgio normas, dažnai — manieras, kuri primityvios tautes nepaž sta ar nepripaž sta. Pirmoji prasm atsiremia visuomen s elit , kuris vienas lieka kult ros neš - ju bei k r ju. Antroji prasm vadinamas „civilizuotas“ žmoni masės padaro kult ros dalyviais bei k r jais. ia augštesn gyventoj technika ir ekonominiai

aspektai yra apsprendži kult - ros lyg , kai aplamai menas, mokslas, religija bei filosofija yra aplenkiami arba nuvertinami. Plaiausia yra treioji kult ros prasm , priimta socialiniuose mokluose. Pastar j aš ir naudosiu šiame straipsny. Prieš kok šimt met pirmasis j panaudojo angl antropologas (etnologas) Edward B. Tylor. Kult ra pagal j yra komplikuota visuma, apimanti žinojim , tik jim , moral , statymus, paproius bei tradicijas ir betkuriuos kitus sugeb jimus ir proius, gytus žmogaus kaip bendruomen s nario. Kitais žodžiais tariant, kult ra apima žmog , jo darbus bei gaminius.

Pirmoji elitin s kult ros prasm yra šališka, nes koncentruojasi tik virš nes ir tik tai, kas yra laikoma gražu bei kilnu.

Yra neteisinga palyginti taut , susidedan i iš keturiasdešimt ar šimto milijon nari , su trij milijon žmoni tauta — sekant tik k rybines žvaigždes, kaip yra prasta populiariuose palyginimuose. B t daug tiks-

liau, pvz., pripažįstant suomi Sibelij žvaigžde, reikalauti iš rus muzik dvidešimt penki Sibelijaus ekvivalent , nes tokia yra tautybi proporcija (Suomijoje yra 4 mil., o rusuose — apie 100 mil. gyventoj). Tada palyginamasis vaizdas pasikeist ir maž taut kult rintis našas viso pasaulio kult r nupelnytai sušvist .

Yra galimas dalykas, kad augštojo tono kult ros bendruomen j yra tiek daug neigiamais laikom bruož , jog pastarieji visai užtemdo elitinius pragiedrulius. Tad nereikia aplenkti žemum ir padugni . B t klaida vokie i kult r vertinti tik pagal j peršamus Duerer , Beethoven , Goth ir Kant . Pr siškasis militarizmas, junkerizmas, genocidin mažum politika ar dar tik vos ataus s nacinio rasizmo gaivalas vokie i tautoje nemažiau kaip pirmosios žvaigžd s reprezentuoja vokie i kult r . Beethovenas nebuvo pats pirmasis muzikas pasauly ir kacetai nebuvo vokie i išrasti, tačiau pirmojo simfonijos, o antrojo genocidas pasiek efektingo tobulumo bei tikslingumo. Jie tad yra lygiai svarb s tautos kult rai vertinti.

Antroji kult ros prasm , pabr ždama medžiaginis kult ros gaminius, žaloja pilnutin žmoگیšk j asmenyb , kurios pri-

gintis pirmiausia yra socialin . Tuo masteliu augšto pragyvenimo lygio (standarto) arba dideli technini išradim kraštai visuomet atrodys tur augštesn kult r . O neutralus steb tojas gal daug augš iau vertins, saky sime, tradicin primityvi Polinezijos sal kult r , laisvai ir harmoningai t sian i necivilizuot gyvenim , bet ne sputniko išrad j tautin s rang , paremt daugiau ar mažiau institucine koncentracijos stovykl , kolchoz ar fabrik vergija ar baudžiava. Tad ir dažnai vartojama kult ros progreso s voka šiuo atveju pakimba ore.

Kokia gi yra lietuvi kult ra pla i ja, t. y. antropologine to žodžio prasme? Deja, išsami ir sisteming lietuvi kult ros studij mes vis dar stokojame. Tai, k tuo klausimu randame pas Vyd n , Šalkausk , Macein , Girni ir kt., yra pasiekta filosofiniu pri jimu. Katkus ir Vaižgantas, Balys ir Mažiulis yra artimesni etnografijai. Pirm j atskleisti kaikurie m s kult ros bruožai yra patikimi, bet reikalingi moksliskai patikrinti, pagr sti, rodyti bei patvirtinti. Tremties ar emigracin s aplinkyb s neleidžia vispusiškiems lietuvi kult ros pavidalams atsiskleisti individin j, socialin j ar daugiau abstrak ioj kult ros plotm j. Okupuotoji t vyn tuo

labiau n ra steb tojo pasiekiamą šiuo tikslu. Tenka tad studijoj pasikliauti tomis nuotrupomis, kurios yra prieinamos m s liaudies ir individin j k ryboj, vyresniosios tremtini kartos s - mon j ir impresionistiniuose steb jimuose bei praeities interpretavimuose.

Šiame rašiny teks prab gomis paliesti ketvert aspekt : (1) lietuvių poži rį save, (2) jo santykiai su socialine aplinka, (3) jo ryšys su fizine aplinka ir (4) jo s saja su Dievybe.

GERUMAS

M sišk se interpretacijose lietuviškosios prigimties polinkiai yra suvokiami kaip dominuojamai geri. Lind - Dobilas to g - rio atstovu laiko lietuvi artojų , priešpastatyt kariniam didvyriui, nors pastarasis yra alternatyvinis tipas ir ryškus lygiai tolimoj praeity, lygiai ir vakardienos lietuvi kovoj prieš okupantus. Didžioji lietuvi bajorijos dalis buvo didvyri atstovai ir nu jo svetimais keliais. O artojų lio pavidalas paliko ne tik kaimė, bet ir iš kaimo kilusiose inteligentijos kartose savoje t vyn jė ir svetimyb j. Šio tipo charakteristikoj yra ryškus gerasirdiškumas, nuoširdumas, kuklumas, draugiškumas, labdarin gumas, vaišingumas, pakanta ir teisingumas.

M s tautos istorija teikia apsi iai to gerumo pavyzdži , tad šis bruožas n ra tik baudžiavos laik ar nepriklausomo gyvenimo palikimas. ia sumin tini Adomo Bremenie io — „hominēs humanissimi“ (žmoniškiausi žmon s), apib din dar pagoni lietuvi bei j gimini kultis; Algirdo politin bei kult rin pakanta; K stu io, vieno iš pasakutini didži j pagoni , garbingumas bei teisingumas; ramus protestantizmo potvynis ir taikingas atosl gis Lietuvoj; nekerštinga pagalba internuotiems lenk kariams—nepriklausomyb s laik priešams — antrojo pasaulinio karo pradžioje; vokie i belaisvi šalpa okupuotoj t vyn j, nors tautos atminty negal jo b ti išdil tos pa ios tautyb s neseni nusikaltim p dsakai.

Daugiau atitinkam duomen užtinkame tautosakoj bei literat roj. Dažn lietuvi pasak tre iasis brolis kvailutis yra populiarius, kadangi vis pirma jis yra geras. Daukanto lietuvių yra ne tiek gudr s ir nars s, kiek geri. Valan ius yra nemažiau charakteringas ger ja Onyte kaip guviu Vince. Ir toliau nuo Vaižganto Mykoliuk ir gausyb s kit augštai i ir žemai i , per Kr v s bobules ligi Grušo Adom lio driekiasi ilga eil gerosios prigimties atstov . Ir

jei kas manyt, kad lietuviai k - r jai gal jo daugiau pareikšti savo gerus norus ir jieškoti lietuviško idealo, remdamiesi ne tiek lietuvišk ja tikrove, kiek savo fantazija, pakakt perskai-tyti vien Upston Sinclair Džiungli pradži, kur tas pats gerasis lietuviio tipas yra svetimtaui io pagautas.

Gerumas kaip siektinas idea- las yra vis lietuvi priimtas, nors tikroviniai poelgi pavidai lai augštai i, dz k, žemai i ir suvalkie i tarpe vairuoja. Dz kai ir augštai iai nedelsdami vaišins pakeleiv; žemai iai, už- klaus, kam, „ar man sakai?“ laim s laiko svetimajam patyri- n ti; suvalkie iai pirmiau dar pasididžiuos savo „augšta pad - timi...“

Lietuvi gerumas n ra parti- kuliaristinis, bet universalus. Ži- nia, savo kiemas, savo kaimas, savo parapija yra geresni nei ki- ti, „svetimi“; kraštutin se situa- cijose ta iau gilesnis poži ris ir ir laikysena atsispindi šiais žo- džiais: „Juk ir vokie iai žmo- n s“, nors tie žmon s okupant rol se atimin jo paskutin duo- nos k sn ar v liau gabeno ka- cetus svetingo krašto patriotus.

Kad kaikurie žmon s yra su- gadinti, lietuviškos prigimties interpretacija neabejoja. Tik ia v l — blogio atstovai n ra b ti- nai susij su išskirtina religija

ar tautybe, nors prileidžiama, jog turtingi grei iau pagenda nei betur iai.

Aplamai, lietuvi suvoktas prigimties idealas n ra žymiai nutol s nuo tikrovini poelgi pavidal, kas padeda išlaikyti sveikos asmenyb s pusiausvyr .

BENDRUOMENIŠKUMAS

Gerumas, moralin vertyb, artimai sietinas su harmoningais žmoni tarpusavio santykiais. Aristotelio mintis, kad žmogus vis pirma yra socialin b tyb, bet ne tiek ekonomin, siaur ja prasme politin, religin ir kt., randa daugiau apraišk lietu- viuose nei kitose tautose. Yra svarbu, ar m s kaimynas mo- kytas, išmintingas, „Dievo bi- j s“, turtingas, bet svarbiausia — ar jis yra kaimyniškas. Lie- tuvi tarpusavio santykiai yra daugiau apspr sti vadinamo ben- druomeninio, ne visuomeninio principo. Bendravimas yra pa- remtas ne tiek specialiais (eko- nominiais, profesiniais ir kt.) interesais, kiek, sakytume, asme- nybine trauka. Šia prasme kiek- vienas svetimasis yra artimas lietuviui, nes kiekvienas yra žmogiškoji b tyb, numanomai vertinga, geros prigimties.

Šimtme i tradicijos buvo pa- lankios bendruomeniniam lietu- vi kaimo principui sitvirtinti. Talkos kažkada gal jo vaidinti

esmingesn rol bendruomen s pastangose išlikti gyva. Ta iau ir nepriklausomyb s laikais talkos klest jo ne tiek iš tradicinio sib g jimo, ne tiek ekonominiais bei darbo pasidalinimo motyvais, kiek socialinio bendravimo, bendruomenin s draugyst s masinamos. Talkoje „neformali“ žmogaus vert turi prog atsiskleisti ir b ti pripažinta, neži rint to, ar talkos narys „formaliai“ priklauso žemesniam ar augštesniam luomui. Žinia, dirban i j darbštumas ir gudimas yra prestižo žym s, ta iau talkos dalyvio laikysena besikaitaliojantiose situacijose apsprendžia jo bendruomeniškumo laipsn , tuo pa iu ir tikr j žmogaus vert . Štai kod l laikinoji talkos dalyvi grup nepasibaigia su paskutiniu k l s jav pluoštu, ar rugiapi t s paskutine rugi baro sauja. Talka t siama bendromis vaiš mis, pokalbiais, dainomis, šokiais ir žaidimais. Dar daugiau: talkos grup prašoka laikinumo ribas, ir visa bendruomen tampa viena šeimine grupe. Ir jei tos grup s nar ištiks nelaim — gaisras, potvynis ar artimojo mirtis, — laimingesni bendruomen s nariai pasidalys savo ištekliais su nukent jusiais, atstatys sužalot sodyb , ir gyvenimas gr š tradicinio tikrumo v žes.

T pa i bendravimo reikšm

galime žvelgti ir bažnytin se švent se, pakermošiuose, turguose, bi iulyst se ir kt. Tokio pob džio tarpusavio santykiai teikia lietuvi bendruomen s nariams saugumo bei tikrumo jausm , kurio taip labai pasigenda augštesn s technologijos kraštai.

ŽMOGUS - GAMTOS DALIS

Lietuvi kult roje žmogus atrodo susij s su gamta. Tai neb tinau plaukia iš to, jog dabartin lietuvi karta ar ankstyvesn s yra buv žemdirbiai, taigi — „gamtos vaikai“, nors pastarosios takos nuneigti negalima. Jeigu Daukantui sieti gamt su lietuviu tiko kaip romantikui, Šeiniui — gal neatsikratant klasik takos, tai tie patys motyvai vargiai tikt Baranauskui, Vaižgantui, Kr vei ar Katiliškiui ir eilei kit lietuvi rašytoj . Grei iausiai tad pastarieji rašytojai taikliai pagavo „lietuvišk j prigimt “ ir savo k ryboje j apipavidalino.

Koks yra lietuvio ryšys su gamta? Kas dominuoja, kai abu pradai susikerta? Konservatyv s žemdirbiai paprastai daugeliu atvej priklauso nuo gamtos, nors iš dalies jie j ir apvaldo. Psichologine metafora gamta reguliariai yra suvokiama kaip pasyvus veiksnys, tik kartais ištrykšt s gaivalingomis apraiš-

komis. Gamtos žmogus tad yra labiau pasyvus, kaip kad yra priimta taikyti Ryt bendruomenms, kai tuo tarpu civilizacijos žmogus yra aktyvus, ir jis atstovaujamas Vakar . Šia prasme lietuvis yra artimesnis Rytams. Toks yra Lind s - Dobilo, lietuviško „vakarie io“, suvoktas lietuvis, kuris yra l tas, nepaslan kus. Kai jis pajud s ta iau — kalnus nuvers. Tokia yra lietuvi mas ir Vaižganto Pragiedruliuos. Toks l tas buvo tautos atsakymas ir bolševikin s Rusijos krašto okupacij 1940 m. Ta iau kai tauta sisi bavo — po met ir po šešeri — paliko gil p dsak tautin s rezistencijos istorijoj.

Lietuvis nesiekia taip toli, kad jo darbai tapt m stym užgožti. Ta iau jo „gamtiškumas“, sakytumei, duoda jam daugiau prog m styti apie gamtinius ir antgamtinius dalykus, spr sti gyvenimo prasm s klausimus, abejoti, nuolat jieškoti ir nuolat save surasti. Ir jieškojimas jam, kaip Lessingui, atrodo es s brangesnis, nei suradimas. Šia prasme b dingi yra Vaižganto ir Lind s - Dobilo veik jai. O vyresniojoj dabarties poet kartoj Ais io „Vaiskios valandos“ bridimas per sielvarto valkšnas, bejieškant prasm s, yra charakteringesnis daugumui lietuvi , nei Brazdžionio „Aš žinau“ surastos

prasm s pritaikymas gyvenimui.

Tikrovin j plotm j geriausias tam rodyti pavyzdys yra šeim k rimo kelias ir b dai. Lietuviai perdaug abejoja, m sto, kaip kad liaudis sprendžia žyg — „nesiženij s neb si, apsiženij s praž si“, kol susituokia. Žmon s, kurie grei iau veikia, dirba, neturi tiek laiko m stymams, svajon ms, ir tartum jiems ner pi gyvenimo prasm . Amerikie iai lietuviams atrodo, lyg nekalti vaikai, nors dideli ir suaug . Lietuvi gi gyvenimas yra rimtas, reikalauj s subrendusio, atsakingo prasminimo, kai laikas — praeinamas, nes „ne su saule gyvensi“. Jieškojimas savo ruožtu prileidžia tampan ios (ne galutinai baigtos) asmenyb s raid . Kaip gamta vos pastebimai kei iasi, taip ir žmogus palengva br sta, o mokosi ir mirdamas. Tampan iai asmenybei socialinis bendravimas tad yra b tinas. Kadangi atviri keliai tobulyb beribiai, kiekvienas atsiekimas yra reliatyvios vert s, tad juo nedera pa iam girtis. Gal tod l ir kuklumo doryb lietuvi kult roj užima augšt viet .

Tampan ios asmenyb s ugdy mas implikuoja išskirtin poži r laiko reikšm . Nuolatinis jieškojimas niekad negali pasitenkinti esama situacija, kuri atstovauja dabar iai. Ži rima ateit , kuri tur t priartinti sie-

kiam ideal . Antra vertus, kon-templiacijoj praeities pergyveni- mai nusivalo nuo tamsi d mi ir šeš li . Štai kod l nauj j lai- k lietuvis yra link s remtis pra- eitimi, semtis j g iš jos ir kurti atei iai, tartum dabartis never- ta.

Aštriai atsakant augš iau pastatyt klausim , tenka sutik- ti, kad lietuviškoji gamta nema- žiau apvaldo žmog , kaip jis j . Žmogus yra aug s gamt ir dažno lietuviuo suvokiamas kaip gamtos dalelyt . Šitai logiškai veda augštesn visumos (gam- tos), ne dalelyt s (žmogaus) vertinim . Paskiro individo sie- kimas harmonijos su visuma tad yra visai nat ralus. O tai gali- no lietuvi išugdyti harmoninges- n ir pastovesn asmenyb , daž- nai pasiekt augšta kaina: lie- tuviai nebuvo skub s civilizaci- jos laim jimus pritaikyti žem s ky. Štai kod l yra daug tiesos sakant, jog lietuvis kaimietis, sausrai siau iant jo laukuose, daugiau mels gamtos ar antgam- tin dievyb , kad išlyt liet , nei pats r pinsis technologiniu lauk dr kinimu. Bet tai mus ve- da kit skirsn — lietuviuo san- tykius su Dievybe.

GERASIS T VAS

Lietuviuo suvoktas žmogiško- sios prigimties gerumas yra taip gilus, kad ryškiai paveik jo

santykius su Dievybe. Mes netu- rime duomen atsekti senov s lietuvi laikysenas prieškrikš- ionišk diev ar gamtos reiški- ni atžvilgiu. Nežinom, kiek bai- m s, pagarbos, nuolankumo ir der jimosi rod savo garbina- mom dievyb m t laik lietuvis. Ta iau senoji lietuvi religija, be abejon s, tur jo takos kai- kuriuos krikš ionyb s bruožus m s krašte, kurie ilgainiui ta- po „sulietuvinti“.

M giamas lietuvi pasak Die- vulis klaidžioja po pasaul gero- jo senelio pavidalu. R s iojo Perk no gr sm neatrodo buvus visagalinti. Gausios Žemynos malon s ir kauk dovanos gal - jo atsverti pirmojo tak . Kuni- gas Maironis paž sta ne tik tei- sing j teis j , Senojo Testamen- to Jehov , bet ir gerašird T v . Vienažindys guodžiasi savo var- gais Dievui, lyg savo geram že- miškajam t vui. Ir Strazdo Die- vas artimesnis žemiškai konkre- tybei, nei dangiškai abstrakcijai, tod l su juo beveik galima ir pa- sider ti. Bet pats b dingiausias yra dievadirbi Dievas - R pin- toj lis. Ryškiausia Jo antropomor- fin žym — gerumas. Susim s- t s ir li dnas R pintoj lio žvilgsnis lietuvišk j aplink rodo vargingo žem s gyvenimo supratim , užuojaut ir pateisi- nim . Marijos kultas taip pat pabr žia gerumo vyravim lietu-

ME YS MUSTEIKIS

Nuo 1958 m. rudens ligi šios vasaros iš Lietuvos Vakar Vokietij atvyko didesnis skaičius naujų žmonių. Tai daugiausiai vokiškos kilmės lietuviai, jų šeimoniai, artimi giminai. Leidimus išvykti gavo pagal V. Vokie-

tiuose. Vienažindiškas amžinosios tautos ilgesys ir žemiškojo gyvenimo praeinamumas, a la „ne su saule gyvensi“, pakelia žmogų augščiau relatyvios egzistencijos pastovesn ir nuolatinesn. Tokios egzistencijos atspindžiai lietuviškoje asmenybje rodo lietuviškojo charakterio dvasinius ir idealinius praeidrusius, kuri pasigendame modernioj visuomenj, saistomj materializmo, technologijos, automatizmo ir mais.

TIES ATEITIES VARTAIS

Šitoks iškyla lietuviio veidas kulturin j plotm j. Jis n ra pilnai atidengtas; daug kit bruož — skaisi ir drumzlin — aplenkta. Kas atskleista tiau — pakanka, kad su pagarba ir pasididžiavimu min tume lietuviio vard . O kai š lietuvi kultros krait palyginame su kitomis kultromis..., jis ne tik išiskiria iš kitų, bet ir švieia ne-

tijos—Soviet S jungos 1958 met balandžio 8 d. prekybos sutart, kurios vykdymui vokieiai išsiderjo s lyg — gr žinti iš Soviet S jungos ar jos valdom krašt vokiei tautyb s asmenis.

Išvykimui iš Lietuvos proced ra nebuvo sunki tiems, kurie gal jo rodyti savo vokišk kilm . Dokument pa-

g stama šviesa — kaip nepaskolinama, nepakartojama ir nenykstanti vertyb , kuri reikia ne tik išlaikyti, bet d l kurios verta kovoti ligi mirties — lygiai pavergtoje tautybe, lygiai tremties kelyje.

Yra daug kit problem , susijusi su lietuvi kult ra, jos tsa ir kaita (k ryba) savoje ar svetimoje aplinkoje. Tuojau kilsklausimas, pvz., ar galima tokipakelt nuo kasdienybės lietuvi kult r išlaikyti m s modemiškame masin s materialin s gausos amžiuje ? ia jau b t kita tema, nors atsakymas gali b ti implikuojamas šiuo klausimu: kaip gal jo lietuvi mas s, išstisus šimtmeius vilkdamos kiet baudžiavos jung ir varomos per aštr gruod , sukurti ir išlaikyti nuostabi humanizmo gl — savito, lietuviško g rioro kult r ? Jie tai padaryti sugeb jo nepalankiausiose aplinkyb se. O dabar — argi mes — ne j palikuonys?

ID JOS

ruošimas Maskvoje trunka 4—6 m esius. Sunkiau išvykti šeimoms, kur vyras yra lietuvis, o žmona vokiškos kilmės. Paskutiniu metu tokios šeimos patiria vis didesnius trukdymus. Kai kurie atvykusieji Lietuvoje nepaliko jokių gimių, todėl kalba atvirai ir nesivarždami. Jie patiekiame jį pasakojimus apie gyvenimą pavergtoje Lietuvoje.

Palaisvį jimo prašavistas

Masiniai Lietuvos žmonės traukė į Sibirą vyko ligi pat Stalino mirties. Karui pasibaigus dalis tremtinių grįžo atgal į Lietuvą, bet 1949 m. sugrįžusių vėl pradėjo tremti. Apie 1952 metus grįžusių iš Sibiro Lietuvoje vėl beveik neliko. Po Stalino mirties 1953 metais masiniai tremtiniai Sibire daugiau nebuvo. 1956 m. ištremtieji vėl pradėjo grįžti į Lietuvą. Nuo 1953 m. prasidėjo platesnis susirašymas su giminiams ar pažįstamais Vakaruose. Kraštą pradėjo plaukti pirmieji siuntiniai.

Tautinė prasme palengvėjo jimas pajustas 1956 metais. Teatruose pastatyta keletas veikalų lietuviškoje dvasioje. Išleista kelios laidos senesnių Lietuvos klasikų veikalų. Senosios lietuvių liaudies dainos plačiau leistos dainuoti chorams. Tautinės nuotaikos sužadino muziko Švedo vadovaujamas šokių ir dainų ansamblis. Visuose koncertuose salės perpildytos. Milžiniškos ovacijos kildavo po dainas Lietuva brangi...

Sumažėjo persekiojimų baimė. Daugelis pareigūnų, kaip kolchozų pirmininkų, fabriko direktorių, ir t.t., kažkur tyliai dingo. Vieni išvyko Karaliaučiaus apylinkėse, kiti persikėlė kitas vietas. Jie buvo užkietę komunistai, bet negabūs, pareigoms netinkami, neretai berašė. Už tai jie bandydavo save pateisinti persekiodami j

žinioje esančius žmones. Jie vietas užėmė nauji žmonės, taip pat komunistams patikimi, bet kurie jau rėpė pinasiems pavesto darbo atlikimu.

Nuo 1956 m. pradžios buvę rusiški krautuvių pavadinimai daug kur pakeisti lietuviškais. Kaune daug gatvių turi tik lietuviškus užrašus ir vardus. Prieš blogus pareigūnus, kad ir partinius, daugiau pasirodo kritikos spaudoje. Žmonės šiek tiek drąsiau pakritikuoti negeroves, pasakoja anekdotus apie komunistų bonzas.

Bet kiek ilgai tai truks? Jau vėl kai kuriems chorams varžomi senieji lietuvių liaudies dainų repertuarai. Vėl pradeda vis garsiau šaukti prieš „buržuazinį nacionalizmą“. Krašte susidaro nuotaika, kad lietuviškas tautinis pasireiškimasis vėl bus stipriau suvaržytas.

Pragyvenimo lygis labai žemas

Komunistinė spauda didžiuojasi kinio gyvenimo kilimu. Paskelbtasis septynių metų planas turi pavyti ir pralenkti Ameriką... Bet tai tik tušti žodžiai. Tiesa, tuoj po karo buvo sunkiau, kaip dabar. Anuomet kai kuriose vietose buvo tikras chaosas. Tremtiniai Sibire buvo tokie dideli, kad kai kurių kaimų gyventojai buvo išvežti ligi vieno. Manoma, jog Sibire buvo ištremta trečdalis kaimo gyventojų. Dideli žemės plotai virto dirvonais. Žemės apdirbimui nebuvo darbo jėgos. Dabar kiek geriau, tačiau pragyvenimo lygis tebėra labai žemas, tiesiog skurdus.

Geras darbininkas fabrikuose uždirba 600—700 rublių mėnesiui. Specialistas gali uždirbti ligi 1000 rublių. Bet toki nedaug. Darbininkas dauguma turi tenkintis 200—300 rublių uždarbiu mėnesiui. Prekių kainos pasakiškos. Vidutinė vyriška eilutė 1200—1500 rublių, cukraus kg. 10—12 rublių, karvė 4000—6000 rublių.

Butai, kaip mes juos suprantame (bent iš 2 kambarių ir virtuvės), beveik iš viso nėra. Butu laikomas kambarys su virtuve. Dažnai viena virtuve naudojasi kelios šeimos. Tokie butai nacionalizuotuose namuose apie 25 rubliai mė-

nesiui. Tai pigu, bet j ne manoma gauti. Dar sunkesnis gyvenimas kolchozuose. Jei gero darbininko uždarb (apie 600 — 700 rubli m nesiu) palygintume su V. Vokietijos darbininko uždarbiu, tai jo perkamoji galia prilygt 100 DM.

Skurdžiam pragyvenimui užsitikrinti Lietuvos gyventojai priversti „kombinuoti“. Miest darbininkai grobia prekes, kolchozuose grobiami gr dai, pašaras.

Maisto gamini krautuv se pasirodo daugiau. Bet reikia pirkti tuojau, nes rytoj gali nelikti. Prie krautuvi laukian i j eil s yra nuolatinis reiškinys. Sovietinei santvarkai b dinga, jog vasaros metu krautuv se n ra vasarini bat , bet lengviau gauti žiemai reikaling preki , gi žiemos metu gausi vasarini bat , bet negausi žiemini ... Tokia pad timi naudojasi spekuliantai.

Žmoni aprangos b kl Lietuvoje teb ra labai sunki, nors ji laikoma paia geriausia visoje Soviet S jungoje. Tai vyko d ka Vakaruose gyvenan i lietuvi paramos kraštui siuntiniai. Toji parama gerokai sušvelnino ir vis pragyvenimo b kl krašte, nes siuntinius gauna maždaug kas tre ia šeima.

Did ja apatija

Gyventoj nuotaikos labai li dnos. Žmon s gyvena gražia praeitimi, o atei iai neturi vilties. Visi laukia karo ir kiekvien pavasar apie karo galimybes pasklinda nauji gandai. Atominiai ginklai žmoni nebaugina.

Vis daugiau sigali apatija, gyvenama tik šia diena, mažai besir pinama, kas bus rytoj. Girtuokliavimas plinta mieste ir kolchozuose. Žmon s kalba, jog tik sig r gali kiek linksmiau pagyventi ir užmiršti skurd ir priespaud . Prieš girtuokliavim kovojo ir kovoja dvasiškija. Imasi priemoni ir valdžia. Bet tai lašas j roje.

Atsiranda mišri šeim . Krašte didelis moter perteklius. Daug vyr pab go vakarus, daug žuvo partizanaudami, kiti išvyksta „pl šini “ pl šti ir

negr žta. B dinga, jog mišriose šeimose vaikai gražiai kalba lietuviškai.

Rus kult ra Lietuvoje neturi takos

Grynai rusišk šeim vaikai su lietuviukais kalbasi lietuviškai. Provincijoje rus kalba neken iama ir tiesiog boikotuojama. Kaimuose rus kalbos negird t. Fabrikuose rus kalba daugiau vartojama, nes to daugiau ir reikalaujama. Dauguma rus gyvena miestuose. Klaip doje j yra apie 50%, panašiai Vilniuje. Kaune, Šiauliuose, Panev žyje rus daug mažiau. Lietuvoje rus kariuomen s daug nesimato. Jos daugiau Latvijoje ir labai daug Karaliau iaus srityje.

Lietuvi — rus tarpusavio santykiai šalti. Lietuviai rus neapken ia, o pastarieji tai jau ia ir lietuvi nem gsta. Lietuviai nelanko rusišk teatr ir neskaito j spaudos. Kinuose nem gsta ži r ti kolchozininkišk film . Žmon s labai veržiasi vakarietiškas filmas, nors jos rodomos retai, pasen ir dažnai menkavert s. Svarbu, jog nerusiškos.

Sovietizacija neleidžia gilesni šakn . Tai, k okupantas atsiek , tai tik prievartos b du. Sovietinio socializmo neapken ia tiek vyresnieji, tiek jaunimas. Jaunimas, kuris nepriklausomos Lietuvos neatsimena, gerai žino, jog nepriklausomoj Lietuvoje buvo geras gyvenimas, jog vakarietiškoji santvarka geresn , turi supratim apie gyvenim Vakaruose. Nesupranta, kod l nutilo Amerikos Balso transliacijos, kurios Lietuvoje buvo paken iamai girdimos.

Religinis — dorinis gyvenimas

Tik jimas Lietuvoje nepalaužtas. Katalik bažny ios, kuriom leista veikti, visuomet pilnos tikin i j . Kaime bažny ias lanko beveik visi. Tik kai kurie pareig nai, mokytojai bažny iose lankytis bent viešai vengia, nes jiems tai griežtai draudžiama. Miestuose bažny ios taipgi pilnos, tik jos ne visos atdaros. Kauno kai kuriose bažny iose ne-

leidžiama skambinti varpais. Veikia protestant ir ortodoks bažny ios. ortodoks pamaldas atvyksta ir rus , atvykusi iš Soviet S jungos gilumos. Tarp vairi tikyb tarpusavio santykiai geri. Protestantai dažnai savo vaikus krikštija pas katalik kunigus.

Katalik beveik visi vaikai krikštijami. Išimt sudaro komunistai (apie 2%). Kai kurie partie iai savo vaikus krikštija slapta. Bažnytini s santuokos neatlieka apie 5% vedan i j . Skyryb Lietuvoje labai mažai. Jaunimo dorinis gyvenimas miestuose jau daugiau pashilj s. Atsiranda nemažai pavainiki , kuri motinoms komunistin valdzia moka 50 rubli m nesiu.

Vietoj Dievo — „dievukai“

Antireligin veikla labai plai iai vykdoma ir dabar. Ji vedama per spaud , radij , specialiomis paskaitomis (kuri privaloma išklaudyti) moni bei staug tarnautojams — fabrik darbininkams, per komjaunimo organizacij , o ypa per mokyklas ir kitokiais b dais. Antireliginis aukl jimas mokyklose pradedamas jau nuo vaik lopšeli .

Antireliginiame aukl jime skiepijamas „dievuk “ — Lenino, Stalino, Chruš iovo — garbinimas. Kaip katalik tik jime vaikai aukl jami nusiimti kepur einant pro kryži ar bažny i , taip sovietiskame aukl jime vaikai jau nuo pat mažens dresiruojami, einant pro Lenino, Stalino ir panaši paminklus, sustoti, kariškai atiduoti pagarb ir net pasakyti special eil raštuk .

Visose mokyklose mokytojai turi aiškinti, kad religija yra tik prietarai, kad lankyti bažny i yra atsilikimo ženklas.

Antireliginis aukl jimas vaik sieloje iššaukia nuolatin dvikov . Mokytojai aukl ja vienaip, o t vai — kitaip. T v taka visgi stipresn . Religing t v vaikai pasiduoda daugiausiai t v takai ir nenukrikš ion ja. Priešingai yra su netikin i j vaikais. Pastarieji jau lengviau pasiduoda ir bolševizmo takai.

Blogiau yra ten, kur vaikai, belankydami mokykl , gyvena ne pas t vus, bet vadinamuose mokykl internatuose. ia t v taka mažai turi galimyb s pasireikšti. Toki internat steigama vis daugiau.

Komjaunimo kaime neturi pasisekimo. Iš komjaunuoli tiesiog ty iojamasi, aiškiai rodoma jiems neapykanta. Ta iau tikrumoje yra ir antikomunistiniai nusiteikisio kaimo jaunimo, priklausan io komjaunuoliams. Tai mokslo sieki s jaunimas, nes ne komjaunuoliams kelias augštesn moksl užvertas.

Už tai augštosiose mokyklose jaunimo tarpe jau daugiau pasireiskia ir ateistin dvasia. Universitete teisei ir istorijai studijuoti išviso teprileidžiami tik patikimi komunistai.

Partizan gadyn ir jos pabaiga

Lietuvi partizan veikimo laikotarpis daugeliui atvykusi j iš Lietuvos yra giliai išlik s atmintyje. Tai buvusi aršios kovos gadyn . Daugiausiai partizan likviduojami buvo tie, kurie savuosius sk sdavo, persekioldavo. Taciau, prieš sulikviduojant, „kandidatai mir iai“ visuomet buvo persp jami, kad liaut si dar pikta. Daugelis to paklausydavo, o kurie nepaklausydavo — sulaukdavo negailestingos mirties.

Kovai su partizana is buvo siun iama pulkai soviet kariuomen s, santykiu maždaug vienam partizanui — šimtas kari . Bet ir tokios j gos nepaj gdavo partizan sunaikinti. Galutinai partizanus pribaug ne kariuomen , bet išdavimai. Slapti bolševik agentai siskverbdavo partizan eiles, per ilgesn laik gaudavo pasitik jim ir po to visus kovotojus išduodavo.

Kaip taisykl , nukankint j ir užmušt partizan nuogi išniekinti lavonai b davo kuriam laikui išmetami miesteli aikšt se, stebint sargybiniams. Dvi naujai atvykusios moterys buvo liudinink s tokio vaizdo ir susigradinusios pasakojo savo li dnu prisiminimus. Partizan lavon sargybiniai atydziai steb davo praeivius ir

vargas b davu tiems, kurie gailestingai pažiūravo išniekintuosius; nevienas už tai buvo ilgai tardytas ir nubaustas 25-kiems metams Sibire. Nežiūrėjęs to, pasitaikydavo nuostabios žuvusiems pagarbos ir didvyriškumo žygių. Vien kartą viena mergaitė, slapta susitarusi su keliais partizanais draugais, praeidama pro partizanų lavonus vieno miestelio aikštėje, užkalbino sargybinius ir besišnekantį uodama nusiviliotojį šalį. To momento laukė mergaitės suokalbininkai, staiga atbėgę aikštę pagrobę partizanų lavonus ir juos toli nuo tos vietos nugabėję tvarkingai palaidojo.

Apie 1950 metus partizanai galutinai nustojo veikti, nes jie buvo likę jau labai mažai ir tolimesnė kova būtų buvusi beprasmiška. Likę dalis, kurie išliko neišaiškinti, prisitaikė esamam gyvenimui, kiti paklausė tuo laiku išleisto „amnestijos“ ir savanoriškai pasidavė. Pastarąjį gal tik keletas išliko Lietuvoje, kiti buvo išsiųsti 25 metams Sibire ar net nužudyti.

Pasipriešinimas gauna naujas formas

Šiuo laiku jokios partizaninės veiklos krašte nėra, tačiau rezistencija nėra žlugusi, tik ji pasireiškia kitomis formomis.

Vasario 16 ar kitomis panašiomis progomis kai kuriose vietose dar ir dabar kartais, tačiau išlipinami atsisaukimai liai ar kur iškeliamas tautinis viliavimas. Tam tikromis dienomis, kaip Viliavimas ar pan., lietuviai gausiai renkasi kapinaites. Didelis demonstracijomis kraštas pasireiškė 1956 m. po Vengrijos vykių.

Šiuo metu jaunimas, ypač miestuose, pasipriešinimui išreiškia savotišką būdą: stengiasi pamėgdžioti Vakarų madomis ir šokiais. Pirmiausia tai pasklido, berods, Lenkijoje, o Lietuva jau paskutinė. Sovietai prieš tai labai kovoję, naują madą pamėgdžiotojus aštriai puolė spaudoje, vadina keliaklupsiautojais Vakarams ir kitokiais piktais vardais, tačiau jaunimas to nepaiso. Krašte sovietų propaguojami Lietuvoje

vadinami „rusiški“ šokiai (senoviniai, kaip „kadrilis“ ir panašūs), neturi pasisekimo daugiausia dėl to, kad juos propaguoja rusai. Kur tik manoma, jaunimas stengiasi šokti šiuos laikmodernuosius šokius, ir tai daugiausia dėl to, kad jie yra vakarietiški ir kad juos draudžia sovietai. Tokiems šokėjams pritaiko chuliganizmo statymus ir baudžia, bet jaunimas neto nepaiso.

Iš kaimo kilę studentai vakarietiškai dvasiai atneša ir kaimą. Mados prigiję jau ir kaime, bet šokiai dar neturi pasisekimo, nes viena — kaimas yra konservatyviškesnis, o antra — mažai kas tuos šokius bemoka šokti. Už tai kaime moderni šokių šokėjai kai kur net pašiepiami. Bet kaimo jaunimas turi kitą „naujų“: vis dar šiuo pradedama dainuoti partizanų dainas. Štai vienos tokios partizanų dainos žodžiai, dainuojama daugiausia Suvalkijoje:

Palinko diemedis daržely,
Palinko jievaras gražus.
Tada iš jo narsus Tigras,
Palinko žmonėms ir vaikus.

Jis atsisveikindams žmonel
Bu iavo skaisčius veidelius;
Pamės ant rankų tvirtų
Bu iavo mažus vaikelius.

Pradėjo verkti mažieji vaikeliai
Ir klausė: „Tėveli, kur eini?
Kam šautuvas pečius tau slegia,
Kam mus mažyčius palieki?“

Jo šautuvas išlietas plienu
Ir toks nepaprastai puikus,
Ir jo kepurė žibė Vytis,
Herbas lietuviškas, gražus.

Jis peržengė seklyčius slenksčius
Ir pasitiko draugai,
Ir pasitiko partizanai
Narsus karžygius Lietuvos.

Tautinis mūsų gili

Bene vienas iš džiugiausių reiškiniai, kad krašte lietuviška tautinis -

SPORTININK KELION

Liepos 8 d. Amerikos lietuvi krepšinio rinktin išskrido Piet Amerikos kraštus sportin se varžybose lietuviškojo paj gumo išbandyti ir Lietuvos vardo garsinti. Lietuvi rinktin sudaro 10 krepšinink , kuri 4 Amerikoje gim , 6 atvyk iš tremties. Rinktin s treneris Vytautas Grybauskas, jo pavaduotojas dr. R. Gaška. Rinktin s vadovas V. Adamkavi ius. Lietuvi rinktin sudaro lietuviai studentai, Amerikos universitetuose sigij visas ger sias moderniojo krepšinio savybes. Rinktin Amerik gr š rugs jo 14 d. Piet Amerikos kraštuose tur s 14 rungtyni Kolumbijoj, Venecueloj, Urugvajuj, Brazilijoj ir Argentinoj. Lietuvi krepšinink pasirodymo laukia spauda, radijas ir televizija. Piet Amerikos spauda didel mis antrašt mis garsina lietuvi vard ir deda atvyks tani lietuvi sportinink nuotraukas.

M s rinktin s treneris V. Grybauskas, vadovai V. Adamkavi ius, P. Petrutis ir žymieji krepšinio veteranai F. Kriau i nas ir Ruzgis sitikin m s rinktin s paj gumu. Ji paj gi atstovauti lietuvi ir Lietuvos garb bet kuriame krašte. Piet Amerikos kraštuose krepšinis populiarus ir žaidimo klas

pasaulinio garso. Argentina ir Brazilija yra dabartinis ir buv s pasaulio krepšinio meisteris. Lietuvi rinktin Buenos Aires mieste žais didžiausiame ir gražiausiame Luna Park stadijone. Venecuelos sostin je Caracas Amerikos lietuvi krepšinio rinktin s atvykimo proga ruošiamas didelis tarptautinis krepšinio turnyras, kur atidarys Venecuelos prezidentas. Venecuelos prezidentas ir užsieni reikal ministeris m s sportininkams ruošia pri mim . Kituose kraštuose pri mimus ruošia gubernatoriai. M s sportininkai kiekvien krašt vežasi Chicagos mero laišk , rekomenduojant juos kaip Amerikos reprezentantus art jan i Pan Amerikos varžyb Chicagoje proga. Lietuvi rinktin s vyrai, lankydamiesi Piet Amerikos sostin se, aplankys vyriausybi vyrus ir jiems išsiųs lietuvišk dovan — 5 meniškai išdrožintus kryžius, 20 Lietuvos album ir didesn skai i informacini leidini apie Lietuv .

Sveikiname lietuvi sportuojan io jaunimo gražias pastangas. Kelion Piet Amerikos kraštus tikriausiai pavirs didžiausiu visos m s tremties vykiu ir laim jimu Lietuvos vardo garsinimo žygiuose.

mon nesumaž jusi. Netiesioginiu b - du j stiprina patys okupantai. Priespauda, persekiojimai, o ypa tr mimai Sibir paliet daugum Lietuvos gyventoj . T baisi skriaud giliai išgyvena ne tik vyresnieji, bet ir jaunimas. Tauta to ilgai (gal niekad) neužmirš!

Kraštas net labiau, kaip kitados, prisiriša prie savo papro i , vertina savo kalb , savo tautin turt , dainas, šokius ir t.t.

Beveik visos lietuvaits, jau nuo 16-

kos met , stengiasi tur ti tautinius r - bus ir juos nešioja dažniau, kaip kad anks iau, vairiomis progomis: per šventes, vestuves, išvykose ir kt.

Stipriausio lietuviško kraujo kraštui atneša gr žtantieji iš Sibiro. Bet ir vakuose gyven lietuviai, išvyst didžiausi akcij siuntiniai Lietuv , ne tik materialin b kl pagerino, bet sukl ir pasididžiavim b ti lietuviu. Tuo parodytas lietuviškas tarpusavio solidarumas, netur s sau lygaus kit taut tarpe.

KULT RINIO BENDRADARBIAVIMO PAGUNDA

Kaip klausimas atsirado ir pribrendo

„Kult rinis bendradarbiavimas“ yra terminas, išpopuliarintas dabar santykiuose tarp Maskvos ir Vakar. Jis reiškia pasikeitim studentais, mokslininkais, menininkais, parodom, spaudiniais, filmais.

Amerikiečiai, to bendradarbiavimo entuziastai, tiki ir skelbia: reikia kuo daugiau rodytis Soviet Sąjungoje, susitikti su rusais, kviestis juos Ameriką; tegul jie pažįsta amerikinį gyvenimą, tada pamatysi, kad Amerika nori taikos; tegul pažįsta amerikinio gyvenimo stilių, tada jo patys panorą saviame krašte.

Ši tezė, populiariinama amerikiečių spaudoje, susilauk atgarsio ir tarp kai kurių lietuvių. Jie labiausiai mėgė populiarinti Algimantas Šalčius, vienas iš jaunausių kartos žurnalistų. Su ja reiškią s dvejopu būdu: rašydamas laiškus Lietuvos kompartijai dėl pasikeitimo studentais, koncertais, parodom ir t.t.; lankydamasis pas Soviet delegaciją prieš Jungtini Tautų nar Gašką; rašindamas valstybės departamento pareigūnui; iš kitos pusės savo tezę jis populiarino tarp lietuvių per T. Žiburius. Jam pritaro kitas jo kolega laikraštiniškas Al. Gimantas Drauge. Tačiau Draugas greitai nuo tos težės susilaikė, ir abudu bendradarbiai bazavosi T. Žiburiais. Juos parė netiesiogiai V. Trumpa savo pranešimais kai kuriose kolonijose, paskiau straipsniu Aiduose. Kita spauda, nekomunistinė, nuo šios idios susilaikė. Lietuvos delegacija prieš Pavergtos Europos Seimo oficialiu pareiškimu nuo jos atsirbojo, jos šaknis regdama Sovietuose. Dar stipresnio pasipriešinimo jai parod lie-

tuviai socialistai. Savo laikraščio Darbo redaktorius dr. J. Repeka, kuris buvo užsimojęs dėl A. Šalčiaus pasisakymų, atstatė iš pareigų. Bendradarbiavimo su komunistais jiems buvo gana išnesenos j praktikos Amerikoje. A. Šalčius mėgino savo idios perimesti akademinio jaunimo žurnal Lituanus.

Šitokioje situacijoje IFB rodė tikslingą, kad susitikt bendradarbiavimo šalininkai ir priešininkai išsiaiškinti, ar skirtingi pasisakymai spaudoje reiškią skirtingas nuomones iš esmės ar tik nesusipratim terminuose. Taip atsirado New Yorke gegužės 2 neviešos kviestini asmen diskusijos, kuriose išdėstė savo nuomones pranešėjai pro ir contra, o paskui pasisakė susirinkusieji.

Pasisakymas pro

Algimantas Šalčius, pirmas pranešėjas, pareiškė tokias tezes:

— Vliko ir kit veiksniai išlaisvinimo koncepcija pasirodė nereali. J buvo tikima, kad kilęs ginkluotas konfliktas tarp Rytų ir Vakarų galins ir Lietuv išsilaisvinti. Gyvenimas parodė, kad karas nebe manoams ir kad Amerika nuo laisvinimo politikos atsiskaitė, ieškodama sugyvenimo ir bendradarbiavimo su sovietais.

— Tokioje padėtyje reikia ir lietuviams keisti savo koncepciją — atsiskaityti nuo išlaisvinimo ir imtis bendradarbiavimo santykių, t bendradarbiavimą su kraštu reiškią kultūrinėje srityje.

— Naują koncepciją vykdyti, bendradarbiaujant su kraštu kultūrinėje srityje, turėtų jau nebe politikai, o kul-

BENDRUOMEN JE

t rininkai. Žurnalistai gali atlikti ia tarpininko vaidmen .

Iš toki teži jo praktin s išvados, kuri buvo m sis pats A. Šal ius ir apie kurias jis ia susirinkusius informavo — apie savo kreipim si kompartij Lietuvoje ir kitus sovietinius pareig nus bei valstyb s departament , kaip buvo min ta anks iau. Jo žygiai nesusilauk atsakymo iš kompartijos, kuriai jis raš . Viena aplinkyb gal jo tok atsakym sukliudyti — jo kolega pasiskubino pakelbti apie jo žygius viename lietuvi dienraštyje. Po to sovietinis radijas iš Vilniaus ir T vyn s Balsas A. Šal i išvadino provokatorium, o jo prašymas leisti jam, kaip amerikie iui žurnalistui, aplankyti Lietuv nebuvo patenkintas.

Klausiamas, kas tur t b ti toliau daroma, praneš jas atsak , kad jau viskas jo padaryta ir kad jis parod iniciatyv . ne Maskva: dabar belikt laukti iš antros pus s atsakymo.

Pasisakymas contra

J. Stiklorius, Vliko vicepirmininkas, kalb io tokias mintis:

— Išlaisvinimo ir išsilaisvinimo kova neatgyveno, kaip man pirmas praneš ias, ir turi b ti t siama. Jei išlaisvinimo vežimas ir rieda pakaln , kaip sak pirmasis kalb tojas, tai nereiškia, kad ii turim dar labiau past m ti. Pablog jusios aplinkyb s nereiškia, kad turim kovos atsisakyti.

— Bendradarbiavimas su kraštu teoriškai yra gražus dalykas. Bendradarbiauti reikia su kiekvienu geros valios lietuviu (ia pasisak pritari s vysk. V. Brizgio min iai, pareiškštai Alto suvažiavime, kad reikt priimti Vlik , Alt ir komunistus, jei jie atsisakyt nuo Maskvos). Ta iau praktiškai Lietuvos lietuviai yra Maskvos pavergti, be Maskvos pritarimo jie negali jokio bendradarbiavimo vykdyti, o bendra-

darbiavimo su sovietiniais okupantais nei j pareig nais negali b ti, nes tai pad t jiems sankcionuoti vykdyt pad t . Su jais nereikia ir kalb tis. Juo labiau nereikia kalb tis veiksniams.

— Bendradarbiavimo formos kaip ekskursijos, nepriimtinos nei iš ten, nei ten. Nepriimtinos pirmiausia principiniais sumetimais — nes tai b t santyki palaikymas su okupanto pareig nais. Nepriimtinos praktiniais sumetimais — nes iš ten išleis tik partijai patikimus, o ten nuvykusiems neleis išsikalb ti nuoširdžiai su vietos lietuviais; m ginimas išsikalb ti reikšt jiems pas Sibir .

— Bendradarbiauti, palaikyti ryšius reikia kaip lig šiol, priva iai, lietuviui su lietuviu. Daugiausia, kas galima šiuo metu padaryti, tai informuoti juos per radij apie pad t . Tokias transliacijas reikt paremti.

Improvizaciniai pasisakymai

O. Labanauskait : Netinka kalb ti apie bendradarbiavim : logiškiau kalb ti apie santykiavim . To santykiavimo lig šiol buvo dvi faz s. Pirma — asmenin faz (laiškai, siuntiniai) neatneš , ko buvo nor ta. Antra — organizuotas santykiavimas — praktiškai ne manomas, nes jis priklauso ne nuo m s ir ne nuo krašte likusi , o tik nuo Maskvos. Maskva leido laiškus rašyti — raš m. Ir ekskursij ar kit organizuot žygi leidimas priklauso nuo Maskvos. Tad m s galimyb s nedidel s. Tur tume tik vengti t žygi , kurie duot okupantui prog kenkti esantiems Lietuvoje.

V. Rastenis: Apgailestavo „stov jim atstu“, kur ži r jo J. Stikloriaus tez se. Konstatavo, kad praktiškai kult rinis santykiavimas n ra visiškai negalimas: priva iai siun iama kult rin medžiaga kartais nueina, kartais ne. O ta, kuri nueina, ten per rankas keliau-

dama ir suplyšta. Santykiavimas su staigom Lietuvoje priklauso ne tiek, ar ta staiga yra maskvin ar vietin, kiek nuo to, kokis asmuo joje s di. D l ekskursij — tokios ekskursijos kaip iš Kanados Lietuv buvo naudingos patiems Kanados komunistuojantiems. Po 2—3 met ekskursijos iš Lietuvos prasid s. Tos r šies iniciatyva gali padid ti dabar atsistojus vietoj Gaškos Preikšui ir Washingtone atsiradus Kapo iui, piet Amerikoje erniauskui. Pirmas santykiavimo klausimas gali kilti ryšium su sovietine paroda New Yorke, kur tur s b ti kas nors ir iš Lietuvos.

V. Vaitiek nas: Nor „bendradarbiauti“ reikia suprasti kaip nor išlikti. Ta iau noras išlikti n ra pati aukščiau vertyb . Už j aukštesnis yra laisv s idealas, d l kurio aukojasi ir gvyb . Pasunk jusios aplinkyb s nereiškia, kad reikia atsisakyti nuo laisv s siekimo ir tenkintis tik išlikimu. Basanavius, Kudirka buvo sunkesn se aplinkyb se, bet laisv s kovos neatsisak . Antra vertus, iš principo prieš ryšius su kraštu, t. y. su žmon m, niekas ir nepasisako. Kol tie ryšiai neveda Lietuvos laisv s statuso išsižad jim — jie yra tvarkoje. Bet kai svarstant ryšius su kraštu, palie iami santykiai su okupantu ar jo eksponentais, tai reikia atsiminti, kad esame karo pad tyje su šiais eksponentais. Santyki su jais užmezgimas reikšt , kad savo kov nustojam vykd , nustojam kovoj už Lietuvos išlaisvinim .

L. Sabali nas: Tas pats klausimas buvo t dien diskutuojamas ir tarp student (kalb jo ten tuo reikalu dail. V. K. Jonynas. Red.) kitokia nuotaika nei šiame susirinkime. J svarstant reikia atsiminti nuo pašalin element . Tokis elementas šiuo tarpu yra skelbiamas bendradarbiavimas tarp Amerikos ir Soviet . Tai nereiškia, kad juo turim ir mes pasekti. A. Šal ius tom pašalin m nuotaikom pasidav . M s išeivijos tikslai ne tie patys kaip Amerikos ir Soviet . Mes turim pasakyti, kada mums nepakeliui, bet ne atsisakyti nuo savo tiksl . Jei reikia, galim

matyti ir kitoki pavyzdži — Alžiras n ra laisvas, bet nenustoja kovoj s.

V. K. Jonynas: Kult rinius reikalus suplak m su politiniais kaip ir Sovietai. Politiniai rabinai paverg kult rinius. O reikia kult r atriboti nuo politikos ir tik su kult r eiti Lietuv , kuri jos yra ištroškusi. Ar ji pasieks Lietuv ? Tai priklauso, koki spaud siun iame. Politin s makulat ros, partij program mes nenorim ir Lietuvoj nenori. Kult ros ištroškusiems lietuviams ir jos kurti negalintiems ir si lau kult rin bendradarbiavim , bet ne Sovietam. Man Sovietai neegzistuoja. Bendradarbiavimo tegul bijo tie, kurie bijo kult ros... Painformavo, kad vienas dailininkas jau gavo pasi lym iš Lietuvos iliustruoti vieno iš lietuvi rašytoj raštus (K. Bielinis iš vietos: Ir už tai bus geras honoraras!).

J. Pažem nas: Sovietai geri psichologai. Jie moka parinkti t vyn s pasiilgimo ir kult rin s veiklos motyvus ir jais gundyti atitinkamus žmones. Aiškinimas, kad galima j sugestijas prisiimti ir panaudoti savo tautiniam kult riniam reikalui, yra tas pats naivumas, kuriuo sovietai žaidžia tarp Vakar intelektual visose tautose.

P. Jurkus: Jei Jonynas mano, kad jo menas Lietuvoje bus priimtas, jis klysta. Tie, kurie Lietuvoje lemia meno pasirodym , pripaž sta tik socialistin realizm , t. y. men , kuriam pagal komunizmo program . Tai rodo visos Lietuvoje pasirodan ios iliustruotos knygos.

J. Šlepetys: Laiškai iš Lietuvos rodo, kiek lietuvių pareig nai ten yra bej giai savo linij vykdyti.

A. Bendorius: Visa propaganda už kult rin bendradarbiavim yra ne A. Šal iaus, bet Maskvos sugalvota.

Pirmininkaujantis, diskusijas baigdamas, pažym jo, kad nuomon s skirtingos, ta iau jos nereiškia nei didesnio nei mažesnio t nuomoni autori patriotizmo. Jos yra tik ieškojimas tikslingesnio kelio aktual jam iam „ryši su kraštu“ ar „bendradarbiavimo“ klausimui spr sti. Tikslingiausia b t ne totaliai t bendradarbiavim priimti

ar totaliai atmesti, bet r pestingai ap-svarstyti kiekvien to bendradarbiavi-mo konkret atvej ir d l tokio kon-kretaus atvejo nusistatyti.

Kas paaišk jo?

Paaišk jo, kad nuomon s skiriasi iš esm s. Viena tradicin ir daugumos nuomon : — kovojam prieš okupacij už laisv Lietuv ; branginam tuos fak-tus ir ženklus, kurie manifestuoja ne-priklausomos valstyb s buvim ir jos tarptautin pripažinim ; nedarom nie-ko, kas nepriklausomos valstyb s id -jai pakenkt ; taigi atmetam bendradar-biavim su okupantu ar jo atstovais, nes tai stiprint okupanto sukurtos pa-d ties teisinim .

Antra nuomon , priešinga pirmajai, mažumos: — Kova už valstybin laisv beprasm ; taigi ir nepriklausomyb s pripažinimas ar nepripažinimas neturi realios vert s; tautos realios vertyb s yra gyvieji žmon s ir j kuriama kult -ra. Tom dvejojop vertyb m išlaikyti bei palaikyti Lietuvoje ir užsienyje rei-kalingas kult rinis bendradarbiavimas tarp vien ir kit , nepaisant, kad Lie-tuvoje valdo okupantas, ir nesibijant palaikyti santykius su okupaciniais pa-reig niais.

Pirmosios nuomon s tragik : j vykdyti be palankios tarptautin s raidos ne manoma, o dabartiniu metu tarp-tautin raida daros vis labiau ir labiau nepalanki.

Antrosios nuomon s tragik kita: pirmiausia — jos atstov apsigavimas; jie smerkia pirmosios nuomon s atsto-vus „politikus“, ir tuo pa iu metu pa-tys taip pat skelbia politik , tik vietoj „išlaisvinimo politikos“ skelbia „kult -rinio bendradarbiavimo politik “; tai ne kas kita kaip vienos politikos pa-keitimas kita politika. Antra, vietoj kovos prieš okupacij skelbdami kult -rinio bendradarbiavimo politik , skel-bia, sakytum, abipusi kompromis politik : aš pripaž stiu okupanto vykdyt pad t ir už tai tikiuosiu kult rin s veiklos laisv s. Šioje koncepcijoje silp-niausia yra tai, kad nerealiai vertina-mas okupantas. Jis mielai priimdamas pirm pozicij , neprisims (ir negali iš

savo prigimties priimti) antros pozici-jos (kult ros laisv s), nes jis tepripa-ž sta tik kult r , gr st socialistine ko-munistine doktrina, ne laisve. O ta doktrina faktiškai kult r , kaip j su-pranta esantieji laisv je, žudo.

To kult rinio bendradarbiavimo pa-grind analiz rodo nedžiuginan i iš-vad : krepšel atiduosi, bet obuoli ne-gausi, nebent su piktu kirminu viduje.

STUDENTAI KULT RINIO BENDRADARBIAVIMO KLAUSIMU

Diskusijos kult rinio bendradarbia-vimo su sovietin s Lietuvos staigomis klausimu rado atgarsio ir akademinio jaunimo spaudoje. Vien iš jaunimo pasisakym randame ikagos Student Ateitinink Draugov s leidžiamame S kuryje. Šio ofsetu spausdinamo ir domiai redaguojamo laikraš tlio No. 4 vedamajame kult rinio bendradarbiavi-mo akvokatai charakterizuojami kaip ger nor žmon s, temat kult riniame bendradarbiavime tik gerus rezultatus. Vedamojo autoriui klausimas ta iau at-rodod kitaip: „ ... paži r jus giliau š klausim , aiškiai matyti, kad oficialus bendradarbiavimas tiek iš teoretiško tiek iš praktiško taško ži rint yra ne-susipratimas, visai nesutink s su svei-ka logiška galvosena“. Toliau rašoma: „Mes ned stysime argument , nes tam reikt ilgesnio straipsnio. Vieton to mes patartume propaguotojams per-versti sovietiš k žodyn , kuriame de-finuojami tokie dalykai kaip laisv , kult ra, religija, o jei žodynas nepriei-namas, tai paži r ti Lietuv i Enciklo-pedij po užvardinimu „kult rkomuniz-mas“. Taip pat pravartu pasekti ame-rikietiš k bei lietuviš k spaud apie tokius „kult rinius“ bendradarbiavimus kaip buv s Jaunimo festivalis ar šiais metais rengiamas Vienoje. Praverst pasiklausim ti student , kurie žino apie šiais metais atvykusius iš Rusijos „ex-change students“. Vedam j autoriais S kury pažym ti J. Štuopis ir E. Saka-lauskas. Laikraš t I redaguoja G. Griš-k nait , administruoja A. Samuolis. Abeji turi po kolektyv . S kurys rašo

aktualiomis temomis ir jo leidimas rodo akademinio jaunimo k rybingum . Ypa domus R. Rudžio redaguojamas Man Regis komentar skyrius.

OPERA IR KULT RIN M S REKLAMA

Chicagos lietuvi vyr choras „Vy-tis“ 1949 m. susitver s savanoriškumo principais, neturi nei operos r m , nei atlyginamo meninio ir administracinio personalo, nei kasos, kuri siekt bent t kstant doleri . Tik užsispyrimas, ryžtas ir ne kainuojamas aukos darbas išved Chicagos vyr chor ir jo su-kurt lietuvi operos kolektyv vis eil laim jim .

M s operos menin lyg vertino ir vertins muzikos kritikai. Šios trump-os apžvalgos r muose norima tik pa-žvelgti, kiek m s operos garsas nu-skamb jo platesn plotm ir kiek tai buvo naudinga Lietuvos reikalui rekla-mine prasme?

Rigoletto operos spektakliai tuome-tinio operos meno vadovo VI. Baltrušai-io buvo atkurti Vilniaus operos švie-soje, lyg ir prat siant trumpas naujai steigtos Vilniaus operos žyd jimo die-nas. Su Rigoletto spektakliais parody-ta, kad iševijoje galima ir be valdišk alg oper pastatyti ir net pasiekti Vilniaus operos lyg. Kartu tai buvo nepamainoma proga pasirodyti ir atsi-skleisti naujiems dainos talentams. Ri-goletto spektakliai tai buvo sentimen-tas Lietuvai ir Lietuvos operos tradi-cijos prat simas iševijoje.

Po Rigoletto spektakli , visgi, m -s operos dirigentas A. Ku i nas buvo pasteb tas ir pakviestas Chicagos Lyric oper kaip dirigento asistentas.

Ruošiant Faust , be pinigini pro-blem , atsirado ir kit sunkum . Pri-sireik gero moter choro ir Margari-tos, kurios, Bi kienei Italijon išvykus, netur jom. ia v l pasirod vyr choro stipr s organizaciniai gabumai. Bu-vo greit sudarytas puikus operos mote-r choras ir Margaritos rolei iš Euro-pos atsikviesta J. Liustikait . Repetuo-jant oper , kryžiausi dvi mokyklos —

lietuviškoji VI. Baltrušai io ir vakarie-tiškoji — A. Ku i no. Jos gražiai lydi-nosi vien bendr derin . Faustan si-jung nauja ir stipri j ga — St. Baras, kuris jau gal jo pakeisti talkinink lat-v V. Saln .

Specialiai lietuviškojo Fausto paži -r ti iš Clevelando atvyko vietin s ope-r-os savinink Cafarelli. Pama iusi Fausto spektaklius, Cafarelli tur jo pripažinti ties : lietuvi opera savo meniniu lygiu viršija jos lokalin ope-r .

Fausto spektaklis buvo pakartotas Clevelande. Š kart m s oper jau steb jo nemažai amerikie i . Po spektaklio inž. A. Vaitaitis, vienas iš Faus-to operos reng j Clevelande, buvo pakviestas amerikie i profesional muz-ik komitet pad ti organizuoti muzi-kinius parengimus Clevelande. Labai palankiai Fausto spektakl vertino ir aštri muzikos kritik Rena Holkamp, kuri recenzuoja ir Metropolitan operos spektaklius.

Prieš Carmen premjer , kuri vyko š pavasar , žini apie lietuvi oper m pla iai skelbti Chicagos amerikie-tiškoji spauda ir radijas. Tarp kitko, ia didel pagalb suteik J. Daužvar-dien ir red. St. Pieža. M s oper pam-in jo 11 amerikie i laikraš i ir žur-nal . spektakl atvyko Chicagos Lyric operos vyr. direktor Fox ir visa eil amerikie i muzik . Dirig. A. Ku i -nui vadovaujant, spektakliai pasiek graž menin lyg , atskleid St. Baro, A. Stempuzien s, D. Stankaityt s, M. Kriпкаuskien s, J. Vaznelio, R. Mastie-n s ir kit operinius talentus. Steb -tinai gražiai užsirekomendavo abu cho-rai.

Po premjeros didžiausias Chicagos dienraštis Chicago Tribune išspausdino operos aprašym ir aštuonias nuotrau-kas iš operos spektaklio. Ne vienas lietuvi ir svetimtau i klaus , kiek dienraš io redakcijai reik jo sumok ti už toki reklam m s operai ir lietu-vi vardui. Šia proga galima pasteb ti, jog lietuviškosios reklamos prasme operos organizatori ir darbuotoj var-gas atneš labai gerus rezultatus.

Beje, tas platus operos atgarsis buvo ne pinigais pasiektas, bet ilgu ir kruopšiu darbu. Tuoj po Carmen spektakliu vyr choras gavo iš Mrs. Fox kvietim dainuoti žinomoj Chicagos Lyric operoje, Skrajojanio Olando spektakliuose. Tokio kvietimo seniai laukia ir nesulaukia gerieji Chicagos lenk , ekoslovak ir kiti chorai. Jis buvo tikrai netik tas ir be galo džiugus m s vyr chorui. Bet štai atsirado problema: Lyric operos vadovyb operos programoje nenor jo min ti lietuvi vyr choro vardo. Bet vyrai nusileido — be choro vardo jie atsisk operoje dainuoti: garb reikalinga ne jiems, bet visiems lietuviams, lietuvi vardui. Pagaliau Lyric operos vadovyb nusileido ir programoje bus rašytas Chicagos lietuvi vyr choras „Vytis“.

Jei Rigoletto opera atneš t vyn s prisiminim , Faustas — reišk nauj keli ieškojim , gi Carmen išved m s oper platesn plotm . Be abejo n s, tai vienas iš reikšmingiausi šio pavasario kult rini vyki .

Kada su didel mis pastangomis, visokiems nepritekliams ir visuomen s nepasitik jimui reiškiantis 1957 m. pavasar buvo rengiamasi pirmajam Rigoletto operos spektakliui, operos administratorius Vyt. Radžius „Drauge“ pareišk : „Kas gali b ti sunku d l didesnio lietuvi garso ir d l t vyn s...“ Radžius ir opera su Carmen pastatymu savo pasiryžim tes jo.

Apie m s operos laim jimus garsas pasiek ir okupuot Lietuv . Iš ten tatingi muzikai si lo savo operas išeivijos lietuvi operos scenai ir aiškiai džiaugiasi m s operos gražiais laim jimais.

VI. B-s

LITUANISTIN MOKYKLA

Chicagos Aukštesnioji Lituanistikos Mokykla pra jus pavasar prad jo dešimtuosius mokslo metus. Tai didelis vykis Amerikos lietuvi gyvenime. Mokykla suorganizuota ir prad jo veikti 1950 m. pavasar . Pradžioje ji buvo prisiglaudusi lietuvi parapijini mo-

kykl patalpose ir buvo ver iama kilnotis iš vienos vietos kit . Dabar ji sik rusi gražiuose t v j zuit pastatyuose namuose Jaunimo Centre. Pirmuoju direktorium buvo Stasys Rudys, v liau B. Babrauskas, dabar mokyklai s kmingai vadovauja A. R gyt . Mokykloje dirba 18 mokytoj . Mokykl lanko apie 350 moksleivi . Mokslas vyksta šeštadieniais. Nuo ši mokslo met pradžios prie mokyklos steigti aukštieji pedagoginiai lituanistikos kursai naujiems mokytojams ruošti. Suorganizuota akademin lietuvi kalbos klas , kuri lanko 12 student , studijuojan i techniškuosius mokslus vairiuose Chicagos universitetuose. T v j zuit palankumas šiai lietuvi b s tvirtovei nepaprastai didelis. Kaip b t miela, kad gražiu t v j zuit pavyzdžiu pasekt lietuviškosios parapijos kituose miestuose.

Prie Chicagos prisiglaudusiam Cicerio mieste veikia kita Aukštesnioji Mokykla, s kmingai vadovaujama kun. P. Petlabos. Ji steigta ir sudarytos s lygos augti ir stipr ti Šv. Antano parapijos klebono prel. Igno Albavi iaus pastangomis.

LIETUVI BENDRUOMEN S TARYBOS SUVAŽIAVIMAS

Liepos 4—5 dienomis Chicagoje vyko Amerikos Lietuvi Bendruomen s Tarybos suvažiavimas. Dvi karštas dienas susirink Tarybos nariai skyr lietuvišk j reikal svarstymui. Jau šis faktas rodo, jog Tarybos nariai yra gilaus pasiaukojimo žmon s, laisvas poilsio dienas paskyr darbu ir pareigai. Suvažiavimo metu išklaudyta eil pranešim , referat , padiskutuota, priimtos rezoliucijos ir sveikinimai. Suvažiavime išryšk jo, jog bendruomenin id ja pirmoje eil je gyva ir reali tuose, kurie ant savo pe i tempia nengv darbo naš , kaip centro valdybos žmon s ir apygard pirmininkai. Tarybos suvažiavimo darbus sek ir sveikinimo žodžius tar Lietuvos konsulas Chicagoje dr. P. Daužvardis ir Pasaulio Lietuvi Bendruomen s pirmininkas J. Matulionis. Dienraštis „Drau-

gas“ skyr daug vietos suvažiavimo aprašymui ir vertinimui.

Studij ir poilsio savait

Amerikos ir Kanados Lietuvi Fronto Bi iuli tre ioji studij ir poilsio savait rugpj io 9—16 dienomis v l rengiama Dainavos stovykloje. Jai mestas š kis „Važiuojam savaitei j Lietuv — Dainav “. Studij ir poilsio savait organizuoja Clevelando Lietuvi Fronto Bi iuli samb ris, vadovaujamas dr. K. Ambrozai io.

Studij ir poilsio savait s prad tos organizuoti Vokietijoje. Europos LF Bi iuliai jau sureng penkias studij ir poilsio savaites. Europos LF Bi iuli mintis perkelta Amerik 1957 metais. T met vasar rugpj io m n. pirmoji Amerikos ir Kanados LF Bi iuli studij ir poilsio savait vyko pas t vus pranciškonus Kennebunk Port, Me. Dalyvavo 60—70 bi iuli . Savait buvo pašv sta lietuvyb s išlaikymo studijoms.

Antroji Amerikos ir Kanados LF Bi iuli studij savait surengta 1958 m. rugpj io m n. ALRKF Jaunimo Dainavos stovykloje. Dalyvavo 100—130 bi iuli ir sve i . Gvildentos lietuviškosios kult ros, laisv s kov prasm s, lietuvs moters rezistencijoje vaidmens, Lietuvos medžiaginio kilimo ir lietuvio charakterio problemos. Studij dienas organizavo Detroito LFB samb ris, vadovaujant dr. V. Majauskui, J. Buitkui ir talkininkaujant Chicagos LF Bi iuliams.

Tre ioji Amerikos ir Kanados LFB studij ir poilsio savait Dainavos stovykloje pradama 1959 m. rugpj io 9 d., sekmadien , baigiama rugpj io 16 d. Stovyklavimo vieta: ALRKF Jaunimo stovykla Dainava, 15100 Austin Rd., Manchester, Michigan. Dalyvauti kvie iami Amerikos ir Kanados Lietuvi Fronto Bi iuliai, j šeimos ir kviesti sve iai. Sudarytos s lygos atostogauti šeimoms su mažesniais vaikais. Vaikams organizuojama globa — vaik darželis. Už maist ir nakvyn suaug moka 30 dol. savaitei, vaikai pus kainos.

Ši metin je studij ir poilsio savait je nagrin sime šiuos klausimus: iš stalinizmo chruš iovizm Lietuvoje, Demokratij tipai, Modernizmas ir realizmas dail je, Literat ros aktualijos. Paskaitos ribosis akademine valanda (45 min.). Po paskait diskusijos. Studijin dal tvarko St. Barzdukas. Vakarais bus koncertai, šokiai, skaitomas stovyklos dienraštis ir rengiami literat ros vakarai. Sporto ir pramog vadovas V. Pik nas, literat ros vakar — rašytojas A. Baronas. Susikaupimo ir maldos valand kritusiems Lietuvos partizanams pagerbti ir prisiminti organizuoja dr. V. Majauskas. Studij savait s moderatorium pakviestas dr. J. Girnius.

Stovyklautoj patogumui virtuv s ir kio darbams sudarytas samdomas personalas, tad stovyklautojai bus laisvi nuo pašalini darb .

Iki pasimatymo tre iojoj Amerikos ir Kanados Lietuvi Fronto Bi iuli studij ir poilsio savait je prie gražaus Spyglio ežer lio.

Chicagos Lietuvi Fronto Bi iuli iškyla

Kiekvien pavasar , kai tik meiliau pradeda šypotis saul ir lietaus lašai nebekrinta žem , Chicagos apylink - se esan iame dideliame ir gražiame Jonyn sode pasigirsta skambios dainos, muzika, kupletai, suliepsnoja laužas. Tai Chicagos Lietuvi Fronto Bi iuli ir j sve i tradicin pavasarin iškyla gamt , pa vairinta paskaitomis, menine dalimi, linksmyb mis ir jau io kepimu. Iškylos sumanytojas ir pradininkas dr. J. Kižys. Per eil met iškyla pavirto gražia tradicija ir susilaukia vis didesnio pasisekimo jaunimo ir vyresni j tarpe. Atvyksta bi iuli iš Detroito ir Clevelando. Rimtos paskaitos iškyloje pasidaro tarsi vadu busim j LFB studij ir poilsio savait . Lig šiol iškylose paskaitas skait kun. dr. A. Baltinis, prof. M. Mackevius, dr. J. Meškauskas, dr. V. Vardys ir kiti.

Ši metin Chicagos LFB tradicin

pavasarine iškyła sutapo su lietuviško-
sios tremties 15 met sukaktimi. Ati-
darydamas iškył dr. J. Kižys pabr ž
iškylos tradicijas, jos pob d ir jautriu
žodžiu prisimin atmintinus bausiusius
birželio m n. prad tus Lietuvos žmo-
ni tr mimus. Mažut liai, jau gim
Amerikos žem je, J rat ir Algis Ja-
sai iai atneš Lietuvus v liav ir pa-
deklamavo patrijotinius eil raš ius. Iš
Lietuvos atvežtoji trispalv turi savo
istorij — ji plev savo Lietuvoje 1941
m. lietuvi tautos sukilimo metu. Lie-
tuvos himn giedant v liav pak l
inž. P. Narutis, vienas iš aktyviausi
1941 m. sukilimo vad . Sek dr. J.
Meškauskio ir dr. V. Vardžio paskaitos.

Vakare, jau temstant, suliepsnojo
laužas. Menin je dalyje su deklamaci-
jomis pasirod M. Sadonis ir student s
Indr Paliokait ir Vida Krištolaityt .
Nijol Jankut - Užubalien nuotaikin-
gai paskait iškyłai parašytos eiliuotos
humoristikos. Vladas Užubalis rašyto-
jo Aloyzo Barono sukurtom linksmom
dainom pritaik melodijas, kurias pa-
dainavo kartu su V. Naudžium ir M.
Sadoniu. Sek dainos, muzika, šokiai,
jau io kepimas ir vaiš s.

Rytojaus dien iškylos dalyviai susi-
telk maldai Beverly Shores bažny-
t l j.

Iškylos metu Jonyn sodas buvo gra-
žiai apšviestas, rengti garsiakalbiai.
Techniškuosius rengimus gražiai su-
tvark bi iulis inž. L. Padleckas, talki-
namas stud. Stuko, B. Brazdžionio ir
kit bi iuli .

Išrinkta Lietuvi Fronto Bi iuli
Taryba

Geguž s m n. korespondenciniu b -
du išrinktas vyriausias Lietuvi Fronto
Bi iuli organas, jungiantis vis kon-
tinent LF bi iulius. Vyriausias orga-
nas pavadintas Lietuvi Fronto Bi iu-
li Taryba. Taryb išrinkti: prof. J.
Brazaitis, dr. A. Maceina, dr. J. Gir-
nius, dr. Z. Ivinskis, dr. J. Kazickas,
kun. K. Bal ys, St. Barzdukas, dr. Pr.
Padalis, L. Prapuolenis.

Kartu išrinktoji JAV ir Kanados Lie-
tuvi Fronto Bi iuli centro valdyba

liepos 5 d. pasiskirst pareigomis:
prof. J. Brazaitis — pirmininkas, dr.
P. Kisielius, dr. V. Majauskas, dr. K.
Ambrazaitis — vicepirmininkai, dr. J.
Kižys — sekretorius, inž. V. Naudžius
— išdininkas ir L. Prapuolenis — val-
dybos narys.

Naujoji valdyba aptar artesn s ir
tolesn s veiklos planus.

ATSI STA PAMIN TI

ALRK Federacijos Jaunimo Stovykla,
1956 — 1958. Informacinis leidinys.
16 psl. R pestingai parengta knygut
apie stovyklos k rim si (nors ir nuty-
lint to k rimosi visuomeninius vargus),
jos dabartin pad t. Išspausdintos pi-
nigin s apyskaitos, r m j , skolintoj ,
vadovyb s s rašai.

Lietuvi Fronto Bi iuli Studij Die-
nos JAV š met vyksta Dainavos sto-
vykloje, Manchester, Michigan, 15100
Austin Rd., rugpj io 9—16 dienomis.
Studij dienas rengia Clevelando LF
bi iuliai. Komisijos pirm. yra dr. K.
Ambrozaitis. Paskaitin dal organi-
zuoja St. Barzdukas, kio reikalus
tvarko J. Mikonis ir VI. yvas, spauda
ir informacija r pinasi V. Roci nas, re-
gistruojamasi pas VI. Palubinsk , Stu-
dij moderatorių dr. J. Girnius. Už
savait asmeniu mokama 30 dol. Vai-
kams pus kainos.

Stasys Džiugas. Neklaužados. Eiliuo-
ta pasaka. Iliustravo VI. Stan ikait .
Salezie i leidinys su JAV-bi Lietu-
vi Bendruomen s Kult ros Fondo pa-
rama. Castelnuovo Don Bosco, Italija,
1958. Tre ioji St. Džiugo knyga jau-
niesiems skaitytojams, papuošta ypa
gražiai spalvotomis VI. Stan ikait s
ilustracijomis.

Tautos Praeitis. Istorijos ir gretim -
j sri i neperiodinis žurnalas, pirmas
tomas, pirmoji knyga. Redakcijos kole-
gija: vyr. redaktorius — G. Grincevi-
us, redaktoriai — kun. V. Bagdanavi-
us, MIC. ir M. E. Nauburas. Leidžia
Lietuvi Istorijos Draugija, Chicago,
Illinois.

ID JOS

Visuomenin s dvasios raida per 15 met . + Kult rin diskusija be kult ros. Labdaroje konfliktas su happy end. + Politiniuose vidaus santykiuose, atsisa-kydami nuo priešo si lomos pagalbos, silpninam ne save, o prieš . + Taktika, lie ianti kov s priešu, tur t b ti vis s junginink suderinta ir karo metui ne taikai, priderinta. + Laikraštiniink reakcija, kuri veda laikraš io paver-tim d že popieriam ir visam kam.

1.

Prad ti pusme io id j apžvalg bus tikslingiausia nuo paskiausiai dr. J. Girniaus paskelbt min i Aiduose. Tai išvados apie penkiolikos met tremties visuomen s psichologin - moralin rai-d . Išvados nelinksmos: optimizmas (naivus) pakeistas pesimizmu (perd tu) ir apatija (bet tik ne materialin m g - ryb m). Naiv optimizm kildino tik - jimas greitai vyksiant politin ideal — Lietuvos išlaisvinim . Jo užtrukimas neribotam laikui past m jo nu-siuvylim jau ir tautiniu idealu — išlikti lietuviais. Apatij , atsisakym nuo pa-stang lietuvybei išlaikyti savo vai-kuose jie m gina gr sti filosofavimu — „vistiek neatsispirsim, tokia jau emi-gracijos dalia“.

Prieš šit pesimizm bei fatalizm ir stoja autorius. Jis nesiima pigi pra-nešavim optimizmui sukelti. Jis ma-to, kad net ir blogesn se aplinkyb se optimizmas gali išlikti, jeigu... Jeigu jis bus paremtas tik jimu. Ne tik jimu laim ti, bet tik jimu, kad tie idealai, kuri jis siekia, yra didel s vertyb s. Rašo: „Ne pasisekimo šansai, o siekia-mosios vertyb s yra žmogiškai pras-mingos veiklos normos. D l to, kas brangu, kovojama nesiklausiant laim - jimo šans . Kokie šansai beb t , kova d l to, kas brangu, niekada n ra bevil-tiška. Ji savy pa ioj yra vertinga, ne-priklausomai nuo to, kiek jai lemta b ti išoriškai s kmingai. Žmogaus ver-t matuojama ne išorin s km , o tik tai, k brungino. Pati kova yra vertinga, pats kovojimas jau yra savyje laim ji-mas“.

Tuose žodžiuose randi sutvirtinim ir pateisinim tiesom, kurios sudaro dabartinio lietuviško „tik jimo“ turin : prasminim kovai d l Lietuvos išlais-vinimo, nuo kurios šiandien m gina kai kas atkalb ti; prasminim žygiam t laisv s kovotoj Lietuvos netilimoje praeityje, kuriuos kai kas šiandien m - gina paneigti; prasminim tiem, kurie aukojasi šeimai, visuomenei, prisiimda-mi pareigas pareig les, nors už tai nie-kas neatlygina.

Žmogaus buvimo ir jo psichologinio pasitenkinimo prasm atkeldamas idealistin plotm , autorius, žinoma, yra labai nemadingas. Ionykšt se Amerikos s lygose madingas yra opor-tunizmas, naudos ieškojimas. Tuo ima gyventi t vai, tai juo labiau perduoda ir vaikam. D l to taip sunku išlaikyti idealistinius nusiteikimus. Bet nepa-neigiama autoriaus tiesa, kad jei kas išgelb s tremtinius, tai tik žmon s su idealistiniais nusiteikimais. Gal tum prid ti dar pla iau: jei Amerik kas iš-gelb s nuo perankstvyvos katastrofos, tai tik idealizmo atstovai.

Ta iau kad tos autoriaus tiesos b - t pla iai priimtos, sunku tik ti, nes „miniai“ neužtenka žodži , jai reikia „stebukl “.

2.

Diskusija d l rašytojo A. Landsber-gio „Penki stulp turgaus aikšt je“ apib dino tremties intelektualin ir mor-alin lyg , kai svarstomi kult rinio pob džio klausimai. Autoriaus paliesta medžiaga ir problematika yra svarbi. Medžiaga priklauso tai r šiai, kuri m -

SPAUDOJE

s rašytoj buvo labiausiai apieista. Juos labiau buvo sudominus medžiaga „kaip mes b gom iš Lietuvos“ negu partizanini kov medžiaga. Negausioje partizanin je literat roje pirmas žingsnis buvo J. Daumanto chronikiniai pasakojimai Partizanai Už Geležin s Uzdangos. Toliau jau dramos forma jos m si J. Grinius (Žiurki kamera), naujausias ir buvo Landsbergio taip pat dramatinis veikalas. J. Grinius buvo ryškin s lietuviškoje medžiagoje antgoniški id j . A. Landsbergis prij o su gyvesniais argumentais t , kurie vis ginkluot kov mat esant beprasm . Laikui sukant gyvenimo rat , netekt nustebti, jei prie tos pa ios medžiagos b t prieita ir iš banaliosios pus s, Bernard Shaw pavyzdžiu. Skirtingi laikai, skirtingi žmon s, skirtingi ir žvilgsniai. Ta iau visa ši medžiaga ir jos problematika bei jos rimtas svarstymas, kai kilo polemika, nugrimzdjo j dugn . Išsivert pigus putojimas, š kavimai, parod intelektualin išsekim , bet išaugusias ambicijas tarp t , kuriuos norim laikyti kult rinio gyvenimo reišk jais. Tik pasibaigus š - kavimui, vienintel Ži kut Naujienose m si ramiai ir esmiškai aiškinti, kod l veikalas suk l kai kuriem ži rovam neigiamus sp džius, priešast rasedamas netinkamame veikalo pastaty me.

3.

Labdaros sritis yra mažiausiai palie iama konflikt , kurie iškilt spaudoje. Ta iau šiemet tokis konfliktas prasi verž . Tai buvo konfliktas ne d l skirting id j labdaros srityje, bet d l toje srityje veikian i asmen charakterio. Autokratinis charakteris gali reikštis pozityviai, kai visi kiti jau iasi menkesni ir tur jam paklusti. Konfliktas kyla, kai tokis charakteris susitinka su kitu, kuris turi savo nugarkaul ir

jau iasi mok s darb organizuoti. Pastarojo tipo ir buvo Balfo reikal ved jas, kun. L. Jankus, kuris d l savo s kmingos veiklos labdaros srityje Laisv redakcijos buvo paskelbtas met žmogum. ia buvo priešastis konfliktui. Laim , Balfo pirmininkas kan. Kon ius nugal jo save, ryždamasis laikytis toliau legalios tvarkos — Balfo valdybos nutarim , ne savo charakterio pol ki . Bendradarbiavimas buvo atstatytas, ir visas staigos darbas sumintas dar stipresnes legalin s tvarkos ribas. Toki išeit galima tik sveikinti.

Je visas reikalas taip laimingai susitvark , didel dal nuopeln tenka atiduoti ir balfinei visuomenei, kuri pasirod savo reagavimu gyva, jautri, veikianti. Didesnio konflikto išvengimas reikia laikyti tam tikru demokratin s dvasios laim jimu. Pelen paliko tik atskiri veik jai, kurie, kaip išaišk jo, dvideišku vaidmeniu m gino p sti konflikto žarijas.

4.

Politinis s moningumas — apie j buvo galima spr sti iš tylos, paskui iš staigaus ir mažiausiai laukto prabilimo. Buvo tyla d l politini grupi santyki . Rod s tai geras ženklas, reišk s sustipr jusi s mon , kad esamom s - lygom grup m n ra d l ko grumtis, ir kad grupin m grumtyn m niekas ia nieko nelaim s.

Ta iau tokia išvada pasirod per greita. Spaud pražiod ir partines grumtynes pažadino bolševikin je Tiesoje paskelbtas tautinink buv. gen. sekr. V. Rastenio tardymo protokolas, kai jis buvo bolševik kal jime. Po V. Rastenio ta pati bolševikin spauda jau paskelb naujos medžiagos apie dr. P. Karvel . Jei pasirodys, kad ji tiksl pasiekia, netenka abejoti, tokios medžiagos bus ir daugiau. Jos tikslas — sukurstyti lietuvi nepasitik jim

vienas kitu, duodant naują argument vienos grupės kovai prieš kitos grupės veikėjus.

Kaip lietuvis, suoningas politikas, turėtų tokias sovietines rekvizijas priimti? Teismų praktikoje yra tam tikra tvarka, pagal kuri neleidžiama naudotis nei gynybai nei kaltintojui rodoma medžiaga, gyta kaltinamųjų keliu (Amerikoje pvz. slapta policijos užrašytais telefoniniais pasikalbėjimais). Lietuvių tarpusavio santykiuose tik tas pat dėsnių — nesinaudoti tarpusavio santykiuose medžiaga, pateikta sovietams. Nesinaudoti, nes žinome, kokiu būdu ji išgaunama. Žinome, ko verti yra bolševikų išgauti Mindszenty pareiškimai arba Lietuvoje vyskupo Paltaroko, kan. Stankevičiaus ir kt. Tokios medžiagos atmetimas pademonstruotoms solidarum bendroje kovoje prieš okupantą. Tarp savęs esam skirtingi, bet vieningai atsparūs priešui ir jo užmąstymams ir jo pagalbos nereikalingi.

Tokio politinio suoningumo ir kovos vieningumo mūsų spaudos dalis nepažindė. Kai kurie laikraščiai (Vienyb, Naujienos) neatsispyrė pagundai pasisemti medžiagos iš Maskvos kovai su politiniu priešininku. Vienyb nuėjo dar toliau: medžiagą klastoję, suveddamas asmenines skaitas su V. Rasteniū ir V. Gedgaudu. Iš kitos pusės galima pažymėti pozityvų Darbininko susiorientavimą Maskvos provokacijai atsakyti pasikalbėjimu su pačiu V. Rasteniū, kad būtų demaskuota bolševikinės Tiesa ir NKVD metodai, kokiu būdu tie pareiškimai yra išgauti.

5.

Taktikos pakrikimas, iš kurio reikėtų gelbėti... Išpažįstame politinio susiklausymo reikalą, bet ar jį vykdom; išpažįstame žodžio laisvumą, bet ar jau išpažįstame atsakingumą už laisvus pasisakymus? Tokius klausimus suaktualino spaudos atsiliepimai apie vadinamą „kultūrinį bendradarbiavimą su kraštu“, apie Šalpa anapus, apie savosios padalinės tremtyje vertinimus ir pan. Labiausiai pa-

traukė dėmesį T. Viškas Žiburiuose pasisakymai. Kai suaktualino jo tas „bendradarbiavimo“ klausimas, Lietuvos delegacija prie Pavergtos Europos seimo pasisakė prieš tokį bendradarbiavimą, kuris reiškia santykių palaikymą su Lietuvai valdančiu okupaciniu režimu. Tai buvo kolektyvinis spėjimas visuomenei. To nepaisydamas, laikraštis ir toliau skelbė nuomones, priešingas tam spėjimui. Tada J. Matulionis viešu laišku prašė nuomonių nebeskelbti, primindamas aną bendrą liniją. Būdingai paaiškino redakcija: demokratinuose kraštuose ir prezidentų bei vyriausybės galvų pareiškimai kritikuojami, tad kodėl negalime būti reiškiama ir kitokios nuomonės nei aname delegacijos pareiškime. Vadinasi, susiduriame su faktu, kuris gali būti laikomas paradoksu: norime turėti bendrą politinį organą, kuris reikėtų bendrą liniją (tokio organo sudarymą T. Žiburiai labai remia), bet nenorime turėti tos bendros linijos; skelbiame politinį susiklausymo reikalą, bet palaikome politinį individualizmą. Tai darome norėdami pagerbti laisvą.

Laisvą turime du „galus“: teisus pareiškėti savo mintį ir pareigą jausti atsakingumą, ar tas minties pareiškimas nepakenks viešajai gerovei, ar nebus skriauda kitiems asmenims. Teise pasinaudojimas, bet atsakingumo pareigos užmiršimas jau sąlygoja pakenkti lietuviams anapus — šioje pusėje spaudos entuziastingos kalbos buvo apmokytos lietuvių tardymais ir dingimais Punske, Lenkijoje. Darbininkas, atsiliepdamas tamsiai laisvą, bet neatsakingą žodžio vartojimą demokratinė krašto pavyzdžiui, priminė, kad lietuvių spaudos padalinė nėra tolygi Amerikos spaudai. Lietuviai turėdami karo padalinę su Lietuvos okupantu, kuris ir toliau puola ne tik ten esančius lietuvius, bet ir esančius liisvame pasaulyje, o laisvojo pasaulio lietuvių gyvenimo neigiamybės panaudoja kaip priemonę nustatyti pavergto krašto lietuviams prieš laisvuosius. Taikos metu miestas spindi žiburiais, karo metu miestas aptemdomas, kad priešui nebūtų rodomi taikiniai. Lietuvių spau-

dai si l vartoti karo meto „apsitemdymus“.

Šis pakrikimas d l taktikos — nesuorientavimas, kaip suderinti praktiškai žodžio laisv su atsakingumu, nuomon s individualizm su vieningu autoritetu dar labiau pabr žia reikal , kad lietuvi opiniį sudarantieji veiksniai susitart , suderint linij konkreiais klausimais, kaip tai daroma karo metu s junginink j g .

6.

Baigti spaudos id j apžvalg tenka dar vienu nauju reiškiniu — tai po akcijos at jusia reakcija. Akcija buvo pernai 60 pasirašytas pareiškimas prieš nuosmuk kam laikraš iai skelbia meno ir kult ros klausimais diletant nuomones. Šiemet prasid jo reakcija — Drauge, T višk s Žiburiuose eil laikraštiniuk prad jo laikraš ius pulti iš kitos pus s: kam j raštus cenz ruoja,

brauko, darko, anot vieno pareiškimo, kam laikraš i drambliai mynioja porcelan . Reikia pagerbti laikraštiniuk darb , ypa iai, kad jie rašo daugumas nemokamai.

Taip, reikia pagerbti laikraštiniuk geras pastangas. Bet reikia steb tis ž lumu t , kurie savo straipsnius paalgina su porcelano krautuve. Reikia džiaugtis, kad priaugo eil laikraštiniuk . Bet reikia steb tis, kaip j dalis neturi „savikritikos“ savo raštam, kuriuose banalyb s aiškinamos ilgom tiradom; steb tis draugiška panegirika iki tvirtinimo: jei ne tas ar kitas bendradarbis, tai laikraštis neb t skaitomas.

Gal tai tik pereinamasis reiškinys. Pereinamasis iš vienos geenracijos kit . Akademinuose skyriuose (Dirvoje, Drauge) pastebima jaun laikraštiniuk , kurie turi id j ir nat ralaus takto. Tai viltis atei iai.

J. B.

NE TEISINTI BOLŠEVIKIN S PROPAGANDOS

Dienraštis Draugas liepos 20 d. nr. 168 paskelb dom Pr. Gr. straipsn , kuriame rašoma apie propagandos reikšm , jos svarb ir žal , kai propaganda paver iama melu. Straipsnio autorius gražiai nurodo, kaip reikia b ti apdairiems ir atspariems, kad klastingos sovietin s propagandos ne teisintume. Kai kurias b dingesnes straipsnio vietas persispausdiname.

“Visiems tiems, kurie yra pab g nuo raudonoj teroro, jis keršija visais prieinamais b dais. Jei tokio priešo nepaj gia sunaikinti fiziškai, stengiasi j suniekinti, kad jo žodis, sakomas prieš komunizmo k slus, likt bevertis... Dabartin j Maskvos propagandoj prieš politinius pab g lius nesunkiai galima pasteb ti tas pats tikslas — morališkai sunaikinti vadus, išskaidyti visuomen daleles pagal d sn : “pa-

dalink ir valdyk”. Kai vadai liks be vardo ir negal s tarp sav s susikalb ti, kai visuomen liks be vad ir autoritet . kuriais pasitik t , j propagandai kelias bus visiškai atviras ir laisvas.

“B t m s reikalams daug naudingau, jei mes pagrindinai nusistatytume ne teisinti bolševikin s propagandos savo tarpe. Naudotis j propaganda, tai reiškia j laikyti teisinga. O ta iau, žinant, kokias priemones jie šiam tikslui naudoja, tai b t savo princip išdavimas. Savo prisid jimu prie j propagandos prapl timo mes tik sutelkiame j k slams pagalb , kurios tikrai jiems nereikt teikti, nes tai m s laisv s reikalui atneša daugiau nuostoli , nei mes patys laukiame”, — baigia išvedžiojimus straipsnio autorius Pr. Gr.

V A R D A I

25 MET JUBILJUS

Tarp 27 ši metini kunig - jubiliat savo 25 m. kunigyvyst s jubilej š pasvasar švent ir kun. Petras Patlaba, baig s Telši Kunig Seminarij ir vysk. J. Staugai io šventintas Telši katedroje 1934 m. geguž s 14 d. Lietuvoje dirb s klebonu - administratorium ir gimnazij kapelionu Skuode ir Telšiuose, kun. Patlaba iš esm s yra jaunimo kunigas, kalb s jaunimui suprantama kalba. Tai jaunimo apaštalas. Žemaitijoje organizavo moksleivi ateitinink stovyklas, Vokietijoje tapo Moksleivi Ateitinink S jungos dvasios vadu. Tais laikais dvasios vadui tekdavo eiti ir daugiau nei kunigiškas pareigas: kartu su kitais vadovais tekdavo ir organizuoti ir vadovauti, ir bendradarbiauti. Kun. Patlaba ta iau neliko organizacijos žmogum: jam organizacinis r mas niekad nebuvo daugiau kaip priemon katalikiškam lietuviškam apaštalavimui. JAV tod l j matome globojant ne tik at-kus, bet ir skautus, dirbuojantis Jaunimo stovyklos reikalams, be daugelio kit pareig , taip pat direktoriaujant Cicero Aukšt. Lituanistin je Mokykloje. Š met atšvent s ir kit savo jubilej — 50 m. sukakties — kun. Patlaba dirba vikaro teis mis Cicero šv. Antano parapijoje, kur klebonauja prel. Albavi ius.

- Lietuvi katalik dienraštis Draugas šven ia auksin jubil j — 50 meti sukakt . Tai reikšmingas vykis lietuvi spaudos istorijoje. Jis prad tas leisti 1909 m. liepos 12 d. Wilke - Barre, Pa., mieste. Pradžioje buvo savaitraštis. Chicag perkeltas 1912 metais. Dienraš io tarnyboje jau 44-tieji metai.

Draugo auksinio jubil jaus iškilmingas min jimas rengiamas lapkri io 15 d. Chicagoje.

Sulaukusiame 50 m. amžiaus Draugui linkime geriausios s km s ir ištvėrm s.

- Arkivyskupo ir Metropolito Juozapo Skvirecko dvigub sukakt paminjo visame pasaulyje išblaškyti lietuviai. Birželio 24 d. su jo 60 met nuo jo šventinimo kunigus, o liepos 13 d. 40 met nuo jo šventinimo vyskupu. Arkivyskupas savo kilme yra aukštaitis nuo Pasvalio, kunigo mokslus išjo Žemai i dvasin j seminarijoje, o v liau baig Petrapilio dvasin akademi j .

Arkivyskupas Juozapas Skvireckas didel amžiaus dal paskyr Šv. Rašto vertimui lietuvi kalb . Darbininko 47 nr. Vacys Širka rašo, jog "prof. Juozapas Skvireckas, pats visa savo prigimtimi lietuvis patrijotas, niekad ne užmiršo, kad jis ruošia kunigus Lietuvai ir lietuviams. Tod l buvo sitikins, kad jie turi skaityti Šv. Rašt lietuviškai. D l to jis m si versti Šv. Rašt lietuvi kalb ."

Jubiliasas gim 1873 m. rugs jo 18 d. (naujuoju stiliumi spalio 1 d.) ir dabar baigia 86 metus. Gyvena Austrijoj .

- Kalbininkui Leonardui Dambri nui paskirta Aid žurnalo mokslin 500 dol. premija už jo studij "Lietuvi kalbos veiksmazodži aspektai".

Komisija Leonardui Dambri nui premij paskyr už tai, kad jis savo veikale pasirinko spr sti ir didžiai aktual ietuvi kalbos mokslo problem ir, t problem moksliskai spr sdamas, jis tiriam j srit gerokai išple ia ir daug ko naujo neša, tuo b du pataisydamas ir papildydamas ankstyvesnius užsienie i mokslinink tyrin jimus. Komisija mano, kad premijuotasis mokslo veikalas pirmiausia tur t b ti išspausdintas lietuvi kalba, o v liau išverstas ir išleistas angl , pranc z ar vokie i kalbomis.

Leonardas Dambri nas gim 1906 m. vasario 5 d. Ukmerg s apskrityje. Mok si nuo 1920 m. Ramygalos progimnazijoje, 1923 — 1927 m. Ukmerg s

VYKIUOSE

gimnazijoj, 1927 — 1934 m. Vytauto Didžiojo Universitete Kaune. 1941 m. pakviestas filosofijos fakulteto vyr. asistentu prie lietuvi kalbos katedros. Bendradarbiavo ir bendradarbiauja lietuvi spaudoje ir reiškiasi lietuvi gyvenime.

Dambri nas yra Lietuvi Fronto Biuli Tarybos narys.

- Dr. Jonas Balys liepos m n. sulauk 50 m. amžiaus. Mokslininkas, etnologas ir folkloristas, žymus tautosakininkas. Studijas gilino Grazo ir Vietos universitetuose. Buvo etnikos katedros vyr. asistentas VDU Kaune, Tautosakos archyvo ved jas, Vilniaus universitete tautotyros katedros ved jas. Tremtyje d st Pabaltijo universitete. Autorius eil s knyg ir mokslini studij lietuvi ir užsienie i žurnaluose. Netrukus pasirodys jo stambus veikalas "Lietuvi dainos Amerikoje". Dr. J. Balys kilme kupišk nas.

- Solist Prudencija Bi kien pasig r tinai išpild sunki Toscos partij amerikie i operos pastatymuose Cincinnati mieste. Toscoje ji dainavo kartu su garsiu Milano Scalos solistu Constantine Ego, pastatymuose paruoštuose Dino Yanoupoulos iš Métropolitain operos. Opera pakviet solist Prudencij Bi kien dainuoti Puccini opereje "Suor Angelica".

- Aktor Elenut Blandyt deklamavo A. Nili no ir V. Ma ernio eil - raš ius Chicagos Lietuvi Fronto Bi iuli pavarasio iškyloje Jonyn sode.

- Ignas Šeinius, iškilus lietuvi rašytojas, diplomatas, publicistas, mir š pavasar Švedijoje. Raš lietuvi ir šved kalbomis. lietuvi literat r jo i išgars jo "Kuprelio" romanu.

- Vytautas Kavolis suredagavo knyg "Lietuviškasis liberalizmas", kuri išleido Šviesos — Santaros Federacija. Knygoje gausu straipsni ir pasisakym apie liberalizm . Rašo Doniela, Drunga, Girnius, Greimas, Gureckas,

Jaks-Tyris, Kaupas, Kavolis, Rastenis, Šilbajoris, Trumpa. Viršelis dail. A. Kurausko, spaudos prieži ra V. Adamkavi iaus.

- Dr. V. Maci nas, literat ros istorikas, liepos m n. sulauk 50 m. amžiaus. Baig s humanitarin fakultet VDU Kaune, studijas gilino Bonnos ir Muencheno universitetuose. Disertacijai "Lituanistinis s j dis XIX amžiaus pradžioje" medžiag rinko Vilniaus, Varšuvos ir Krokuvos bibliotekose ir archyvuose.

- Dr. Maci nas Penssylvanijos universiteto bibliotekoje sudarin ja esanios lituanistikos s raš , sužym damas tiek lietuviškas knygas, tiek kitomis kalbomis rašytas knygas apie Lietuv . Jau surašyta 3000 vard . Pensylvanijos universiteto biblioteka yra sigijusi dr. Šaulio knyg rinkin .

- Meno žurnalas American Artist paskyr 8 puslapius dailininko Povilo Puzino biografijai ir k rybos aprašymui. Straipsn paraš meno kritikas Frederick Whitaker.

- Kun. dr. J. Vaišnora, MIC, birželio 26 d. priva ioje audicijoje teik savo knyg "Marijos garbinimas Lietuvoje" Jo Šventenybei popiežiui Jonui XXIII. Sekan i dien Vatikano valstyb s sekretorius kardinolas Tar dini knygos autoriui atsiunt rašt , kuriame sakoma: Gerbiamas T ve, Tavoji Bažny ios ir nelaimingos t vyn s Lietuvos meil aiškiai ir ryškiai atsispindi knygoje, kuri Marijos garbinimas Lietuvoje vardu Šventajam T -vui drauge su pilnu pagarbos raštu, k tik esi teik s".

- Aleksandras Stulginskis, buv s Lietuvos prezidentas, gr ž s iš Sibiro ir apgyvendintas Vyt n kolchoze, kur es s paskirtas galvij farmos ved ju ar brigadininku.

- Gen. Kubili nas, buv s Lietuvos kariuomen s štabo viršininkas, o vokie i okupacijos laikais pirmasis ge-

neralinis tar jas, tuojau po antrojo Pasaulinio karo neišaiškint asmen varkar Vokietijoj buvo pagrobtas ir apie j netur ta joki žini . Dabar pasigirdo žini , jog jis kalinamas Butyrk kal jime Maskvoje.

- Gen. A. Gustaitis, buv s Lietuvos aviacijos viršininkas, teb ra gyvas ir dirb s vienoje Maskvos aviacijos mon je.

- Irena Povilaityt ir Vincas Natkus geguž s 17 d. Vokietijoje suk r lietuviškos šeimos židin . Chicagoje liepos 4 d. Moteryst s sakramentus prim Irena Lozaityt su dr. Kazimieru Pemkum. Visi jie aktyviai reiškiasi Lietuvi Fronto veikloje. Laisv Redakcija, Administracija ir JAV ir Kanados Lietuvi Fronto Bi iuli Valdyba jaunavedžius bi iuliškai sveikina ir linki geriausios laim s gyvenime ir pasisekimo darbuose.

Amžinyb n iškeliavo keletas lietuvi šiapus ir anapus, savo kruopš iu tar nybiniu darbu ar menine k ryba palikusi gilesnius p dsakus. Balandžio m n. Lietuvoje mir skulptorius Bronius Pundžius. Gausus jo skulpt rinis palikimas liko Kaune, Vilniuje ir Puntuko akmenyje prie Anykš i . Gyvuosius paliko tik perženg s 50 met slenkst . Vilniuje birželio 7 d. mir poetas ir dramaturgas Petras Vai i - nas, sulauk s 69 m. amžiaus. Išleido

kelet poezijos rinkini , bendradarbia vo literat ros žurnaluose, bet labiausiai iškilo kaip dramaturgas. Dramin k - ryb pamilo jaunyst s dienose, dar studentaudamas Petrapilio universitete, kur 1914 m. paraš pirm j pjes „Pražydo nuvytusios gl s“. Iš viso yra paraš s apie 20 pjes ir komedij . P. Vai i nas pažym tinas ir kaip vert jas. Vert Ibseno, Šilerio, Hauptmano ir kit moderniosios dramaturgijos autori k rinius. Paskutinioji P. Vai i no pjes „T višk s pastog je“ pastatyta 1941 metais. Soviet okupacijos metais P. Vai i nas nieko naujo nebeparaš , tik buvo išleista jo anks iau rašyt eil raš i „Rinktin “ ir kitu leidiniu išleistos kelios dramos. Birželio 14 d. Toronte mir Lietuvos generalinis konsulas Kanadoje Vytautas Gylys, išgyven s 73 metus. Vytautas Gylys vis amži praleido diplomatiniam darbe, kur buvo prad j s 1919 metais. Palaidotas Park Lawn kapin se Toronte.

- A. a. Vincas Matiki nas mir Chicagoje liepos 22 d. po ilgos v žio ligos, sulauk s 46 m. Velionis aktyviai dalyvavo 1941 m. sukilime Kaune ir jame neteko kojos. Buvo baig s Kauno Pavasario gimnazij , studijavo Vienos ir kituose universitetuose. Kelet met dirbo Draugo spaustuv je linotipininku. A. a. Vincas buvo Lietuvi Fronto bi iulis, aktyvus organizacij veik jas ir aukotojas, vairioms organizacijoms paaukoj s šimtus doleri .

“ LAISV ” AUKOJO:

Dr. P. Kisielius — \$25.—; V. Ramonas — \$10.—; G. Stirbyt , L. Padleckas, dr. J. Kižys po \$7.—; Kun. dr. A. Juška \$6.—; dr. Alb. Šmulkštys \$3.—; S. Laniauskas, Marija B., K. Dabulevi ius, V. Barisas, K. Motiejus, K. in ius ir F. Fabijonas po 2 dol. J. Skardis, V. Šil nas po \$1.

Mieliems žurnalo r m jams nuoširdžiai d koja

Laisv leid jai

“ LAISV ” ATSTOVYB S:

Australijoje: N. Butk nas, 9 Cowper St., St. Kilda South, Vic. A. Grigaitis, 21 Brunswick St., Fitzroy, Vic.

Britanijoje: J. Bružinskas, 46 Springcliffe, Bradford 8, York's.

Jungtin se Valstyb se: A. Salys, 6540 So. Artesian Av ., Chicago 29, Ill., telef.: RE 7-6621; K. Gaižutis, 953 Maud Ave., Cleveland 3, Ohio; B. Polikaitis, 15483 Ward St., Detroit 21, Mich.; J. žuolaitis, 2012 N. Catalina St., Los Angeles, Calif.; A. Gaigalas, 325 Titan St., Philadelphia, Pa., telef.: HO 7-4176; A. Vaitkus, 85 Arnold Str., Waterbury, Conn.; A. Sabalis, 251 Alpronse St., Rochester, N. Y.

Kanadoje: VI. Gir ys, 31 Concord Av ., Toronto, Ont., telef. OL 2156; J. Pleinys, 113 Cannon St. E. Hamilton, Ont., telef.: 2-2698; J. Urbonas, 1421 Pelissie St., Windsor, Ont., telef.: CL 6-3049.

Vokietijoje: J. Medušauskas, Sckellstr. 12/3r., Muenchen.

Švedijoje: P. Duda, Markvards g. 9, Stockholm, Va.

Šveicarijoje: Dr. P. Radvila, Werkgasse 50, Bern.

“ LAISV ” Metin Prenumerata: Amerikoje (Šiaur s ir Piet) — \$3.00: Australijoje ir D. Britanijoje — L. 10: Italijoje — L. 900; Pranc zijoje — Fr. 750; Švedijoje — Kr. 8; Šveicarijoje — Fr. 8; V. Vokietijoje — DM. 6.

ATSKIRAS NUMERIS: Amerikoje — \$1.00; Australijoje ir D. Britanijoje — L. 3; Italijoje — L. 300; Pranc zijoje — Fr. 250; Šve-dijoje — Kr. 3; Šveicarijoje — Fr. 3; V. Vokietijoje — DM. 2.

Norintieji žurnal gauti oro paštu primoka faktines oro pašto iš-laidas.

LAISV — Lietuvi Fronto Bi iuli trim nesinis politikos žur-nalas. Redaguoja REDAKCINE KOLEGIJA. Redakcijos adresas — LAISV / 3122 So. Halsted St., Chicago 8, Ill.

Viršelio vinjet — dailininko Telesforo Valiaus.

Administratorius — Viktoras Naudžius.

Administracijos adresas — LAISV , 1936 S. 49 Ave., Cicero 50, Illinois. Telef.: OLYmpic 2-3596.

LAISV — TOWARD FREEDOM, Lithuanian quarterly of politics. Edited by EDITORIAL BOARD. Address: 3122 So. Halsted St., Chicago 8, Ill.

Business manager: V. Naudžius, 1936 S. 49 Ave., Cicero, Illinois. Phone: OLYmpic 2-3596.